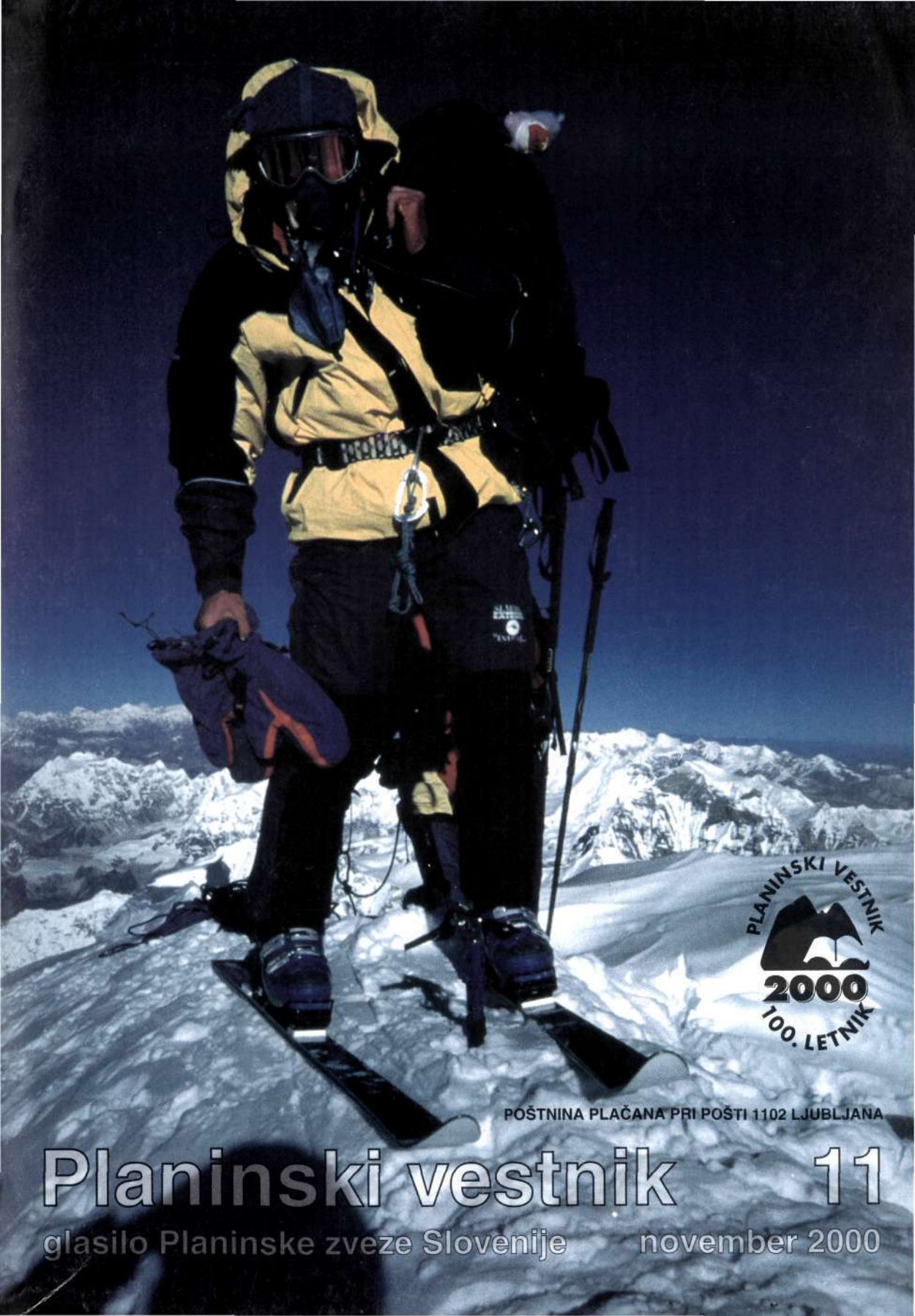

PLANINSKI VESTNIK 2000 100. LETNIK

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije november 2000

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 2000 11

letnik C izhaja od leta 1895

vsebina

	Davo Karničar je smučal z Everesta	465
Marjan Raztresen	Društva, velika in majhna	467
	Prezgodnji grob v Himalaji	471
	Simbolična vrnitev pod Špik	472
	Pesnik Trente, Zlatoroga in Snežnika	476
Franc Ekar	Srečanje na temeljih preteklosti	479
Tone Wraber	Prvi alpinist na Velikem Kleku	481
Brane Pahor	Prijatelju	482
Tone Strojin	Strmine njunega življenja	483
Tone Wraber	Planinec botanik na Maji e Jezercës	486
Andrej Kranjc	Gora, ki se dotika Rimske ceste	491
Mojca Stritar	V hribe po kanadsko	494
Bojan Rotovnik	Internet in planinska dejavnost – 1	496
Olga Kolenc	Ljubezen moja	501
Vinko Hrovatič	Skoz' tih večer zvonenje s Kuma čujem	501
Veronika Viltužnik	Klic gora	501
Dušan Škodič	Ja, kakšen planin'c pa si!	502
	Odmevi	505
	Društvene novice	505

Slika na naslovni strani: **Davo Karničar na vrhu Everesta tik pred začetkom zgodovinskega smučanja**

Foto: Ang Dordži

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojin, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2000 znaša 4500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2000, posamezna številka stane 500 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vseleej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

NADVSE USPEŠNO SE JE KONČALA ALPINISTIČNA ODPRAVA SI.MOBIL SKI EVEREST 2000

DAVO KARNIČAR JE SMUČAL Z EVERESTA

Sanje so dosanjane, uresničen je življenjski cilj: v soboto, 7. oktobra, petnajst minut pred sedmo jutranjo uro po nepalskem času, je alpinistični smučar z Jezerskega **Davo Karničar** s smučmi, privezanimi na nahrbtniku, prišel na najvišjo točko Zemlje, na vrh 8848 metrov visokega Mount Everesta, takoj za njim pa so na vrh stopili še **Franc Oderlap** ter šerpi **Ang Dordži** in **Pasang Tensing** – prvi od obeh šerp je tokrat že sedmič stal na vrhu Everesta. Približno eno uro so bili v izredno lepem, vendar pošastno mrzlem vremenu na vrhu, potem si je Davo pripel smuči in začel zgodovinsko smučanje, ki ga je dobrih pet ur pozneje končal v baznem taboru na nadmorski višini 5350 metrov ter tako postal prvi Zemljan, ki je v enem zamahu presmučal Everest od vrha do baznega tabora.

Tudi sicer je bila slovenska alpinistična odprava »Si.Mobil Ski Everest 2000« nadvse uspešna. Poleg Karničarja in Oderlapa so dva dni pozneje, 9. oktobra, na vrh prišli še 22-letni **Matej Flis** iz Raven na Koroškem, ki je zdaj najmlajši slovenski zmagovalec Everesta, 33-letni **Tadej Golob** iz Lenarta in 24-letni **Gregor Lačen** iz Črne na Koroškem. Od šestih alpinistov, ki so bili na tej odpravi, jih je kar pet priplezalo na vrh gore vseh gorá.

Visoko na gori, ko je bil obraz še zaskrbljen, saj delo še ni bilo opravljeno.

PREIZKUŠANJE »PROGE«

Odprava je z brniškega letališča odšla na pot 30. avgusta, nekaj dni pozneje odletela iz nepalskega glavnega mesta Katmanduja do najbližjega poljskega letališča pod najvišjo goro in od tod peš odšla proti baznemu taboru pod Everestom. Tam alpinisti niso izgubljali časa, ampak so se takoj lotili aklimatizacijskih priprav.

Novice, ki so jih ta čas dobivali iz najbližje okolice, niso bile spodbudne: tako v Ledenem slapu, preko katerega so se morali povzpeti, da bi višje na gori postavili višinske tabore, kot na sosednji osemtisočmetrski gori Lotse in izpod sedla Lo La, kjer je bil leta 1979 prvi višinski tabor slovenske odprave na Everest, so se prožili plazovi in se podirali seraki. Eden od ogromnih serakov je sesul lestve in podrl že pripravljeno pot preko Ledenega slapa, piš ogromnega plazu z Lo Laja je s snegom popolnoma prekril bazni tabor. Plaz na Lotseju je umoril ruskega alpinista – člana ruske odprave, ki je z južne strani plezala na to goro, plaz je s pobočij osemtisočaka Čo Oja odnesel tri šerpe.

Potem ko je bila »pot« skozi Ledeni slap popravljena, so slovenski alpinisti skupaj s svojimi šerpami začeli na goro nositi opremo in hrano ter postavljati višinske tabore. Davo Karničar je na prvem aklimatizacijskem vzponu na goro odnesel s seboj rezervne smuči in je med aklimatizacijskimi pripravami že 25. septembra smučal iz drugega višinskega tabora v prvega, z nadmorske višine 6490 metrov 500 metrov nižje. »Ta del je najmanj problematičen,« je dejal po vrnitvi v bazni tabor, »saj je precej položen, le na številne razpoke je treba paziti. Zato se nisem oddaljeval od smeri vzpona.« Takrat je tudi ocenil, da bo ob kolikor toliko ugodnih vremenskih razmerah in ob primerni debelini snega vsekakor mogoče smučati mimo Ledenega slapa, in sicer čisto pod pobočji Everesta, pri čemer bo zaradi ledeniških razpok in podirajočih se serakov seveda potrebna skrajna previdnost.

DO POTANKOSTI IZDELAN NAČRT

Dne 2. oktobra, ko je bilo vreme primerno, je vodja odprave Karničar na skupni večerji v baznem taboru razložil taktični načrt, ki sta ga bila izdelala s sirdarjem, vodjem šerp. Vsak od alpinistov, ki smo tukaj, bi rad prišel na vrh Everesta, je dejal, in vsak od šesterice bo imel to možnost, s čimer je povedal to, kar je obljubil že na eni od tiskovnih konferenc pred odhodom v Ljubljani, ko je zagotovil, da alpinisti z odprave ne bodo njegovi višinski nosači. V baznem taboru je tedaj odločno povedal, da bodo poskušali priti na vrh najprej on sam z Oderlapom, Ang Dordžijem in Pasangom Tensingom, s čimer bi bil (resda samo napol, pa vendarle) uresničen glavni cilj odprave, potem pa še vsi drugi, ki bodo hoteli in mogli. Takrat je tudi dejal, da bodo vsi štirje višinski nosači, ki so bili na odpravi, šerpe torej, že naslednje jutro šli do drugega višinskega tabora, tam prespali in dan pozneje začeli na Južnem sedlu, na nadmorski višini 7950 metrov, postavljati četrti višinski tabor, ki bo izhodišče za vzpon na vrh gore. Tam so

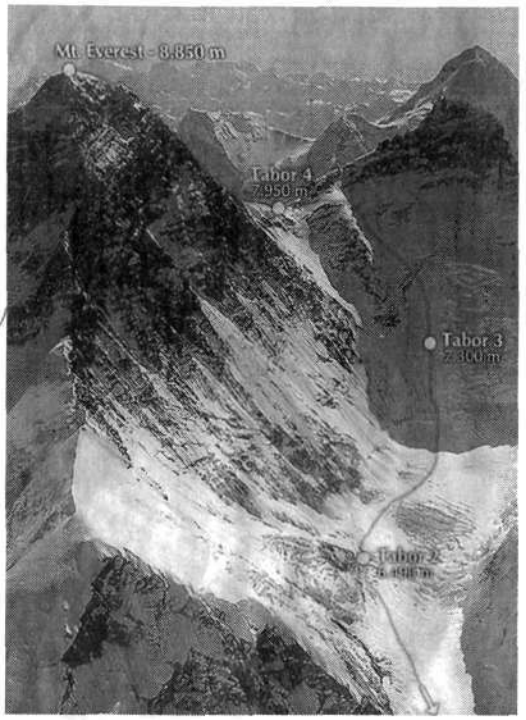

Približno tukaj je smučal Davo Karničar – tri, štiri dni je bilo treba iz baznega tabora na vrh, nazaj je pripeljal v nekaj urah.

sklenili postaviti dva višinska šotora in ju opremiti z vsem potrebnim.

Po tem načrtu, ki se je pozneje pokazal kot zelo realen, naj bi se v sredo, 4. oktobra, Karničar in Oderlap odpravila do drugega višinskega tabora na nadmorski višini 6490 metrov, kjer naj bi prespala, dan pozneje naj bi prišla do tretjega tabora, v petek zjutraj pa naj bi skupaj z obema šerpama šla v tabor na Južnem sedlu in od tod čimprej na vrh. Karničar je po nasvetu enega od najizkušenejših slovenskih himalajskih osvajalcev **Vikija Grošlja** sklenil na Južnem sedlu prespati s kisikovo masko na obrazu, da bi bil kolikor bi bilo le mogoče spočit.

Natančno tako se je tudi zgodilo.

SKOZI VROČ KOTEL V POLARNI MRAZ

Vendar sprva plezalcem ni kazalo prav rožnato. Isti dan, ko je Davo Karničar v baznem taboru razlagal načrt za vzpone na vrh, so po pobočjih gore divjali orkanski vetrovi. Šerpe, ki so s stalnimi vrvmi opremljali smer nad tretjim višinskim taborom, so morali v šotorih več ur čakati, da se je veter polegel. Kljub temu so ta dan napeli 400 metrov fiksnih vrvi, šerpe korejske odprave pa še 200, tako da je bila z vrvmi za boljšo orientacijo in za varnejši sestop gora opremljena do višine 7700 metrov. Sidrar Ang Dordži se je moral le nekaj dni prej predčasno vrniti z gore, ker je imel zaradi granuloma hud zobobol, ki pa mu ga je zdravnik **dr. Jurij Gorjanc** uspešno pozdravil. Naposled je Franc Oderlap staknil hudo angino, zaradi katere se ni mogel primerno aklimatizirati in do odločilnega vzpona proti vrhu ni niti enkrat prespal v tretjem višinskem taboru. Toda na dan odločitve se je počutil dovolj močan za plezanje in hojo proti vrhu. Precejšnje težave z višino pa je imel **Urban Golob**.

Slovenski alpinisti so bili za ta svoj podvig telesno izvrstno pripravljeni. Karničar in Oderlap sta iz baznega tabora prišla v Zahodno globel, kjer je stal drugi višinski tabor, v komaj šestih urah in takoj po prihodu nista mogla prehvaliti tamkajšnje gorske idile: šotori so bili postavljeni na varni ploščadi, dvajset korakov od njih je izpod ledu tekel potoček, sonce je sijalo, prekrasni so bili razgledi na zahodno steno visoko zasneženega Lotseja.

Matej Flis in Grega Lačen sta v dvojki prespala kar dve noči in se pritoževala nad »neznosno vročino«: za nekaj časa imava dovolj višinskega sonca, ki peklensko žge v tem kotlu, sta dejala po vrnitvi v bazni tabor, kamor sta prinesla prve posnetke, napravljene s kamero, ki naj bi jo Davo med smučanjem z vrha nosil na čeladi. V tem taboru je prespal tudi zdravnik dr. Gorjanc, ki je sklenil imeti ordinacijo tako visoko, da bi bil še bolj pri roki, če bi bilo potrebno.

PONOČI PROTI VRHU

V sredo, 4. oktobra, sta se Karničar in Oderlap odpravila iz baznega tabora, preplezala morilski Ledeni slap, ki je njega dni zahteval kdove koliko žrtev, in zgodaj popoldne prišla v dvojko, kjer je bilo spet peklensko vroče – popoldne sta v šotoru namerila kar 38 stopinj nad ničlo. Po dobrem spancu (ko pa je bilo seveda bistveno hladneje: ko sonce zaide, je tako, kot bi tukaj odprl hladilnik, sta dejala) sta se v četrtek, 5. oktobra, odpravila v tretji višinski tabor, ki so ga vklesali v ledeno pobočje Everesta.

Za Franca Oderlapa je bila Zahodna globel najstrašnejši del poti – več kilometrov rahlega vzpona v pravi kotlovnici in na nadmorski višini okoli 6000 metrov. Tudi Davo Karničar tega dela poti nima v lepem spominu.

V petek, 6. oktobra, sta preplezala tako imenovani Rumeni pas in prečkala Ženevski raz ter že opoldne prišla na Južno sedlo, nad katerim se dviga Južni vrh Everesta. Bila sta odlično razpoložena in sta planila po hrani, čeprav na tej višini komajda komu tekne: narezala sta si jelenove salame, jo prigrizovala s kruhom in poplaknila s čajem, ki sta si ga bila skuhala. Dve uri sta pripravljala čaje, tudi za naslednji dan, in jedla, ob petih popoldne sta se zavila v edino spalno vrečo, ki sta jo imela s seboj, da je bila njuna prtljaga lažja.

Sprva sta nameravala na pot proti vrhu po polnoči, vendar nista zdržala toliko časa. Komaj tri ure sta dremala s kisikovima maskama na obrazu, ob osmih zvečer sta se že začela pripravljati, kar je na taki višini in v tako ozko omejenem prostoru šotora razmeroma počasen postopek. Ob desetih zvečer sta bila nared.

Zunaj je bila jasna in brezvetrna noč. Ker je bilo pobočje poledenelo, sta si pripela dereze. Oderlap je ho-

dil v puhasti bundi, Karničar se je raje odločil za pet tanjših plasti oblačil in za vetrovko iz goreteksa, da je bil bolj gibljiv. Ob pol enajstih zvečer sta se dve dvojici, oba Slovenca in oba Nepalca, odpravili na pot proti vrhu.

Kot je potem iz baznega tabora poročala dopisnica Slovenskih novic in Dela **Maja Roš**, je bil proti delu gore, imenovanem Balkon, sneg trd, proti Južnemu vrhu so se predirale klože, na poti je bilo tudi veliko razpok, nožasto oster greben med Južnim vrhom in Hillaryjevo stopnjo, najtežavnejšim in strmim delom skoraj dobesedno tik pod vrhom gore, je bil zašiljen. »Cepin zapičiš naravnost v Tibet,« se je pozneje šalil Davo.
Pod Hillaryjevo stopnjo, ko je bilo najbolj mraz, saj je bila zgodnja jutranja ura, se je Karničar samo toliko javil bazi, da je sporočil, kako mraz je in kje so. Vendar četverica niti tam ni imela nobenih težav, saj so korejski alpinisti tam pustili napeljane stalne vrvi.

VSESKOZI TVEGANO SMUČANJE

Že petnajst minut pred sedmo jutranjo uro, tako zgodaj, kot ni nihče pričakoval, je v soboto, 7. oktobra, Davo

Davo Karničar in Franc Oderlap na vrhu Everesta – še nekaj trenutkov in začelo se bo zgodovinsko smučanje.

Karničar sporočil, da »sem na najvišji možni točki, kjer sem sploh lahko«. Iz štirice so štirje alpinisti tako do vrha potrebovali samo osem ur.

namesto komentarja

DRUŠTVA, VELIKA IN MAJHNA

Kakšna planinska društva, velika ali majhna – to je zdaj vprašanje! Medtem ko so nekateri najtrdneje prepričani, da je v slogi moč in da lahko predvsem z združenimi močmi dosežemo skoraj vse, kar smo si zamislili, so drugi enako mnenja, ki sloni na izkušnjah, da lahko o zadevah svojega okolja učinkovito odločajo predvsem ljudje, ki do potankosti poznajo območje svojega delovanja.
Slišati je že bilo, tudi na najpomembnejših slovenskih (in tudi drugih) planinskih zborovanjih, da je nesmiselno drobiti moči, kajti združeni da bi lahko dosegli mnogo več. Vendar nekatera največja slovenska planinska društva kažejo, da to vedno ne velja. Resda imajo ta društva vse odseke in vse dejavnosti, ki naj bi jih imelo »kompletno« planinsko društvo, toda na letnih občnih zborih se od nekaj tisoč članov zbere kakšnih sto ali morda nekaj deset več planincev, med katerimi so poleg predstavnikov odsekov in dejavnosti še redki, ki pričakujejo srečanje s planinskimi tovariši, s katerimi se že sicer redno srečujejo na izletih. Poročevalci v skladu s pravilnikom odrecitirajo svoja poročila, ki jih komajda kdo posluša, potem je veselica, na kateri so navadno do zadnjega le pripadniki že sicer homogenih izletniških skupin.
Krivični bi bili, če bi delovanje velikega društva zožili na slabo obiskani občni zbor. V velikih društvih navadno izredno uspešno delujejo nekateri odseki, vendar le toliko časa, dokler je v njih gonilna moč nekdo, ki mu je kaj do planinstva; ko odide, navadno ugasne tudi tako delovanje.
Prav tako je bilo slišati, tudi na najpomembnejših slovenskih planinskih zborovanjih, da je treba podpirati predvsem taka društva, ki so zrasla iz svojega okolja, ki imajo v njem najpogosteje zagotovljena sredstva za delovanje in ki združujejo navdušene planinske delavce, na katere se je mogoče vsak trenutek popolnoma zanesti. Taka društva po članstvu sicer niso prav številna, v najboljšem primeru imajo nekaj sto članov, vendar njihova vodstva za občne zbore v svojem kraju komajda najdejo primerno veliko dvorano, ker se jih udeležujejo pravzaprav vsi člani. Najpogosteje ta društva sicer niso tako »kompletna« in nimajo prav vsega, kar bi bilo mogoče imeti, vendar so bistveno pomembnejši dejavnik krajevnega življenja kot največja društva v največjih mestih.
Kaj naj bi torej slovenska planinska organizacija predvsem podpirala, velika ali majhna društva, združevanje ali lokalno specializirana društva?
Na planinsko področje bi morda lahko prenesli neko nedavno razpravo iz povsem drugačnih krogov, ko je nekdo dal nadvse ustrezno primerjavo: niti slepiča zdravnik ne operira vsakemu enako, čeprav gre za rutinsko operacijo, ampak prej zahteva preiskave, saj so pri posegu pomembne posebnosti, ki so pri vsakem človeku drugačne. Isto velja za večje celice družbe, torej tudi za planinska društva: dobro je treba poznati vse okoliščine, da bi se lahko pravilno odločili.

Marjan Raztresen

Imeli so fantastičen razgled: na sosednji Lotse in na Makalu, na vse sosednje vrhove, kar jih je, in ni jih malo, in na tibetansko visoko planoto ter na ledenike pod goro. Jasno je bilo, vendar peklensko mrzlo.

Uro dolgo so bili na vrhu. Najprej so se razgledovali, potem so brez prestanka fotografirali, nato se je Davo začel pripravljati na spust s smučmi. »Vse sem napravil, da bi se podvig končal uspešno,« je dejal, »zato sem se na vrhu odločil za kolikor je le mogoče bistro glavo, za smučanje do Južnega sedla z dodatnim kisikom.« Pripel si je smuči, še enkrat pregledal vse podrobnosti, od katerih bi bilo lahko odvisno smučanje, in se odločno pognal po strmini.

Oba šerpi sta z odprtimi usti strmela za njim: še nikoli v življenju nista videla smučanja.

Vršni greben, ki je bil zaradi močnega vetra pokrit z zbitim snegom, je Davo presmučal brez vsakih težav, sledila je Hillaryjeva stopnja, 15-metrski skalni skok, kjer je sicer le redkokdaj sneg, to pot pa ga je bilo bistveno več kot običajno. Na vrhu te stopnje, ki bi bila lahko odločilna za njegovo smučanje več kot 3500 višinskih metrov v globino, se je proti vsem svojim načelom z

Takole na Hillaryjevi stopnji: če je že kje kaj snega, je vsenaokrog prepadna strmina – in tukaj je bilo treba smučati.

vponko, ki je bila na koncu kratke varovalne vrvi, pripel na fiksno vrv, napeto prek stopnje, in s smučmi bočno zdrsel preko stopnje. Prav teh nekaj metrov je bilo najbolj problematičnih na celotni poti z vrha do baznega tabora; če jih ne bi zmogel, če tam ne bi bilo snega, bi projekt propadel.

»Bilo je karseda tvegano,« nam je dan po vrnitvi v dolino po telefonu povedal iz baznega tabora. »Na desno je bila nekaj tisočmetrska prepadna stena, preko katere bi padel v Tibet, na levo ozka in strma skalnata stopnja, ki se je iztekla na strmine proti Južnemu vrhu. Nič nisem hotel tvegati.« S kisikovo masko na obrazu in varovan je oddrsel proti Južnemu sedlu.

Niti kamere na čeladi ni vzel s seboj, ker je bila pretežka in bi mu lahko otežila ali celo onemogočila smučanje. Prvih nekaj deset metrov smučanja z vrha je posnel šerpa Pasang Tenzing, začetno smučanje so posneli tudi s Kala Patarja, skoraj 6000-metrskega hriba na drugi strani ledenika Kumbu pod Everestom, kjer je bila slovenska snemalna ekipa, od Južnega sedla dalje je precej svojega smučanja s kamero na čeladi posnel Davo sam.

SREČANJE Z MRTVIM ALPINISTOM

Vendar s tem nevarnosti za srečen izid smučanja še ni bilo konec. 15-metrski stopnji je sledil oster snežni greben, takrat zasut s suhim in težko obvladljivim snegom, ki se blago spušča do Južnega sedla, temu pa z južnega vrha 50-stopinjska strmina, sredi katere je bila napeljana fiksna vrv, zaradi katere je bilo Davovo smučanje bistveno omejeno; tej vrvi se je moral izogibati, da se ni zapletel vanjo, kar bi bilo lahko zanj usodno. Z Južnega vrha so poleg tega grozili kložasti plazovi, ki bi jih smučar s smučmi lahko prerezal. Do Balkona je moral nadalje iskati prehode, kjer je bilo dovolj snega.

»Na podlagi podatkov, ki sem jih zbiral več let, sem imel neprestano pred očmi vsakršna dogajanja, ki bi jih lahko pričakoval,« je pozneje pripovedoval Davo Karničar. »Vse je bilo skoraj tako, kot sem si zamišljal, presenečenje je bila samo strmina med Hillaryjevo stopnjo in Južnim vrhom, kjer sem pričakoval ne prestrm greben, šokirala pa me ni strmina, ampak struktura snega, ko mi je spodnašalo smuči, namesto da bi z njimi zarezal v greben. Nevarnost zdrsa je bila velika.«

Po četrtem višinskem taboru je bilo še nekaj dokaj nevarnih strmin, v vpadnici Lotsejevega ozebnika je bilo več klož, ki bi se lahko sprožile, skoraj kilometer visoko je do 6800 metrov višine prevladoval grobozrnat sneg. Nekoliko pod tretjim višinskim taborom je Davo srečal zdravnika dr. Gorjanca, ki je nekoliko dehidriranemu smučarju dal vitaminski napitek, še malo nižje so ga pričakovali kolegi Urban in Tadej Golob, Matej Flis in Grega Lačen, ki so bili namenjeni proti vrhu.

V šestkilometrski Zahodni globeli ni imel večjih težav, precej več jih je bilo med Zahodno ramo Everesta in visokim Everestovim sosedom Nuptsejem, kamor se sesuvajo ledene in snežne gmote z obeh gorá. Ko je opazovalcem iz baznega tabora za precej časa izginil izpred oči in ko so se nekateri že ustrašili, da se mu v ledenem labirintu okoli Ledenega slapa ni kaj zgodilo, se je nenadoma prikazal: temna pika je drsela med seraki, med skalami in visečimi plazovi, po belem pobočju, med turkiznimi ledenimi balkoni, med črnimi granitnimi skalami in se nenadoma ustavila nad široko ledeniško razpoko, jo preskočila in izginila med skalami.

Nedolgo zatem je smejé se, s poglobljenimi gubami na licih, z ožganim obrazom, žarečih oči in vidno utrujen prismučal v bazni tabor: »Sesul se bom od utrujenosti,« je dejal, »ampak presmučal sem ga le!«

Ko se je napil in ko so mu sneli smuči, je povedal, kako se je po napornem vijuganju ustavil nad četrtim višinskim taborom, da bi globlje zajel sapo. Sopel je in zdelo se mu je, da stoji na nekakšni grbini. Pogledal je pod smuči – in videl, da stoji na prsih davno zmrznjenega človeka. Natančno je videl kolena, ki so štrlela iz snega, odskočil je, se še enkrat ozrl, pomólil za dušo pokojnika in odpeljal dalje. Ang Dordži je bil prepričan, da je glede na lego to skoraj gotovo vodja komercialne

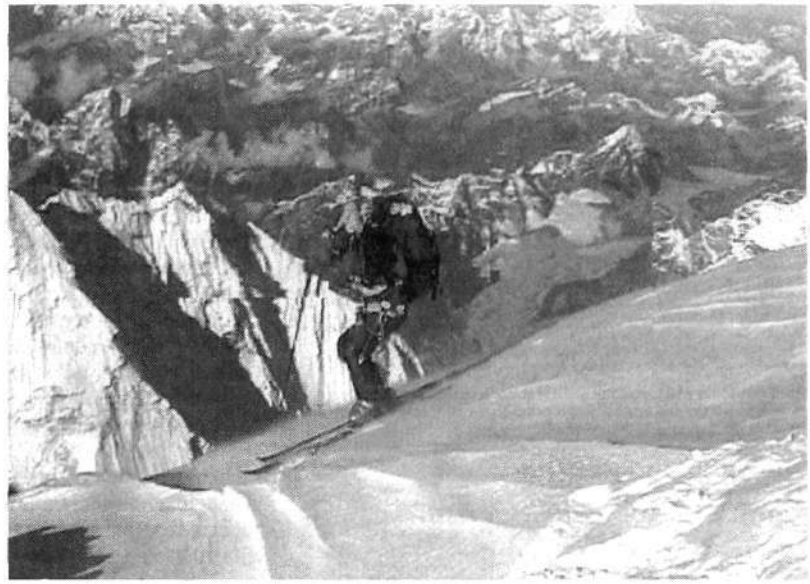

Vsenaokrog sami visoki hribi – vendar je treba gledati večinoma le pod noge, saj bi padec pomenil katastrofo.

odprave **Scott Fischer**, ena izmed osmih žrtev strašnega snežnega neurja nad Everestom leta 1996. Ta dogodek je Dava sicer prizadel, vendar si je takoj dopovedal, da je to pač tudi nekaj, kar sodi k najvišji gori na svetu.

SEDEM VZPONOV NA VRH GORE

Franc Oderlap, Ang Dordži in Pasang Tenzing so bili tedaj še v tretjem višinskem taboru in so dan pozneje prišli v bazni tabor na ledeniku Kumbu, prav tako so bili tedaj v tem taboru alpinisti Gregor Lačen, Tadej Golob in Matej Flis, ki so se v nedeljo že ob devetih zvečer v soju baterij odpravili iz četrtega višinskega tabora na Južnem sedlu proti vrhu. Iz baznega tabora so namreč zaradi lepega vremena odšli na goro le dva dni za Karničarjem in Oderlapom, preostala dva šerpi, ki sta bila s slovenskimi alpinisti, pa sta bila preutrujena, da bi šla z njimi. Tako so trije Slovenci proti vrhu odšli sami.

Ko je bila trojica na Južnem sedlu, se je vreme začelo slabšati in v baznem taboru je celo rahlo snežilo. Zato je sirdar slovenske odprave trem alpinistom svetoval, naj se proti vrhu odpravijo čimprej. Tako so iz štirice odšli že ob devetih zvečer in bili nekoliko po sedmi jutranji uri na vrhu. Davo Karničar je vso noč bedel pri sprejemniku, da bi jim svetoval, če bi imeli kakršnekoli orientacijske težave, vendar se niso oglasili. Snemalec odprave **Janez Štucin** jih je sedem minut čez sedmo zagledal, ko so bili na vrhu, vendar so se oglasili šele pol ure pozneje: zaradi hudega mraza niso jemali radijskih postaj izpod puhastih oblačil. Bili so zadovoljni, vendar hudo utrujeni.

Le nekaj dni pozneje nam je Grega Lačen v Ljubljani pripovedoval, da so vsi trije v četrtem višinskem taboru spali pod kisikovimi maskami in da so ponoči ob dihanju dodatnega kisika v redu napredovali proti vrhu, med njimi pa da je bil najmočnejši Tedi Golob. Na vrhu so se zaradi mraza zadržali razmeroma kratek čas, potem so prav tako s kisikovimi maskami na obrazu začeli sestopati. Ko je Golob na Južnem sedlu odvrgel masko, je zaradi pomanjkanja kisika očitno doživel hud šok. Zaostal je in pozneje povedal, da je zdrsnil po zasneženem pobočju, se valil in prevračal po njem, nahrbtnik mu je snelo z ramen in mu ga odneslo poldrug kilometer nižje, kjer so ga dva dni pozneje našli, sam je taval po strmini in po radijski postaji sporočil v bazni tabor, da ne namerava nadaljevati poti...

Položaj je postajal dramatičen. Nekako so ga pregovorili, naj nadaljuje pot, dva šerpi sta ta čas odšla proti tretjemu višinskemu taboru, kamor se je zatekel tudi Golob, medtem ko sta Flis in Lačen sestopila še tabor nižje in tam prespala.

Že v tretjem višinskem taboru je Grega Lačen sezul čevlje, kajti na poti na goro je nenadoma začutil, kot da mu je obe nogi od gležnja do prstov preplavila nenavadna bolečina. To, kar je videl, ga je navdalo z grozo: vsi prsti so bili beli kot vosek, pomrznjeni torej. Ko je to povedal v bazni tabor, so mu zabičali, naj si nemudoma obuje čevlje, ker jih sicer ne bo več spravil na zatečene noge, bos pa seveda ne bo mogel priti z

Davo Karničar bo že letošnjega decembra odpotoval v Nepal na pogovore s tamkajšnjim ministrstvom za turizem. Nepalci nameravajo prihodnje leto urediti nekaj gorskih pobočij za heliski in odpreti smučarsko šolo, ki jo bo s svojo blagovno znamko vodil Jezerjan Karničar. Decembra si bo ogledal nekaj predelov okoli vasice Kumdžung in nad Pokaro.

Pustolovščina za 21. stoletje se je srečno in uspešno končala, srečni in že spočiti Davo Karničar je po prihodu v bazni tabor prvi čestital na smrt utrujenemu Tadeju Golobu.

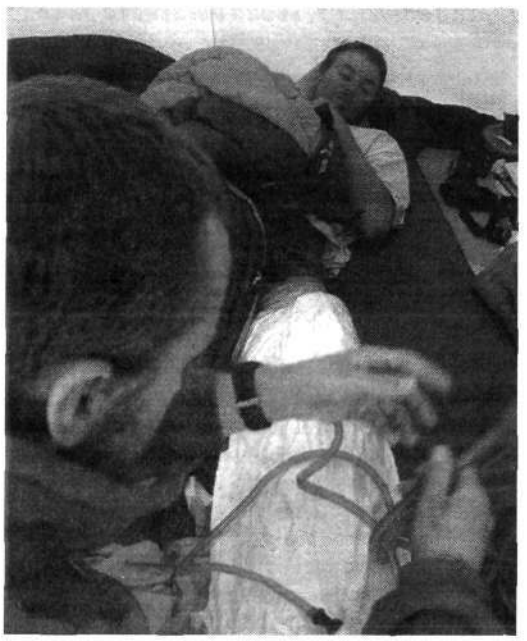

Ko je Grega Lačen prišel v bazni tabor, mu je zdravnik takoj oskrbel omrzlo levo nogo in mu jo dal v hiperbarično komoro.

gore. Storil je, kot so mu svetovali, in si s tem rešil življenje. Naslednji dan sta z **Matejem Flisom** z Raven na Koroškem, ki je z 22 leti postal najmlajši Slovenec na Mount Everestu, prišla v bazni tabor, kjer je Lačna takoj vzel v oskrbo dr. Gorjanc.

Naslednji dan je v bazo prišel še zelo utrujen in močno dehidriran Tadej Golob. Tako se je zdravnik odločil, da Lačen in Golob naslednji dan z njegovim spremstvom s helikopterjem odletita v Katmandu, v četrtek, 12. oktobra, pa je Lačen že priletel na letališče v Celovec in se naslednji dan oglasil v kliničnem centru pri **dr. Igorju B. Mekjaviču**, ki ga je skupaj s kolegi natančno pregledal, mu dal predvsem levo nogo v hipobarično komoro in poskusil vse, da bi mu ohranil predvsem najbolj poškodovana palec in drugi prst na levi nogi.

VSI SLOVENSKI OSVAJALCI EVERESTA

Natančno je znano, koliko ljudi je od leta 1953, ko sta Novozelandec Sir **Edmund Hillary** in šerpa **Tenzing Norgaj** kot prva na svetu stala na Mount Everestu, priplezalo na najvišjo goro sveta. Prav tako je natančno znano, koliko Slovencev je bilo na najvišji gori sveta od leta 1979, ko so maja tistega leta pri kitajski piramidi, ki je takrat še stala na vrhu gore, stali najprej **Andrej Štremfelj** in **Nejc Zaplotnik**, nekaj dni pozneje pa še **Stane Belak Šrauf**.

Skoraj natančno deset let pozneje, leta 1989, je kot član mednarodne makedonske odprave na Sagarmato, kot Nepalci imenujejo Mount Everest, prišel **Viki Grošelj**, ki je imel takrat še v načrtu priplezati na vrhove vseh 14 osemtisočakov, kolikor jih je na Zemlji, vendar je nekaj let pozneje odnehal pri številki deset, kar je vsekakor izreden dosežek, s tem številom osemtisočakov »v žepu« pa je na tem področju absolutni slovenski rekorder in zelo pri vrhu svetovnega seznama zbiralcev osemtisočakov.

Leta 1990 sta šla z mednarodno odpravo Alpe Adria, ki jo je na najvišjo goro sveta organiziralo Slovensko planinsko društvo iz Trsta, zakonca iz Kranja **Marija** in **Andrej Štremfelj**. Andrej je bil takrat že drugič na vrhu Everesta, Marija je bila prva (in je še vedno edina) Slovenka na tej gori, oba skupaj sta prvi zakonski par na svetu, ki je bil skupaj na najvišji točki našega planeta. Istega leta in z isto odpravo je bil na vrhu gore tudi **Janez Jeglič**, ki se leta 1997 ni vrnil s sosednjega Nuptseja.

Prvi Slovenec, ki je brez dihanja dodatnega kisika prišel na Everest, je bil **Pavle Kozjek**, ki se je tega podviga lotil s severne, tibetanske strani. Dne 22. maja 1999 je **Aco Pepevnik** kot prvi Slovenec in kot član mednarodne hrvaške odprave preplezal severovzhodni greben gore in v hudem vetru prišel na vrh, dan pozneje mu je sledil še Kozjek.

Do letošnjega leta je bilo torej na najvišji gori sveta osem Slovencev, letošnjega oktobra se jim je pridružila še peterica.

KDO JE PRVI SMUČAL Z VRHA

Le kakšen dan po rekordnem smučanju Dava Karničarja z vrha gore se je v Bolzanu (Bozen) oglasil Južnotirolec **Hans Kammerlander**. Pomota, je dejal, prvi, ki se je smučal z vrha Everesta, sem bil že leta 1996 jaz in o mojem smučanju je takrat pisal ves svet. Čestitam sicer Davu Karničarju za izjemen uspeh, vendar moram poudariti, da pač ni bil prvi. Na vrh sem takrat prišel popolnoma sam, je dejal, brez uporabe dodatnega kisika, in sicer v rekordnih 17 urah, z vrha pa sem odsmučal v bazni tabor.

Ta njegova trditev drži le deloma. Nedvomno je bil Kammerlander prvi človek, ki je s smučmi stal na vrhu Everesta in se z njega tudi odpeljal na severno, tibetansko stran gore, kjer je pred nekaj leti nameraval smučati tudi Davo Karničar, vendar je moral poskus zaradi izjemno slabih vremenskih razmer opustiti. Na nadmor-

ski višini 8500 metrov, kar je splošno znano, je Kammerlander leta 1996 smuči snel, sestopal peš in si smuči spet pripel na višini 7800 metrov, od koder je prismučal do baznega tabora, ki je na severni strani gore na nadmorski višini 6400 metrov.

Res je, da je bil prvi, ki je odsmučal z vrha Everesta, vendar ni smučal do baznega tabora pod goro, ampak je peš sestopal tam, kjer je bilo za smučanje bodisi pretežavno bodisi v smeri, ki si jo je izbral, ni bilo dovolj snega. Prvi na svetu, ki mu je v celoti uspelo smučanje čisto z vrha najvišje točke sveta do baznega tabora pod goro (ki je, mimogrede, na južni, nepalski strani skoraj 1000 višinskih metrov nižje, kar pomeni, da je bila Karničarjeva proga bistveno daljša od Kammerlanderjeve, ki pa je niti ni v celoti presmučal), je torej Slovenec Davo Karničar z Jezerskega.

Med alpinističnimi smučarji, ki so doslej poskušali smučati tako, kot je v celoti uspelo Karničarju, je bil leta 1992 Francoz **Pierre Tardivel**, ki je z nepalske strani prišel do Južnega vrha Everesta in ugotovil, da višje od tod (predvsem prek Hillaryjeve stopnje) takrat ne bi bilo mogoče smučati, zato si je na Južnem vrhu pripel smuči in se odpeljal proti baznemu taboru.

NA ODPRAVI V JANAK HIMAL SE JE SMRTNO PONESREČIL ANDREJ MARKOVIČ

PREZGODNJI GROB V HIMALAJI

Istega dne, ko smo Slovenci slavili izjemen smučarski spust Dava Karničarja z vrha Mount Everesta, se je v najbolj oddaljenem kotičku Himalaje, v pogorju Janak Himal na meji med Nepalom, Tibetom in Sikimom, zgodila tragedija. Med plezanjem po pobočju 7483 metrov visokega Džongsang Peaka se je smrtno ponesrečil 24-letni alpinist **Andrej Markovič** iz Novega mesta.

Prve novice, ki niti do trenutka, ko to precej pozneje poročamo, niso izčrpnejše, sporočil pa jih je vodja slovenske alpinistične odprave v Janak Himal **Andrej Štremfelj** in jih je posredovala Planinska zveza Slovenije, so nadvse skope. Potem ko sta Andrej Markovič in soplezalec **Urban Ažman** iz Gorij po preplezani prvenstveni smeri prišla na vrh sedemtisočmetrske gore in se vračala z nje, se je Andreju pri spuščanju z vrvjo izpulilo sidrišče, izpulil se mu je snežni klin, »sablja«, in omahnil je v globino.

Pretreseni tovariši iz odprave so se še isti dan odločili: nesrečnega alpinista so prinesli nad bazni tabor, zložili na kraju, varnem pred plazovi, iz skal grob, ga položili vanj in nanj naložili skal, ki jih je tja dol izpod vrha poslala gora.

Ta gorski predel je namreč eden od najbolj odročnih v Himalaji, o čemer zgovorno priča podatek, da so bili Slovenci to pot nasploh prvi, ki so se z nepalske strani lotili sedemtisočakov Džongsang Peaka (7483 m), Patibare ali Pyramid Peaka (7123 m) in Kiratčulija ali Tenta (7365 m).

Andrejeva mati in dekle bosta skupaj z novomeškimi alpinisti prihodnje leto obiskali Andrejev grob.

Andrej Markovič je že pri šestnajstih letih začel plezati na umetni steni pod novomeškim kandijskim mostom. To je bil sprva samo šport, kmalu so ga začele zanimati gore in prave visoke stene. Po opravljeni maturi na novomeški gimnaziji se je za teden dni preselil v Vrata, kjer je brez prestanka plezal. V enem od teh dni je po treh različnih smereh priplezal na vrh Severne triglavske stene in na vrh Triglava. Rad je imel tudi gore okoli Tamarja in morda ni naključje, da je le nekaj dni pred zadnjim odhodom v Himalajo lastnico podjetja Vrh iz Tržiča **Zdenko Globočnik**, ki mu je kot perspektivnemu mlademu alpinistu že drugo leto nudila sponzorsko pomoč, peljal na plezanje Raza Jalovca.

Prezgodnji grob v Himalaji: Andrej Markovič

Ko je bil pred nekaj leti skoraj popolnoma brez denarja, vendar z veliko volje, da bi preplezal katero od lepih smeri, spet v Tamarju, je prespal kar v tamkajšnji kapelici. Ko ga je videl oskrbnik koče v Tamarju, mu je ponudil prenočevanje pod planinsko streho, kar pa je Andrej sprejel šele po dolgotrajnem prigovarjanju.

Od leta 1996 je bil vsako leto na kateri od velikih odprav v tujih gorah, v Himalaji, Sečuanu ali Peruju. Poleg tega je imel izjemne vzpone v Centralnih Alpah, v Grandes Jorasses z Urbanom Ažmanom, na primer. Še predvsem je bil ponosen, ko mu je uspelo samemu preplezati izjemno zahtevno smer Peklenska pomaranča v Rzeniku. Če mu ta nesreča ne bi prekrižala vseh življenjskih načrtov, bi se brž ko bi bilo mogoče s kolesom odpravil v Centralne Alpe, kjer je bila njegova velika želja potegniti črto pod alpsko trilogijo, preplezati severne stene Matterhorna, Eigerja in Grandes Jorasses, česar se lotijo in kar uspe le najboljšim alpinistom.

Čeprav je bil s srcem in dušo zapisan goram in stenam, je redno študiral na Fakulteti za šport v Ljubljani. Preden se je odpravil na svojo zadnjo pot v gore, je veliko študiral in opravil vse izpite za tretji letnik.
V Novem mestu je že bila komemorativna slovesnost za pokojnim alpinistom Andrejem Markovičem. Novomeški alpinisti so že sklenili, da bodo svojemu kolegu in prijatelju prihodnje leto postavili spominsko ploščo, najverjetneje v Vratih – tam je bilo eno od Andrejevih najbolj priljubljenih izhodišč za plezalne vzpone.
Eden od Markovičevih alpinističnih kolegov, vrhunski plezalec **Filip Bence** iz Tržiča, ki je v 32 letih svoje alpinistične kariere preplezal že 3700 smeri in bil že na enajstih odpravah, mož, ki je Andreja spoznal pred štirimi leti na alpinističnem taboru pod Mangartom in ga je smatral za enega od najboljših mladih slovenskih alpinistov, je dejal, da je del Himalaje okoli Kangčendzenge, kjer se je smrtno ponesrečil Andrej Marković, za slovenske alpiniste menda zaklet.
V tem predelu Himalaje je bil Bence že dvakrat, zdaj naj bi šel še tretjič, vendar se je moral potovanju zaradi službenih obveznosti in zaradi denarja odpovedati. Prvič je bil tam leta 1983 na ogledni odpravi s **Petrom Podgornikom** in enim šerpo, drugič dve leti pozneje, ko se je pri sestopu z Jalung Kanga smrtno ponesrečil tržiški alpinisti **Borut Bergant**. Tam sta leta 1991 za vedno ostala tudi **Marija Frantar** in **Jože Rozman**, ko sta plezala na Kangčendzengo.

NA JASENJAH NAD GOZDOM MARTULJKOM SO ODKRILI SPOMINSKO PLOŠČO PAVLI JESIH

SIMBOLIČNA VRNITEV POD ŠPIK

Od letošnje zadnje septembrske sobote je v monolitno skalo na planini Jasenje med Spodnjim in Zgornjim Martuljškim slapom nad Gozdom Martuljkom vgrajena spominska plošča z napisom »Veliki slovenski alpinistki Pavli Jesih, 1901–1976. Ni ji bilo dano, da bi iz večnosti zrla v obličje Špika.« V prisotnosti približno 150 ljudi so ploščo, delo akademskega kiparja **Marjana Keršiča-Belača**, ki je Jesihovo dobro poznal, v izredno slabem in deževnem vremenu odkrili minister za šolstvo in šport **dr. Lovro Šturm**, podpredsednik Planinske zveze Slovenije (PZS) **Tone Škarja** ter vrhunska slovenska alpinista **Viki Grošelj** in **Tomaž Humar**. Ob družini Jesihovih, ki je skupaj s PZS ob sponzorski podpori Mobitela pripravila to slovesnost, so se odkritja plošče udeležili tudi legenda mojstranških gornikov, 82-letni **Avgust Delavec**, generalni konzul Kraljevine Jordanije v Sloveniji **Samir Amarin**, državni sekretar za šport **dr. Aleš Vest**, župan občine Kranjska Gora **Jože Kotnik**, ljubljanski mestni svetnik **Bogdan Bradač** in direktor Mobitela **Anton Majzelj**.
Pavla Jesih (ki se je vedno podpisovala Paula) sodi skupaj z **Miro Marko Debelak, Nadjo Fajdiga, Staziko Černič** in **Barbko Lipovšek-Ščetinin** med največja imena slovenskega in svetovnega ženskega alpinizma. Njena prva vrhunska plezalska smer je bila leta 1926 prvenstvena skozi Okno v Severni steni Triglava, ki jo je preplezala skupaj z Miro Marko Debelakovo, **dr. Stanetom Tominškom** in **Tonetom Guerro**, svojo najodmevnejšo in zadnjo vrhunsko smer je preplezala leta 1945, takoj po vojni: to je bilo prvenstveno plezanje v Centralnem stebru prav tako v Triglavski steni skupaj z legendarnim **Jožetom Čopom** v dotlej nepremaganem mogočnem stebru, ki se zdaj imenuje Čopov steber.

MINISTER O VELIKI ALPINISTKI

Malone točno opoldne je igralec **Jernej Kuntner**, ki je vodil prireditev, udeležencem slavja pred ploščo, ki je bila pokrita s slovensko planinsko zastavo, poimensko predstavil nekatere prisotne, tudi urednika Planinskega vestnika, ki je avtor besedila na spominski plošči, in nato predal besedo ministru za šolstvo in šport dr. Lovru Šturmu, ki je v močnem nalivu povedal naslednje:
»Spoštovani alpinisti in ljubitelji gorá!
Bliža se stota obletnica rojstva ene največjih slovenskih in evropskih alpinistk Paule Jesih.
Resnici na ljubo je potrebno reči, da si je zaradi svoje izjemne ljubezni do gora, številnih vzponov, tudi prvenstvenih, že davno zaslužila spominsko obeležje, vendar pa ga je sama zaradi višjih vzrokov odklanjala.

Poslovna ženska in velika alpinistka Pavla Jesih je bila v svojih najboljših letih v mestu vedno elegantno oblečena.

Menimo, da je prav, da ob takšnem jubileju postavimo stvari na pravo mesto in zavoljo tega danes tudi odkrivamo to obeležje.

Alpinistka Paula Jesih je v številnih navezah plezala prva, vendar pa te posebnosti ni nikoli obešala na veliki zvon. In to navkljub temu, da so bili v tedanjih časih in ob takratni opremi to izredni dosežki. Premalo so tedanji alpinisti in Paula še posebej razglašali, da so številne prvenstvene smeri preplezali iz domoljubnih vzgibov. Slovenski alpinisti so preprosto želeli preplezati čimveč prvenstvenih smeri v gorah svoje domovine.

Paula se je strinjala z mnenjem **prof. dr. Guida Lammerja**, ki je v časih njenega plezanja sodil med najbolj bleščeče stiliste alpinske literature, ki je trdil, da je časovno rekorderstvo pri osvajanju gorá skoraj izključeno, saj se tura po vremenu, letnem in dnevnem času ne da primerjati z drugo.

Paula Jesihova je prijateljevala z mnogimi znanimi ljudmi tedanjega časa, še posebej je cenila **Juliusa Kugyja**. In Kugy je obvestil prav njo, da se globoko ne strinja s preimenovanjem Aljaževega doma v Kugyhaus, kar je prav tedaj storila nemška oblast pri nas. In prav njena zasluga je, da so odgovorni ljudje po vojni razumeli, da se Kugy ni strinjal s tem bolečim preimenovanjem. Kugy je tedaj zapisal v pismu Pauli, da ima vsakršne zasluge v slovenskih gorah le **Jakob Aljaž**.

Na podlagi tega Paulinega posredovanja so nato Kugyju tudi postavili imeniten spomenik.

Znano je, da se o Pauli po vojni ni mnogo govorilo ali pisalo. Manj znano pa je, kje je tičal vzrok za ta nenavadni molk.

Paula Jesihova ni bila samo bleščeča alpinistka, bila je tudi izredno uspešna kinopodjetnica. V kinu Matici, ki je bil v prostorih Slovenske filharmonije, v obeh kinematografih v Celju in v kinu na Ptuju je aktivno delovala v korist Osvobodilne fronte. Po koncu 2. svetovne vojne so ji ponudili mesto prve direktorice Triglav filma, vendar pa je to ponudbo kategorično zavrnila. Želela je le, da bi še naprej vodila svoje kinomatografe. Žal pa to zaradi sistema, ki ni dovoljeval zasebne lastnine, ni bilo več mogoče.

Razočarana se je zaprla v ozek krog svojih alpinističnih in poslovnih prijateljev in znancev ter umrla po krajši bolezni decembra 1976.

Za časa svojega življenja je največkrat preplezala Špikovo skupino, ki jo je neizmerno ljubila. Želela je, da bi njen pepel stresli s Špika, žal pa to ni bilo mogoče. Z današnjo slovesnostjo jo vračamo v okrilje njenih najljubših gorá.«

DEL LEGENDE SKALAŠEV

Za njim je spregovoril podpredsednik PZS Tone Škarja, ki je o Pavli Jesih in plezalskih časih, ko je bila na slovenskem alpinističnem odru ena od glavnih igralk, povedal naslednje:

»Za povojne generacije alpinistov je Pavla Jesihova simbol neke dobe, del legende Skalašev, izjemna pa kot ženska in vrhunska alpinistka obenem. Dvajseta in

Ploščo so odkrili minister dr. Šturm ter alpinisti Tone Škarja, Viki Grošelj in Tomaž Humar.

Vsak od odkriteljev plošče je imel priložnostni nagovor, minister in podpredsednik PZS vsak nekoliko daljšega, alpinista Grošelj in Humar (na fotografiji) krajšega.

trideseta leta minevajočega stoletja so od danes gledano nazaj doba prvega sistematičnega, pogojno rečeno tudi množičnega in zelo športno usmerjenega alpinizma, za Slovence tudi nacionalno poudarjenega, saj je bil eden glavnih ciljev preplezati domače stene pred tujci.

Po velikih, a redko posejanih skoraj naključnih velikih imenih devetnajstega in začetka dvajsetega stoletja, *kot so* ***Valentin Stanič, Henrik Tuma*** *in skupina Drenovci*, je po prvi svetovni vojni slovenski alpinizem dobesedno izbruhnil. Zdi se – sodeč tudi po svetovnem razvoju alpinizma tudi po drugi svetovni vojni – da tragedije, ki globoko zasekajo v življenje narodov, hkrati presekajo tudi povezave generacij, povezave, ki lahko tudi zavirajo, vlečejo nazaj. Povojnim generacijam ostane na voljo le prihodnost, preteklost so zgodovina in ruševine, preteklost, čeprav komaj minula, se preseli v knjige. Ta odmaknjenost preteklosti jo sicer oropa »krvi in mesa«, kajti žive besede za povezavo skoraj ni (oziroma mladi nimajo časa poslušati zgodb preživelih starih), pripomore pa k prečiščenju zgodovine, torej dogodkov in ljudi. Skozi zid generacijskega preloma se prebije le tisto, kar je pomembno za zgodovino.

Ko morje zalije zemljo, ostanejo nad površino vidni le največji vrhovi. Pavla Jesih je eden redkih nepotopljivih spomenikov slovenske alpinistične zgodovine. Nič manj ne bi bila vidna, tudi če bi bila moški. To je druga odlika takratnega – in včasih tudi sedanjega – slovenskega alpinizma.

Alpinizma se je lotila, da bi pokazala svoj pogum, torej za šport. Prva tura – 1926. – je bil prvenstveni vzpon skozi okno v Triglavski steni z Miro-Marko Debelakovo, Stanetom Tominškom in Tonetom Guerro. V tej smeri je šlo naprej, a s tem, da je v najtežjih raztežajih vodila ona, le Joži Čopu je toliko zaupala, da je smel biti prvi v navezi.

Severozahodna stena Škrlatice, raz Male Mojstrovke, severna stena Jalovca, vzhodna stena Frdamanih polic, severne stene Široke peči, Debele peči, Tošca, Velikega Draškega vrha, Skalaška smer v Triglavu, Škrlatici, Rakovi špici, severne stene Šit, Travnika, Rogljice in predvsem njena predvojna najpomembnejša smer – Skalaška v severni steni Špika (1931), eno najpomembnejših dejanj ženskega svetovnega alpinizma sploh. Predvojno obdobje je Pavli Jesihovi končala nesreča v Mojstrovki leta 1933.

V kapeli na koncu planine Jasenje, v tako imenovani Finžgarjevi kapeli, je bila po odkritju plošče maša, ki jo je daroval oskrbnik te kapele dr. Janez Gril; mašno daritev so polepšali Kamniški koledniki s petjem in igranjem, pri maši je bil tudi minister dr. Šturm s soprogo in hčerko.

Foto: Marjan Raztresen

Med vojno se je Joža Čop zatekel v Ljubljano (kjer mu je preživetje omogočala prav Pavla Jesih) in sredi te ukleščenosti in odrezanosti od gorá so se rodile sanje in se od 26. do 30. junija 1945 tudi uresničile s prvenstvenim vzponom Jože Čopa in Pavle Jesihove po Centralnem (sedaj Čopovem) stebru v Triglavu. To je bil najtežji vzpon celotne generacije med obema svetovnima vojnama, krona celega obdobja, odraz volje, točneje fanatizma, saj sta ga preplezala po nekajletnem »neplezanju«. Nekaj značilno slovenskega je v tem epu, da namreč zmoremo več, ko se nam zaradi stisk skoraj utrga, kot pa takrat, ko so pogoji boljši. Ne samo v stenah in ne samo takrat. (Odgovor je vreden iskanja.)

Čopovo preživetje v Ljubljani in spominski članek **Mihe Potočnika** ob njeni smrti pričata, da je bila Pavla Jesihova – sicer pod trdo skorjo – izjemno dobra in sočutna ženska. Mi – poznejši – o tem ne vemo nič. Za nas je resnična legenda, ena od tistih oseb, na katerih ramenih stoji poznejši razvoj slovenskega alpinizma, tudi Himalaja. Vsi smo pač dediči prednikov. Res pa je, da bi bili tudi predniki pozabljeni, njihovi dosežki brez smisla, če dedičev ne bi bilo, če dediči ne bi njihovega izročila sprejeli, ga razvili in oplemenitili – in ga spet predali naslednikom. To je to medsebojno, medgeneracijsko zadolževanje in obdarjanje obenem, to seganje v roke, čeprav čez prepade desetletij, vojn, tragedij. Biti vreden prednikov, ne samo s spominom nanje, še bolj s predajo dediščine naslednikom – to je bistveno izročilo in pomen Pavle Jesihove.«

KDO JE BILA PAVLA JESIH

Za obema osrednjima govorcema sta na kratko spregovorila še Viki Grošelj, Slovenec, ki je doslej stal na vrhovih največ osemtisočakov, desetih, in Tomaž Humar, ki se je v svetovno alpinistično zgodovino zapisal kot samostojni plezalec po dotlej še nepremagani steni Daulagirija. Vsak s svojega zornega kota sta uspehe mlajših generacij povezala s tistimi, ki so jih dosegali alpinisti, katerih nista mogla poznati in ki so gradili piramido, katere vrh so zadnji svetovno odmevni uspehi slovenskih plezalcev.

Zadnji, ki je govoril, je bil kranjskogorski župan Jože Kotnik, njega dni tudi alpinist, ki je nazorno pripovedoval, kako težavne smeri so plezali vrhunski alpinisti dobe, ki ji je pripadala Pavla Jesih: mnogo pozneje se je s kolegi odpravil v eno od smeri, ki jo je preplezala Jesihova s tovariši, in so se morali umakniti, ker tako težavne smeri niso zmogli.

Potem ko so Kamniški koledniki zapeli priložnostno pesem ali dve, seveda o gorah, ki so se tedaj zavijale v goste megle in oblake, iz katerih je neprestano močno

deževalo, so minister dr. Šturm, podpredsednik PZS Škarja ter alpinista Grošelj in Humar odkrili spominsko ploščo, ki bo kar številne planince na poti med Spodnjim in Zgornjim Martuljškim slapom spominjala na veliko alpinistko Pavlo Jesih.

Slovesnost pri spominski plošči se je končala, ko so pod njo člani družine Jesih položili ikebano, predstavnica Planinskega društva Dovje pa venček iz smrekovih vej, natrganih pod Špikom, ki ga je imela Pavla Jesih tako rada.

Pavla Jesih je bila premožna Ljubljančanka in uspešna poslovna ženska, pred vojno lastnica znanega ljubljanskega kina Matica v stavbi Slovenske filharmonije ter kinematografov v Celju in na Ptuju. V svojem ljubljanskem kinu, kamor ji je uspelo na premiero povabiti tudi tedaj svetovno slavnega igralca **Jeana Gabina**, je nekaterim pozneje znanim slovenskim politikom med vojno omogočala ilegalno delovanje – v skrivnih prostorih tega kina so ti ljudje tiskali letake, ki so pozivali k boju proti tujcem.

Le redki še vedo, kako je bila slejkoprej samozavestna. Ob italijanski okupaciji Ljubljane je nekega večera prišla v svoj kino, ki je bil nabito poln italijanskih vojakov – pri blagajni pa niso prodali ene same vstopnice. Razburjena je ukazala prižgati luči v dvorani, stopila je pred platno in zelo glasno in odločno povedala, naj obiskovalci izvolijo kupiti vstopice, preden bodo film zavrteli do konca. Večina italijanskih vojakov je v resnici šla k blagajni in kupila karte, nakar so film zavrteli do konca. Naslednji dan jo je sicer poklical policijski šef **Giovanini**, toda ko je slišal celotno zgodbo, se je Jesihovi opravičil in od takrat v njenem kinu ni bilo več takih incidentov.

Čeprav je bila po koncu druge svetovne vojne pri oblasteh v nemilosti, ker je bila pred tem na koncu koncev vendarle kapitalistka, so na njeno besedo vsekakor kaj dali. Tista leta, ko so na začetku (ali na koncu) Trente nameravali postaviti spomenik **dr. Juliusu Kugyju**, se je nekdo spomnil, da so Nemci med vojno za kratek čas Aljažev dom v Vratih poimenovali Kugyhaus, čemur je dr. Kugy odločno nasprotoval – toda koča se je nekaj časa kljub njegovemu nasprotovanju vendarle *imenovala po Kugyju.*

Tisti, ki so se zavzemali za Kugyjev spomenik v Trenti, med njimi dr. Miha Potočnik, so poklicali na pomoč Pavlo Jesih, ki je zagotovila, da je Kugy pri Nemcih med vojno v resnici protestiral proti spremembi imena – in tako zdaj tam stoji Kugyjev spomenik, delo kiparja **Jakoba Savinška**, življenjskega sopotnika znane slovenske igralke in pesnice **Mile Kačič**.

Beseda Pavle Jesih je v tem primeru veljala, saj je bila dobra znanka ali prijateljica številnih znanih ljudi, med njimi slikarjev **Čarga, Tratnika, Godca**, nadalje **Ravnikarja**, barona **Arturja Rehbacha, dr. Josipa** in **Stanka Tominška, dr. Bradaška, Kanteta, dr. Brejca, Primožiča** in še veliko drugih.

ZAKAJ JE NA PLOŠČI TAKO BESEDILO

Čeprav je med drugo svetovno vojno pomagala partizanskemu gibanju, ji je povojna oblast nacionalizirala

Potem ko sta z Jožo Čopom preplezala Centralni steber v Severni steni Triglava, je morala iti Pavla na hudo operacijo kolena, ko je okrevala, je z družino preko Stene spet prišla na vrh Triglava; na tej fotografiji se vidi, v kakšni opremi so v tistih časih, pred pol stoletja, alpinisti dosegali vrhunske plezalske uspehe.

celotno premoženje. Niso ji pomagala niti dobra znanstva z nekaterimi povojnimi vplivnimi politiki, s katerimi *je pred vojno kdajpakdaj šla v gore in v stene. Ko jim je* rekla, naj ji pustijo vsaj tako dragi kino Matica v Ljubljani, so ji ponudili neka direktorska mesta, ki pa jih ni hotela sprejeti. Razočarana nad tem, da so ji po vojni kljub temu vzeli celotno premoženje, je bila nekaj časa oskrbnica Erjavčeve koče na Vršiču in Triglavskega doma na Kredarici, potem se je umaknila v osamo, ko so ji družbo delali večinoma le številni golobi, ki jih je krmila v svojem stanovanju in okrog njega.

Njena velika gorska ljubezen je bil Špik, kjer je tudi kot prva v navezi preplezala nekaj izredno težavnih smeri. Svojemu nečaku Josipu je pred smrtjo izrazila zadnjo željo, da bi njen pepel odnesli na Špik, od koder bi ga veter raznesel po Špikovi skupini. Storil je vse, da bi ji izpolnil to srčno željo, vendar mu tega niso dovolili, tako da je pokopana na pokopališču v Štepanji vasi v Ljubljani. Letošnjo zadnjo septembrsko soboto so jo njeni spoštovalci vsaj simbolično vrnili v okrilje njene najljubše gore, pod stene Špika.

Tako je izpolnjen dolg slovenskih gornikov do velike alpinistke, ki so jo predvsem zadnja leta njenega življenja njeni plezalski tovariši ob njenih življenjskih jubilejih hoteli počastiti s katerim od planinskih odličij, vendar jim tega ni dovolila.

In kakšno naključje: ko je gledališki igralec Jernej Kuntner vodil slovesnost ob odkrivanju spominske plošče

Pavli Jesihovi, je njegov oče in tudi igralec **Tone Kuntner** na drugi strani Triglavskega pogorja, na Ajdovskem gradcu v Bohinju, odkrival ploščo, posvečeno 200-letnici rojstva pesnika **dr. Franceta Prešerna**.

MAŠA ZA UMRLE GORNIKE

Ko je bila plošča na planini Jasenje odkrita, je bila na koncu te planine v kapeli Marije Snežne, ki jo imenujejo tudi Finžgarjeva kapela, saj je pisatelj in duhovnik **Franc Saleški Finžgar** v nadvse skromnem bivalnem delu za kapelico preživel kdove koliko poletnih tednov in v njej imel tudi biserno mašo, maša za Pavlo Jesih in vse v gorah umrle alpiniste in druge gornike, ki jo je daroval **dr. Janez Gril** in ki so jo s pesmijo obogatili – enako kot odkrivanje spominske plošče – Kamniški koledniki. Pri maši je bilo le kakih 30 ljudi.

POD SNEŽNIKOM SO PROSLAVLJALI 160 LET ROJSTVA RUDOLFA BAUMBACHA

PESNIK TRENTE, ZLATOROGA IN SNEŽNIKA

V petek, 22. septembra 2000, sta se mesti Meiningen in Ilirska Bistrica spoštljivo poklonili spominu nemškega pesnika **Rudolfa Baumbacha**. Mož ima velike zasluge, da je glas o lepotah slovenskih gorá, o narodu, ki živi tod, o bogatem ljudskem izročilu, njegovem jeziku in njegovih navadah segel dlje v evropski prostor, kot bi ga uspeli sami širiti.

VSEPRIMORSKA SLOVESNOST

Gospod **Uwe Koop**, predstavnik turinškega mesta Meiningen, in ilirskobistriški župan **Franc Lipolt** sta ob slavnostni prireditvi slovesno odprla razstavo »Čar alpskega sveta«, posvečeno prav življenju in delu pesnika Rudolfa Baumbacha. O pesniku Zlatoroga je nekaj sto prisotnim, med katerimi je bila tudi večja skupina meininških meščanov – pesnikovih rojakov, spregovoril **dr. Andreas Seifert**, vodja tamkajšnjega literarnega muzeja, pobudnik in soavtor omenjene razstave. Dr. Seifert je kar nekaj let spletal vezi med posamezniki in ustreznimi ustanovami v Turingiji in po Primorski in je najbolj zaslužen, da je skupen projekt, posvečen pesnikovemu jubileju, tako lepo uspel. O soavtorskem deležu Goriškega muzeja sta spregovorili direktorica **mag. Slavica Plahuta** in kustodinja tega muzeja **Inga Brezigar**. Celotna prireditev je potekala dvojezično, saj je za prevode odlično poskrbela germanistka **Tanja Žigon**.

Razstava »Čar alpskega sveta« je bila prvič predstavljena v Meiningenu konec letošnjega maja, s postavitvijo v Ilirski Bistrici pa je začela svojo pot po Primorski. Obiskala bo še Bovec, Tolmin in Novo Gorico. Poseben del razstave je namenjen predstavitvi znamenitosti prav vseh sedanjih primorskih občin, kar ji daje vseprimorski značaj.

Skupino meiningenskih planincev, ki jih je vodil njihov predsednik **Wolfgang Geringen**, so bistriški planinci s predsednikom **Janezom Žibertom** naslednji dan popeljali na Snežnik in do Novih Krajšin k ostankom prve koče, ki jo je pomagal graditi tudi pesnik Rudolf Baumbach. Tu sta predsednika obeh društev simbolično odkrila kovinsko spominsko ploščo, ki bo obiskovalce Snežnika v nemškem in slovenskem jeziku opozarjala na prvo planinsko kočo na Snežniku in v vseh slovenskih gorah, svečano odprto davnega 19. julija 1874. Tako kot tedaj so tudi tokrat skupnemu delu nazdravili s šampanjcem in zapeli nekaj pesmi v obeh jezikih. Bistriški planinci so svoje goste popeljali še v Črni dol, k prvi slovenski planinski koči pod Snežnikom, kjer so vse izletnike gostoljubno sprejeli in pogostili še bistriški taborniki.

Prireditve v čast in spomin na Rudolfa Baumbacha so v Ilirski Bistrici pripravili občina, Društvo za krajevno zgodovino, Muzejski študijski krožek, Turistično društvo in domače Planinsko društvo Snežnik. Tudi obisk razstave je bil zelo spodbuden, saj si jo je ogledalo vsaj dva tisoč obiskovalcev in dosti šolske mladine iz vseh šol v občini.

Vojko Čeligoj

KAKO JE BAUMBACH PRIŠEL DO ZLATOROGA

Dr. Tone Wraber je pri razvalini nekdanje Koče na Kranjskem Snežniku povedal tole:

Od številnih obiskovalcev Snežnika le malokdo opazi v obliki pravokotnika zložene kamne, pred katerimi stojimo. Nič večja ni vednost o tem, da je to ostanek planinske koče, ki jo je leta 1874 zgradila Primorska podružnica Nemško-Avstrijskega planinskega društva v Trstu. Nihče ne ve, da je bil za gradnjo te koče zaslužen tudi dr. Rudolf Baumbach in prav redki so tisti, ki sploh vedo, kdo je bil Baumbach. Letos mineva 160 let od njegovega rojstva in našim gostom iz turinškega Meiningena z dr. Andreasom Seifertom na čelu gre – v sodelovanju s Planinskim društvom Snežnik v Ilirski Bistrici – največji del zaslug za to, da pesnik Zlatoroga prihaja v zavest tudi sedanjemu rodu Slovencev. Prav tukaj na Snežniku je primeren kraj za nekaj besed o Baumbachu, Snežniški koči in Zlatorogu.

Ko je bila leta 1873 v Trstu ustanovljena Primorska podružnica Nemškega planinskega društva in je leto pozneje, po združitvi Nemškega in Avstrijskega planinskega društva, postala podružnica združenega društva, je bil – najbrž že od vsega začetka, vsekakor pa že v ustanovnem letu 1873 – njen član tudi dr. Rudolf Baumbach (4, str. 362). Ta 28. septembra 1840 v Kranichfeldu južno od Weimarja rojeni Nemec je študiral

naravoslovje v Leipzigu in Würzburgu ter 1864. v Heidelbergu doktoriral iz botanike. Visokošolski karieri se je kmalu odpovedal in je 1865. postal domači učitelj. Kot takšnega ga je usoda vodila na Dunaj, v Gradec, Brno, Gorico in 1870. v Trst, kjer je ostal do leta 1885, ko je odšel v hišo staršev v Meiningenu, kamor so se ti iz Kranichfelda preselili že leta 1842. Tam je kot zasebnik, ki pa je imel na dvoru meininškega vojvode vlogo nekakšnega turinškega Eckermanna, živel do smrti 21. septembra 1905 (5, str. 10).

Med svojim bivanjem v Trstu je delal izlete po Krasu in njegovih gorah. Postal je družinski prijatelj Kugyjevih, o čemer izčrpno in z veliko simpatijo do Baumbacha v poglavju »Dr. Rudolf Baumbach« svoje zadnje knjige »Aus vergangener Zeit/Iz minulih dni« (1944) piše **dr. Julius Kugy**. Baumbach je bil eden od Kugyjevih botaničnih mentorjev, ki je mladega fanta uvajal v rastlinski svet in ga povezal z botaniki v Avstriji in Nemčiji, je pa tudi sam zbiral herbarij, ki ga zdaj hranijo v Jeni. Kugy se tudi spominja, da je v Lipici slišal prve verze Baumbachovega gorskega epa Zlatorog (2, str. 21–22; 3, str. 218–268).

V Primorski podružnici se je Baumbach družil z v Ljubljani rojenim **Viljemom Urbasom** (1831–1900), v letih 1872–1897 srednješolskim profesorjem v Trstu, ki velja za prvega realistično usmerjenega slovenskega etnologa (6). Po Baumbachovi smrti je Urbasov sin v Münchnu objavil zapis o nastanku Zlatoroga (5, str. 72–73). Na sprehodu čez kraške vinograde je Baumbach zaupal Urbasu, da išče primerno snov za daljšo pesnitev. Ta ga je opozoril na leta 1868 v ljubljanskem nemškem dnevniku »Laibacher Zeitung« objavljeno pravljico o Zlatorogu, nakar sta kmalu zatem oba odšla na severno Kranjsko, pač v Mojstrano in njeno okolico, da bi se tam na kraju samem seznanila s prizoriščem Zlatorogove zgodbe. Ko je Urbas že mislil, da je bilo Baumbachovo zanimanje za triglavsko sago le prehodno, ga je ta presenetil z mično knjigo z naslovom »Zlatorog«. Vemo, da je ta izšla pri leipziškem založniku **Liebeskindu** leta 1876. Zlatorogova zgodba je v nemško govorečih deželah postala izredno priljubljena in je izšla v nemalo izdajah, kar je Baumbachu, seveda tudi ob drugem literarnem delu, omogočilo, da je leta 1881 opustil poučevanje in odtlej živel kot svoboden pisatelj. »Zlatoroga« imamo od leta 1886 tudi v slovenskem prevodu **A. Funtka**, bil pa bi že čas za novo prepesnitev.

SVIŠČ ZA GRADNJO KOČE

Toda vrnimo se na Snežnik! Že takoj ob ustanovitvi so člani Primorske podružnice sklenili, da bodo zgradili planinsko zavetišče na Snežniku. Ta je bil tedaj od prometnic zelo oddaljen in zato težko dostopen. Načrt so hitro uresničili, saj so 19. julija 1874 kočo že odprli (4). V planinski zgodovini Slovenije velja za prvo planinsko kočo, ki jo je zgradilo kako uradno potrjeno planinsko društvo. Ta poudarek je nujen, saj vemo, da je že leta 1871 na južni strani Triglava, nedaleč od današnje Planike, stalo skromno zavetišče, ki ga je zgradil bohinjski

Na slovesnosti na Novih Krajšinah pod Snežnikom, ko so odkrili spominsko ploščo na ostankih stare snežniške koče, so o pomenu pesnika Rudolfa Baumbacha spregovorili *dr. Andreas Seifert*, literarni zgodovinar iz Meiningena, botanik *dr. Tone Wraber* in *Stane Peterlin* iz Republiškega zavoda za naravno dediščino.
Foto: Vojko Čeligoj

V kulturnem sporedu ob odprtju razstave »Čar alpskega sveta« so sodelovali ansambel Volk Folk, operna pevka *Janja Konestabo*, recitatorja *Franc Dolgan* in dr. Andreas Seifert (na sliki desno), ki sta predstavila nekaj odlomkov iz Zlatoroga v originalni pesnikovi nemški obliki in slovenskem prevodu Antona Funtka.

vodnik **Šest**, plačali pa »ljubljanski gospodje« (1), ne smemo pa tudi pozabiti na vse tri koče baronov **Zoisov** v Julijskih Alpah in Karavankah, ki so nedvomno nastale kot botanična zavetišča in so bile torej prave planinske koče, to pa že konec 18. stoletja. Opis slovesnosti ob odprtju Snežniške koče je 21. julija 1874 objavil časopis »Triester Zeitung«, kar je ponatisnjeno v Pazzejevi Kroniki Primorske podružnice Nemško-Avstrijskega planinskega društva ob njeni 20-letnici (1893) (4, str. 18–22). Ob odprtju koče je izšla posebna številka v enem samem rokopisnem primerku izdajanega humoristično-planinskega glasila »Enzian«, ki ga je v letih 1873–1876 v besedi in risbi ustvarjal povečini Baumbach, v njej pa njegova spretno verzificirana »slavnostna igra«, v kateri nastopajoče osebe (Svišč, Kamnokreč, gospa Sviščeva, dr. Omej, Rmani, Primula in Pelin) govore priložnosti primerno besedilo. Izšlo je 28 številk »Enziana« (5, str. 26). Za njihovo branje in ogledovanje ilustracij je bilo treba plačati, izkupiček pa je šel v sklad za gradnjo Snežniške koče. Tako se je

nabralo več kot 200 goldinarjev, k temu znesku pa je Baumbach prispeval še 50 goldinarjev, ki jih je od založnika Liebeskinda v Leipzigu dobil kot honorar za natis izbora pesmi iz »Enziana«. Za primerjavo: gradbeni mojster **Šabec** iz Zagorja ja za zgrajeno Snežniško kočo dobil 860 goldinarjev (4, str. 24). Glasilo »Enzian« pa ni prineslo samo denarnih sredstev, temveč je po mnenju tedanjih poročevalcev bistveno krepilo družabne vezi v podružnici, saj je skoraj legendarni snežniški škrat (Svišč) članom govoril »šaljivo, pogosto tudi globoko občuteno, vedno pa v enkratno ljubeznivi obliki«. (4, str. 25–26).

Pravzaprav se o Baumbachovem gorniškem delovanju ne da kaj dosti povedati. Ne vem za noben dokaz, da je Baumbach na Snežniku sploh bil. Ko je Primorska podružnica leta 1881 odprla planinsko kočo v Trenti in jo imenovala po Baumbachu, se ta slavnostnega odprtja ni udeležil (4, str. 81). Ni konkretnega dokaza, da je v Trenti sploh kdaj bil. Vemo pa, da je zahajal na počitnice v Trbiž in od tam na Predel, na katerega primorski strani so najbrž nastali lapidarno občuteni verzi njegove pesmi »Gorska vas« (»Drei Monden Sommer, neun Monden Schnee«). Seveda z imenom koče niso počastili Bambachovega gorniškega delovanja, ki je verjetno bilo zelo skromno, temveč zasluge, ki jih je s svojim »Zlatorogom« pridobil za popularizacijo gorskega sveta, posebej še tistega v Posočju. Saj je podružnični predsednik **P. A. Pazze** na letni skupščini 9. januarja 1880 predlog za imenovanje v Trenti načrtovane koče po Baumbachu utemeljil z besedami, da z njim »sredi prizorišč krasne pesnitve 'Zlatorog' izpričamo svoje iskreno spoštovanje od boga blagoslovljenemu pevcu in svojo prisrčno hvaležnost za visoke duhovne užitke, ki jih dolgujemo njegovemu geniju.« (4, str. 62).

Tako mislim, da ni Baumbachovo gorništvo tisto, zaradi česar smo se danes zbrali. Vemo, da je Baumbach imel zasluge za gradnjo Snežniške koče, ki pa kljub njegovim dobrim željam ob odprtju, ki jih je položil v usta Svišča in Kamnokreča, ni trajala prav dolgo. Ne, častimo kulturno dediščino, ki jo je zapustilo njegovo delovanje.

Obenem smo na kraju, na katerem so se prepletali interesi domačih ljudi slovenskega, mnogostoletnih vladarjev nemškega in tudi – sicer mnogo kratkotrajnejših – italijanskega jezika. Zdaj, ko smo Slovenci tudi politični gospodarji tega kraja in države Slovenije, smo veseli, da smo tukaj v družbi rojakov »blagoslovljenega pesnika«, ki je v svojem »Zlatorogu« znal ceniti naše kraje in naš jezik. Hvaležni smo za njihove spodbude in prijateljsko druženje. Po mnogih slabih izkušnjah iz preteklosti bi rekel, da nas je v teh dneh prav Baumbach združil v evropsko naravnani skupnosti.«

Literatura

(1) **Kermavner, D.**, 1964: Iz predzgodovine slovenskega planinskega društva. Planinski vestnik 64: 102–108, 153–159, 204–212. Ljubljana.

(2) **Kugy, J.**, 1928: Aus dem Leben eines Bergsteigers, 2. izd. Bergverlag Rudolf Rother, München.

(3) **Kugy, J.**, 1944: Aus vergangener Zeit. Leykam-Verlag, Graz.

(4) **Pazze, P. A.**, 1893: Chronik der Section Küstenland des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. 1873–1892. Selbstverlag der Section Küstenland. Triest.

(5) **Seifert, A.**, (uredn.), 1995: Rudolf Baumbach: Bin ein fahrender Gesell. Heinrich-Jung-Verlagsgesellschaft mbH, Zella-Mehlis/Meiningen.

(6) **Stanonik, M.**, 1982: Urbas, Viljem. Slovenski biografski leksikon 4 (Táborská-Žvanut). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana. Str. 303–304.

TRIGLAVSKI NARODNI PARK KOT KRALJESTVO ZLATOROGA

Stane Peterlin je ob tej priložnosti povedal:

»Prav v letu 1961, ko sem začenjal poklicno pot naravovarstvenega konservatorja (kot smo se takrat imenovali), je bilo po dolgoletnih povojnih prizadevanjih obnovljeno zavarovanje Doline Triglavskih jezer, razglašen je bil Triglavski narodni park.[1] To se mi je takrat zdelo samoumevno. Kaj drugega v Sloveniji bi bolj ustrezalo prvemu in najbolj cenjenemu zavarovanemu območju, skoraj svetišču prvinske narave, kot prav ta visokogorska dolina!

Čez leta, ko sem se malo bolj poglobil v nastajanje našega prvega parka, v možne nagibe, ki so privedli do izbire Doline Triglavskih jezer za to častno poslanstvo, sem nekoliko presenečen ugotovil, da leta 1908, v času, ko je **Albin Belar** dal pobudo za zavarovanje visokogorskega ozemlja nad Komarčo, to sploh ni bila nedotaknjena divjina. V letih 1882–1891 je tedanja lastnica zemljišča nad Komarčo, Kranjska industrijska družba, izsekala gozd v spodnji Lopučniški dolini in les zvozila z gozdno žičnico prek stene Komarče v dolino. O tem je pisal **Anton Šivic** pred 50 leti v Proteusu,[2] še prej (1934) pa tudi Julius Kugy v knjigi Julijske Alpe v podobi (kot navaja Šivic). Na Kalu, v Lopučnici in Jezerski dolini so bile goveje planine, Trentarji pa so pasli ovce od vznožja Kanjavca do Jezera v Ledvici. Pred sto leti je bil gozd okrog Črnega jezera izsekan in gorske trate popasene. Sklepamo lahko, da to ni bila preveč vzorna podoba naravnega paradiža. Nedvomno je bilo tisti čas na Kranjskem, kjer se je rojevalo slovensko naravovarstveno gibanje, še precej ohranjenih naravnih predelov, ki bi mnogo bolj ustrezali predstavi svetišča prvinske narave. In vendar je Belarjeva pobuda (kljub prvotni zavrnitvi zaradi – najbrž – odklanjanja predlagatelja) pri ozaveščenih sodobnikih takoj padla na plodna tla: bila je vzeta v znano naravovarstveno Spomenico leta 1920 in udejanjena leta 1924 s prvim pogodbenim zavarovanjem kot Alpski varstveni park. Leta 1926 je profesor **Fran Jesenko**[3] neznatni, vsega 14 km^2 obsegajoči park ob tedanji rapallski državni meji s kraljevino Italijo kot oživljeno kraljestvo Zlatoroga krstil za Triglavski narodni park in Slovenci se z njim nismo nikoli več prenehali ukvarjati.

Zdi se, da je v času, ki ga je še močno prevevala priljubljenost Baumbachove pesnitve o Zlatorogu tako v nemško govorečih kot tudi slovenskih deželah, razgledani kranjski naravoslovec Albin Belar zelo posrečeno cepil nanjo svojo zamisel o ohranitvi izbranega svetišča divje gorske narave in ponovnem vstajenju Zlatorogovega kraljestva. Racionalno in strokovno podprto naravovarstveno pobudo je združil z večinsko podzavestno težnjo po oživitvi prelepega mita. Ne bi

[1] To je bilo le nekoliko razširjeno, vendar uzakonjeno predvojno začasno zavarovanje; kadar ga je treba razlikovati od današnjega parka z enakim imenom, ga imenujemo »mali« Triglavski narodni park (1961–1981).

[2] Šivic, A., 1951: O alpskem naravnem parku pri Triglavskih jezerih. – Proteus 13:339–346.

[3] Jesenko, F. 1926: V kraljestvu Zlatoroga; Triglavski narodni park. – Jutro, 30. maja 1926.

bilo edinkrat, da so bila za uspeh naravovarstvene zamisli enako pomembna tako čustva kot stvarni argumenti.

In morda se od današnjega Triglavskega narodnega parka nezavedno vleče rdeča nit daleč nazaj v leto 1868, ko je **Karel Dežman** objavil legendo o Zlatorogu, prek leta 1876, ko je Rudolf Baumbach iz nje razvil in upesnil eno od najlepših alpskih sag tistega časa in za vselej v verze zakoval besedi Zlatorog in Triglav (ki jih Nemci niso nikoli prevajali!), prek Baumbachovega učenca in proznega poeta Juliusa Kugyja, ki je v nemškem kulturnem krogu širil slavo Julijskih Alp in s tem tudi naše domovine, prek že omenjenih naravovarstveno ozaveščenih strokovnjakov Albina Belarja in Frana Jesenka, pa še naprej prek Antona Šivica, **Angele Piskernik** in **Mihe Potočnika** v ne tako daljno preteklost, ko smo leta 1981 dobili veliko zavarovano območje, ki od tedaj upravičeno nosi naziv Triglavski narodni park.

Ali bi nam po vsem tem potrditev znanstvenega dvoma, ki ga je leta 1986 postavil **Milko Matičetov**,[4] češ da je Zlatorog Dežmanov pesniški izmislek in da pravljica o bajeslovnem kozlu z zlatimi rogmi in čudežno močjo med trentarskimi pastirji ni nikdar obstajala, kaj zmanjšala vrednost Baumbachove pesnitve in vseh lepih dejanj, ki so ji sledila? Ne! Danes gotovo ne več. Torej, hvala Dežmanu (in posredniku Viljemu Urbasu), da je z izmišljeno lepo povedko o Zlatorogu zbudil Baumbachovo pesniško muzo, Baumbach spodbudil Kugyja v odkrivanju Julijcev, ki je ob iskanju cvetke *Scabiosa trenta* oživljal tudi Zlatorogovo kraljestvo, katerega so po Belarjevi zamisli obnovili in dograjevali še naslednji štirje rodovi Slovencev ter ga končno uzakonili kot narodovo last.«

PLANINCI IZ VSE SLOVENIJE SO POČASTILI SPOMIN NA DR. FRANCETA PREŠERNA

SREČANJE NA TEMELJIH PRETEKLOSTI

FRANC EKAR

»Dežela Kranjska nima lepš'ga kraja,
kot je z okol'šč'no ta podoba raja.«

V Prešernovem letu slavimo dvestoletnico rojstva večnega slovenskega poeta, hkrati pa mineva tudi devetdeset let, kar je Kranjska podružnica SPD postavila na Stolu svojo prvo planinsko kočo, svoj prvi temelj, in jo imenovala po **Francetu Prešernu**. To je edina slovenska planinska koča, ki nosi njegovo ime, Kranjčani so šli tako po stopinjah svojih ustanoviteljskih temeljev izpred sto let, ko so na narodno najbolj izpostavljenem delu in mejniku v Karavankah, na Stolu, postavili slovensko planinsko kočo.

Spominskega pohoda in jubilejnega srečanja, ki ga je organiziralo PD Kranj, se je udeležilo več kot štiristo ljubiteljev gorá in spoštovalcev Prešerna. Ob proslavi pri Prešernovi koči so častili Prešernove poezije recitirali njegove pesmi, tržiški kvartet Bratov Zupan pa je zapel planinske pesmi. Predsednik PD Kranj in podpredsednik PZS **Franc Ekar** je v imenu PZS in PD pozdravil vse udeležence, ki so prišli iz mnogih krajev Slovenije in tudi iz slovensko-nemško govorečega dela zamejstva. Poudaril je, da je primerno spoštovati temelje preteklosti kot osnovo in trdnost za sedanjost in prihodnost. Še večja čast in pomembnost pa je dejstvo, da sta bila kranjska planinska spomenika planinstvu – Prešernova koča in Valvasorjev dom, ki sta bila med II. svetovno vojno uničena in upepeljena – po vojni ponovno zgrajena in sta v upravljanju PD Javornik – Koroška Bela in PD Radovljica. Gospodar Prešernove koče **Zvone Tavčar** je podrobno obudil zgodovino in vojno usodo. Tole je povedal:

»Vsem udeležencem lep planinski pozdrav ob visokem jubileju, 90-letnici otvoritve prve Prešernove koče na Stolu in 200-letnici rojstva velikega slovenskega pesnika in domoljuba, domačina iz Vrbe, vasi pod Stolom, Franceta Prešerna.

Prešernova koča na Stolu v Prešernovem letu

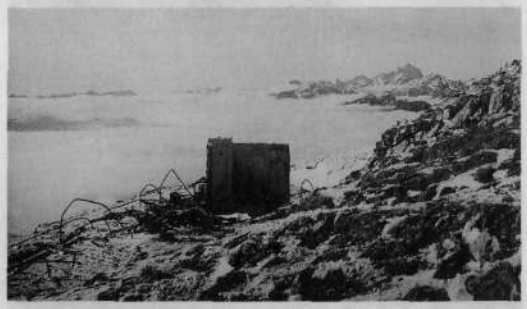

Upepeljen temelj kranjskega planinstva, Prešernova koča leta 1942

Graditelji prve Prešernove koče na Stolu so bili člani Kranjske podružnice Slovenskega planinskega društva. Že takrat so se odločili, da se koča imenuje po velikem Slovencu, pesniku in domoljubu Francetu Prešernu. To ime je koča ohranila vse do današnjih dni, in sicer kljub večkratnim ideološkim spremembam.

V Prešernovi koči stoji marmorno poprsje velikega pesnika iz leta 1910.

Priprave na gradnjo so trajale tri leta, prvega junija 1909. leta pa se je gradnja pričela. Potekala je zelo hitro, tako da so prve obiskovalce sprejeli že 8. septembra istega leta. Koča še ni imela notranje opreme, za kar so poskrbeli v naslednjem letu. Slovesna otvoritev koče je bila 31. julija 1910. leta. Otvoritve se je udeležilo okoli 530 obiskovalcev, tako da je bila takrat na Stolu prava planinska veselica. Prvi oskrbnik Prešernove koče je bil domačin iz Sela pri Žirovnici **Anton Legat**.

Prijeten zaključek planinskega praznovanja je bil pri Valvasorjevi koči.

Foto: Franc Ekar

Obisk se je iz leta v leto povečeval, zato so se kranjski veljaki odločili kočo povečati. Vse številnejši so bili tudi obiskovalci iz sosednjih dežel Avstrije in Nemčije. To odločitev so uresničili 1927. leta.

Čas je neusmiljeno tekel in 11. avgusta 1940. leta so praznovali 30-letnico Prešernove koče z ugotovitvijo, da koča služi planinski dejavnosti na Gorenjskem. Vojna ni prizanesla Prešernovi koči. Dne 20. februarja 1942. leta jo je nemški okupator požgal.

20 let po tem dogodku se je porodila misel, da bi na temeljih stare koče zgradili novo. Pobudniki te akcije so bile organizacija Zveze borcev, planinska društva Gorenjske ter lovski družini Jesenic in Žirovnice.

Imenovan je bil poseben gradbeni odbor, katerega naloga je bila zbiranje finančnih sredstev, priprava dokumentacije in organizacija gradnje. Gradnja se je pričela 1966. leta in do jeseni so kočo zgradili do tretje gradbene faze. V naslednjem letu so opravili notranja gradbena dela in kočo že tudi zasilno opremili. V letu 1968 so

Gorenjski predsedniški planinski vrh pred Prešernovo kočo: Franc Ekar (PD Kranj), Jože Stanonik (PD Škofja Loka), Tone Tomše (PD Radovljica), Zvone Tavčar (PD Javornik-Koroška Bela), Dušan Rajgelj (PD Žirovnica)

dela dokončali in 21. avgusta je bila otvoritev koče, pred katero smo se danes zbrali. V lepem vremenu se je zbralo preko 2000 planincev. S svojim obiskom so dali priznanje graditeljem in darovalcem po vsej Sloveniji. Vrednost vseh del in vgrajenega materiala je znašala 45 milijonov takratnih dinarjev.

Po predlogu gradbenega odbora in upravnega odbora PZS je bilo sklenjeno, da kočo izročijo v upravljanje PD Javornik-Koroška Bela. Člani PD Javornik-Koroška Bela so pri gradnji organizacijsko in fizično sodelovali, društvo pa je najelo tudi finančno posojilo.

Zaradi vedno večjega obiska se je UO PD odločil, da kočo poveča. V letu 1982 so stekla pripravljalna dela in priprava dokumentacije. Naslednje leto so pričeli graditi prizidek in do jeseni je bilo že postavljeno ostrešje ter vzidana okna in polkna. V naslednjem letu so bila opravljena notranja gradbena in obrtniška dela. Otvoritev koče, kot jo vidimo še danes, je bila 4. avgusta 1984. Zmogljivost koče je danes 40 ležišč in 60 sedežev v dveh jedilnicah.

Seveda pa se takrat nismo ustavili. Potrebno je bilo postoriti še veliko del, ki bi prispevala k večjemu udobju oskrbnikov in planincev. Naj naštejem samo nekaj večjih pridobitev. Leta 1987 smo v jedilnici postavili *kmečko peč, leta 1992 smo v koči dobili mobilni telefon*, v letu 1993 smo kočo opremili s prvimi sončnimi celicami za pridobivanje električne energije, tako da je agregat od takrat dalje deloval le občasno. Sistem smo *dograjevali, tako da imamo danes montiranih osem* sončnih celic po 50 W. Ker pa želimo oskrbo z elektriko napraviti še bolj zanesljivo, smo se v lanskem letu odločili, da postavimo še vetrnico in izkoristimo še drug *ekološko nesporen vir za pridobivanje* električne energije. Omenim naj tudi izgradnjo novih kapnic za vodo ter izgradnjo suhih stranišč.

Prenose do postojanke so včasih opravljali s konji, danes pa to delo opravi helikopter.

Pri vsem tem ne smemo pozabiti na delo oskrbnikov. Rezultat dobrega oskrbnika, za katerim stoji dober UO, je zadovoljen planinec.«

Predsednik Meddruštvenega odbora gorenjskih planinskih društev **Jože Stanonik** je zatem izpostavil letnico 1892, ko so se takratni »piparji« zbrali prav na tem mestu in dali prve ideje o ustanovitvi Slovenskega planinskega društva. To je bilo že naslednje leto, leta 1893, tudi ustanovljeno.

Pozdravne misli sta izrekla tudi predsednik PD Radovljica in načelnik za planinske poti PZS **Anton Tomše** in predsednik PD Žirovnica **Dušan Rajgelj**.

Prijateljstvo, prepleteno s pesmijo, recitiranjem in iskrenim planinskim tovarištvom je tako obudilo spomine ob dvestoti obletnici Prešernovega rojstva, stoti obletnici ustanovitve Kranjske planinske podružnice SPD in de*vetdesetletnici zgraditve Prešernove koče. Spominsko* srečanje je bilo po končani proslavi sklenjeno s planinskim piknikom ob Valvasorjevem domu.

Po besedah mnogih udeležencev so takšne prireditve, kulturno bogate in iskreno planinske, še zelo zaželene, saj na neposreden način krepijo planinstvo in ohranjajo planinsko izročilo: zdrav duh v zdravem telesu. Porodi pa se tudi množica idej, kako in zakaj naprej.

STARO, PREDVSEM PA NOVO V MONOGRAFIJI O VELIKEM KLEKU

PRVI ALPINIST NA VELIKEM KLEKU

TONE WRABER

Koroški deželni arhiv je v letošnjem letu izdal knjigo o ekspedicijah na Veliki Klek/Großglockner, ki jo je napisala v Rudi/Ruden na Koroškem rojena dunajska *zgodovinarka* **dr. Marianne Klemun**[1]. Literature o gorniški zgodovini Velikega Kleka ni malo in bi najnovejše delo o prvih vzponih lahko pomenilo le počastitev častitljivega jubileja. Ob njegovem branju pa se hitro izkaže, da je sicer – kako naj bi tudi bilo drugače – marsikaj v resnici ponovljeno, da pa je v njem tudi mnogo pomembno novega, predvsem na področju prikaza ozračja, v katerem sta bili obe odpravi (1799, 1800) opravljeni. Avtorica je skrbno pregledala že znano gradivo in ga podala na ozadju šele v zadnjem desetletju tega stoletja odkritega in nato leta 1993 prvič v tisku omenjenega rokopisa župnika v Dolanah (Dellach) **Franza Josepha Orrascha** (1756–1813), ki je kot Horrasch zapisan tudi v slovenski literaturi.[2]

Ta obsežni rokopis je avtorica v svoji knjigi izdala v celoti in ga komentirala s skrbno pripravljenimi in izčrpnimi podčrtnimi opombami (str. 278–361). Orrasch, ki se je udeležil druge ekspedicije (1800), je v svojem rokopisu podrobno opisal njen potek; iz njega je tudi razvidno, da so na višjo od obeh konic 28. julija 1800 prvi prišli štirje domačini. Medtem so vrh Malega Kleka do*segli še župnik Orrasch, za njim pa še generalni vikar* **S. Hohenwart**, botanik **D. H. Hoppe** in župnik iz Sv. Petra v Rangersdorfu **M. Hautzendorfer**. Kmetje na najvišjem vrhu so *vsekakor želeli, da bi nanj stopil tudi* eden od gospodov in so k temu pripravili svojega župnika Hautzendorferja ter ga s škrbine med obema vrhoma na vrvi tako rekoč potegnili na najvišjega, potem ko *so ga kmetje z vrha Malega Kleka spustili v škrbino.* Župnik Orrasch, ki so ga vse doslej imeli za »prvega turista« na Velikem Kleku, se je, tako kot Hohenwart in Hoppe, zadovoljil z vrhom Malega Kleka. Naslednjega *dne, 29. julija, so domačini na vrhu* Velikega Kleka postavili železen križ.

Z njimi je bil tudi **Valentin Stanič**, za katerega Orrasch pravi, da »ima vse lastnosti za vzpon na nevarne višave« in nadaljuje: »Prav tega 29. julija je zbudil kmete, šel z njimi navzgor, bil prisoten pri postavitvi in *pričvrstitvi križa, se povzpel na komarčo,*[3] *ki je bila* tamkaj pritrjena na skalnem vrhu, in iztegnil glavo toliko v višino, kolikor je mogel. Kmetje so se ustrašili, saj niso vedeli, ali želi človek narediti salto mortale v nebo, pričarati ploden dež na njihova izžgana polja ali okusiti dobri vonj nebeškega gospoda.« Šele tedaj, ko se je odprava napotila v dolino, zaradi česar od vse družbe tisto leto ne bo nikogar več na vrhu, je Stanič povedal, da je na lestev zlezel le zato, da ne bi bil nihče drugi z odprave na Kleku višje od njegove glave. Vsekakor pa je po objavi Orraschevega poročila in kritični analizi do*sedanje literature jasno, da je bil Stanič šesti človek in* »prvi turist« (v ustaljenem pomenu tega pojma) na Velikem Kleku.

[1] Marianne Klemun: ... mit Madame Sonne konferieren. Die Großglockner-Expeditionen 1799 und 1800. Das Kärntner Landesarchiv 25, Celovec 2000, 387 str.

[2] E. Lovšin: Valentin Stanič, prvi alpinist v Vzhodnih Alpah. Planinska založba Slovenije, Ljubljana 1956. 109 str.

[3] Orrasch uporablja izraz »Leiter« (lestev), kar v slovenski literaturi pri opisu Staničevega početja vsaj od Lovrenčiča naprej smiselno prevajajo kot »komarča«, to je deblo s prisekanimi vejami, ki se uporablja kot lestev.

Seveda sta v knjigi podrobno opisani odpravi na Veliki Klek. Na prvi (1799) je bil dosežen vrh Malega, na drugi (1800) tudi Velikega Kleka. Velikopotezno ju je organiziral celovški knezoškof **Franc Ksaver Salm-Reifferscheid** in je tudi poravnal nemajhne stroške zanju. Avtorica kot »osebe dejanj« poleg knezoškofa obravnava S. Hohenwarta (menedžerja in »sivo« eminenco), **F. K. Wulfena** (nestorja alpske botanike), D. H. Hoppeja (stiki z javnostjo), **J. Seenusa** (navdušenega alpskega botanika in predstavnika stanov), **F. M. Vierthalerja** (zmernega krščanskega razsvetljenega romantičnega kronista), **U. Schiegga** (geodeta in garanta merilne natančnosti ter »zanesljivosti«), V. Staniča (s športnimi ambicijami in prvega »alpinista« na Velikem Kleku), J. Orrascha (neljubega kronista in »nadvohljača«), župnika M. Hautzendorferja (neprostovoljnega prvopristopnika na Velikem Kleku) in brezimne »spremljevalce« (resnične prvopristopnike). Staniča obravnava izčrpno in njegovemu pomenu ustrezno, pripomnimo naj le to, da ni bil doma na Kranjskem, temveč na Goriškem.

Že z načinom obravnave teh ljudi je avtorica zelo presegla v zgodovini gorništva običajne opise predvsem športnih dosežkov. Obravnava jih v njihovem času in okolju ter bralcu ponuja kar neke vrste sociološko analizo pohodov na Veliki Klek. Vendar pa je njeno delo še mnogo bolj poglobljeno, saj odpravi na Klek prikazuje v nastajanju in razvoju odnosa do gorá v 18. stoletju, obravnava razvoj v gledanju na gore kot sprva prostora za mitične in politične projekcije pa vse do modnega cilja meščanske elite, ki se kaže npr. v raziskovalni radovednosti, rastlinskem zbiralstvu in prednostih terenskega raziskovalca pred kabinetnim učenjakom. Kot zastopnika terenskih raziskovalcev navaja npr. **J. J. Scheuchzerja** (1672–1733), **H. B. de Saussura** (1740–1799) in **B. Hacqueta** (1739–1815).

Ker je bilo osvajanje Velikega Kleka načrtovano na Koroškem, je posebno poglavje posvečeno inventarizaciji narave v koroških gorah. V njem je govor o **Valvasorju** in seveda posebej izčrpno o F. K. Wulfenu (1728–1805), a tudi o B. Hacquetu, katerega delo »Mineraloško-botanično razvedrilno potovanje od Triglava na Kranjskem do Kleka na Tirolskem v letih 1779 in 1781« je izšlo najprej leta 1780, zatem pa še leta 1784. Hacquet je bil prvi, ki je razmišljal o možnostih vzpona na Veliki Klek. Stalen gost v Heiligenblutu in okoliških gorah je bil regensburški botanik D. H. Hoppe (1760–1846), za katerega vemo tudi slovenski botaniki. Veliki Klek je tako postajal vse bolj realna danost, na zemljevidih je »iz krtine« postal »določljiva individualnost« in končno dobil tudi današnje ime in se tako spremenil v vsega zanimanja vreden cilj.

Avtoričino pisanje je polno presenetljivih pristopov k razmišljanju o gorništvu, presenetljivih zato, ker nam odpirajo čisto nove in upoštevanja vredne poglede na gorniško dejavnost. Mimogrede pomisliš na gorniško dogajanje v Sloveniji, pa na osvajanje Triglava, vlogo **Žige Zoisa** pri tem, na vprašanje, kakšen smisel še ima razlikovati pri prvopristopnikih med »gospodo«, ki je sicer vešča pisanja in je, to je že treba povedati, mnogokrat dala zamisel in vzpone tudi denarno podprla, in tistimi domačini iz podgorskih naselij, ki so v opisih največkrat ostali anonimni.

Knjiga dr. Klemunove je odličen dosežek in spodbuda k mnogostranskemu razmišljanju. Avtorici z veseljem čestitamo za vsebinsko polnokrvno delo in občudujemo njeno naravnost neverjetno razgledanost po literaturnih »poljanah« in sposobnost za povezave in primerjave.

Ob v knjigi zapisanem mnenju, da se z vzponom na Veliki Klek začenja alpinizem v Vzhodnih Alpah, vendarle ne moremo mimo vprašanja: Kaj pa Triglav leta 1778? Tudi njegovo osvajanje je potekalo po zamisli mestnih izobražencev, vzpon na vrh sam pa tedaj ni bil prav nič lahek. Ko je bilo že omenjeno ime Žige Zoisa, naj povemo, da sta on in njegov brat **Karel** v slovenskih gorah zgradila tri koče, namenjene bivanju in botaniziranju v Julijskih Alpah in Karavankah, ki so po letnici nastanka gotovo starejše od Salmovih koč na pobočjih Kleka. Prvo od teh, ki jo ima avtorica za »prvo gorniško kočo« v Vzhodnih Alpah, so zgradili leta 1799. Karl Zois je tega leta umrl, znano pa je, da so ga v koči v Dolini Triglavskih jezer leta 1795 obiskali F. Hohenwart, **V. Vodnik** in **J. Pinhak**, in tudi to, da je koča v Karavankah stala že v osemdesetih letih 18. stoletja.

Prijatelju

BRANE PAHOR

V gorah že sneg počasi odhaja,
v dolini že vse brhti, cveti,
glej, kaj res pomlad prihaja,
saj potoček ob stezi žubori,
sprašuje nas – zakaj te ni.

Poleti spet nemir se poraja,
na vrhu smo, pozabljene so vse skrbi
in ko sonce na obzorju spet zahaja,
škrlatna stena vpije – zakaj te ni.

Jesen je, narava se poslavlja,
so lepše barve videle oči?
Macesen zlat nas spet pozdravlja,
pogreša te – zakaj te ni?

Hladno močno je, se zima poraja
težak je korak, v bregu so naše sledi
in veter v grebenu hudo razsaja,
se sliši v njem glas – zakaj te ni?

Odšel si, zato te ni.
To je resnica, ki boli.
Ostale so mnoge poti,
po njih zdaj hodimo sami,
a v srcu z nami vedno si ti –
do konca naših dni.

Pesem je posvečena prijatelju Metodu Trčku, velikemu prijatelju planin, ki je mnogo prezgodaj odšel 23. julija letos na Korošici pod Ojstrico.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

STRMINE NJUNEGA ŽIVLJENJA

TONE STROJIN

*Pravnik in planinec **dr. Tone Strojin** je dolga leta zbiral podatke in iskal primernega založnika za izdajo knjige, v kateri bi opisal življenje in delo plezalne naveze **Mire Marko Debelakove** in **Eda Deržaja**. V jubilejnem letu 2000 mu je uspelo pri Olimpijskem komiteju Slovenije – Združenju športnih zvez in Slovenski olimpijski akademiji v zbirki Pomembne osebnosti slovenskega športa in pod uredništvom **prof. dr. Rajka Šugmana** ter strokovnega recenzenta **prof. dr. Stojana Burnika** izdati to delo, ki je izšlo v nakladi 500 izvodov. Delo je natisnila Tiskarna Skušek. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je delo izšlo le na 151 straneh ter z le maloštevilnimi fotografijami in brez drugih reprodukcij umetniških del. Škoda!*

*Mira Debelak in Edo Deržaj sta bila rojena leta 1904. Oba sta se že v zgodnji mladosti zanimala za slikarstvo, zato sta se šolala v tedanji Probudi v Ljubljani pri slikarju **Mirku Šubicu** in **Sašu Šantlju**. Oba sta se izpopolnjevala tudi v tujini, Deržaj pa je dosegel naziv akademskega slikarja. Kot pedagog je dolga leta služboval na različnih šolah, veliko je razstavljal doma in v tujini. O njegovem umetniškem delu doslej še ni izšla nobena monografija.*

V mladosti je bil odličen športnik, atlet z naslovi državnega prvaka v tekih na srednje proge in v krosu. Poleg tega je bil še kolesar in smučar; leta 1926 je zmagal na prvem triglavskem smuku s Kredarice.

*Mira Debelak in Edo Deržaj sta se spoznala v letu 1921 ustanovljenem Turistovskem klubu Skala, ki sicer ni bil vključen v Slovensko planinsko društvo. Sčasoma sta postala odlična slovenska plezalna naveza, skupaj sta preplezala veliko prvenstvenih smeri, tudi v tujini. V njunem zakonu se je rodil **Matjaž Deržaj**, ki je bil tudi plezalec.*

*Mira Debelak se je proslavila leta 1926 z vzponom po direktni smeri v severni steni Špika v navezi s **Stanetom Tominškom**. S tem so ji bila odprta vsa vrata za odlično pripravljena predavanja doma in v tujini: na Dunaju, v Münchnu, Londonu in drugje. Kot prva ženska je bila sprejeta v Akademski klub Avstrijskega Alpenvereina. S soplezalci je Mira vedno plezala prva, zato Mira **Marko** Debelak.*

*V Severni triglavski steni je prišlo do nesrečnega padca Eda Deržaja, ko je plezalec padel prek 50 metrov globoko; če ga ne bi zadržala njegova soproga – soplezalka, bi bil padec lahko mnogo usodnejši. Neverjetne okoliščine so imele za posledico, da sta bila »izobčena« iz Turistovskega kluba Skala; zato sta bila vse bolj podjetna in gorniško dejavna v domačih in tujih gorah. Le **dr. Henrik Tuma** je bil njun zagovornik in je kasneje Miro vključil v kulturo – v literarni odsek Slovenskega planinskega društva.*

*Mira Marko Debelak je prevedla delo »Iz življenja gornika« **dr. Juliusa Kugyja** ter pripravila »Zbornik o Triglavu«, ki pa zaradi druge svetovne vojne ni izšel. Med domačini je zbirala triglavske pripovedi ter izdala priročnik »Plezalna tehnika«, prvega v Sloveniji; ilustracije zanj je prispeval njen mož Edo Deržaj. V zadnjih letih pred zgodnjo smrtjo leta 1948 je po naročilu risala gorsko cvetje.*

»Meščanska« fotografija M. M. Debelak iz leta 1924, ko se je včlanila v Turistovski klub Skala.

Edo Deržaj je imel značilen slikarski slog. Opremljal je številne otroške slikanice (Kapljice idr.) in svoje gorniške knjige (Gruh, Pod Špiki in Podobe), v katerih se je norčeval iz stremuštva in zavisti nekaterih gornikov in odbornikov.

To je kratka vsebina tega Strojinovega dela, s katerim je avtor postavil spomenik obema, k postavitvi tega spomenika pa je veliko prispeval tudi urednik dr. Šugman, ki je knjigo uvrstil kot 4. delo v zbirko »Pomembne osebnosti slovenskega športa«, čeprav alpinizem ni olimpijska panoga.

Ciril Velkovrh

***

Dne 6. septembra 1962 je **Mira Marko Debelak** splezala na zgornji rob Špikove severne stene, ki visi nad vrtoglavo globino krnice Pod Srcem. Pogled se ji je ustavil na sivem kupu golega kamna, ki sestavlja vrh Špika. Veter ji je od nekod upihnil v obraz kos časnika –

značilnega spremljevalca civilizacije celo v gorah, ki ji je bil vendarle znanilec, da do vrha ni več daleč. Kaj ji je torej pomenil Špik, kaj je slovenskemu alpinizmu takrat pomenila njegova severna stena?

Iz zmagovalkinega spisa v Planinskem vestniku leta 1926 samozavestno sledi: »Te stene doslej še ni nihče preplezal. Letos je morala pasti!« Koliko zadoščenja po naporu in tveganju je v teh kratkih stavkih. In priprav!

Iz ust takratnih plezalskih mojstrov je slišala, da je severna stena Špika nepreplezljiva in da je zavrnila poizkuse nemških plezalcev ter celo slavnega cortinskega plezalca in vodnika **Angela Dibono**, ki je moral zato prečiti pod severno in severozahodno steno in izstopiti na zahodni greben.

Kaj pripoveduje ona sama?

»Leta 1926, še pred vzponom Mire Marko, sta odšla dva naša takrat najboljša plezalca, **De Reggi** (De Reggi se je ubil kasneje na Turncu pod Šmarno goro) in **Deržaj**, v severno steno Špika. V neverjetno kratkem času sta prišla do mesta levo od mojega kasnejšega bivaka. Krušljive peči so jima ustavile pot. Po Dibonovi polici sta prečila v severozahodno steno in jo skušala preplezati v direktni smeri. Nepreplezljiv kamin in bližajoča se nevihta sta ju prisilila k vrnitvi.«

74-letni Edo Deržaj na vrhu Triglava ob 200-letnici prvega vzpona na vrh leta 1978

O tem vzponu piše Mira Marko v svojem dnevniku: »Prav tisti dan sem prišla v Martuljek. Na Planini sem srečala oba plezalca. De Reggi mi je pripovedoval o neuspelem naskoku. Ta stena ni preplezljiva, je dejal z glasom, ki ni dopuščal drugačnega mnenja. Na moje ugovarjanje mi je popolnoma pravilno odvrnil, da mora vsakdo, preden hoče trditi nasprotno, sam oditi v steno. No, in tako sem nehote prišla do Špika.

Prosila sem Čopa, s katerim sem že nekajkrat plezala, naj gre po poti na Špik in pogleda, kakšen je izstopni kamin. Odgovor, ki mi ga je prinesel, ni bil dovolj razveseljiv. Čop je zvrha splezal do izstopnega kamina in ugotovil, da se konča z ogromnim previsom, s katerega ni mogel pod seboj videti stene. Nisem se preplašila. Vprašala sem pogumne plezalce, kdo bi šel z menoj v steno. Ker sem vedno plezala prva, sem potrebovala le dobrega soplezalca – kot drugega. Čop in **Tominšek** sta sprejela ponudbo. Bilo je v začetku septembra in vrsta lepih dni je okrepila moj načrt. Obvestila sem svoja tovariša, da grem v Martuljek, in se odpeljala proti Gorenjski.

Zelena Martuljkova planina je bila pokrita z vijoličastimi krokusi in Špik se mi je zdel v soparnem in sončnem dnevu kot nejasen sen. Dolgo sem sedela tam na senožeti in imela tih dialog s Špikom.

In razumela sva se – midva. Zvečer je prišel Čop in prinesel kline in 40-metrsko vrv, pa obljubil, da se naslednji dan vrne.«

Naslednji dan je Mira Marko Debelak z daljnogledom natančno ogledovala steno in delala načrt. Popoldne se je vreme poslabšalo. Špik se je zavil v meglo. Zvečer sta prišla Čop in Tominšek. Prišla je noč z morečimi sanjami – običajnimi pred turo.

»5. septembra smo končno stali ob osmih pod steno. Ne bom se spuščala v podrobnosti ture, ki so bile opisane v Planinskem vestniku (1926/12) in Hochturistu (izšlo je tudi v Alpine Journalu in Nachrichten Zeitschriften DÖAV). Okoli poldneva smo bili pod velikimi previsi. Malo pod njimi mi je na vrvi obvisel Čop. Ko smo prišli pod previse, se je odločil za vrnitev. Vsa prigovarjanja niso zalegla. Zatrdil je, da nam bo samo v napoto, ker se ne počuti v najboljši formi. Tisti padec ga je šokiral. Dala sva mu štiridesetmetrsko vrv in nekaj klinov, s Tominškom pa sva nadaljevala. Stena je tukaj težka, vendar o posebnih tehničnih težkočah ni govora. Okoli treh popoldne je pričelo deževati in med drobnim dežkom so pričele krožiti snežinke. Ko sva prišla na majhno glavo, ki sem si jo že v dolini izbrala za bivak, je prenehalo deževati. Do noči je bilo še dovolj časa, vendar mi niso bile znane težave nad bivakom, pa sem želela kar najbolj udobno prebiti noč. V ozki razpoki sva se zavarovala pred vetrom. Noč je bila strašno dolga in hladna. Končno je zazorel dan, siv in leden.

Nad bivakom so se vrstile težave do razpoke v zgornjem delu stene. Tu je morala pasti odločitev. Bila sem v izvrstni psihični in telesni formi. V začetku je šlo plezanje počasi. Mogoče je bilo le gvozdenje. Plezanje je sicer izpostavljeno, vendar elegantno. Potrebno je preračunati vsak gib, da se pretirano ne utrudiš. V razpoklini nama je potekal čas. Končno sva bila pod izstopnim kaminom. Tu me je lahek teren zavedel na levo. Takoj sem popravila napako in prečila vzdolž previsa v smeri kamina na desno. Zadnji meter pod koncem prečke zmanjkajo oprimki. Nekoliko trenutkov sem zastala in se odločila za naskok, ki je uspel. Ne trdim, da mora tak naskok vedno uspeti, vendar sem v tistih svojih prvih večjih plezalnih turah imela večjo srečo kot pamet. Moj spremljevalec je prišel čez to neprijetno mesto po vrvi. Izstopni kamin ni težak. Končno sva stala pod ogromno streho, s katero se konča kamin. Plezanje je tu skrajno izpostavljeno, vendar tehnično to ni nobena akrobacija. Zelo enostavno se tu v razkoraku

pride do strehe in v istem položaju počasi pleza v smeri robu. Ko pripleza človek na rob, vidi pod seboj 800 metrov zraka in melišča v Krnici pod Srcem. Sledi nadprijem in človek se znajde v lepem položnem žlebu v ne prav lepi drži na trebuhu. Vendar je bil to srečen trenutek ob zavesti, da leži stena pod nama. Gotovo sem se tem trenutkom omame predala predolgo, ker sem pod seboj zaslišala zaskrbljene glasove svojega spremljevalca, ki je predpostavljal, da sem v težki situaciji. Ob štirih popoldne sva stala na vrhu. Ker sva v steni trpela žejo, sva takoj sestopila v dolino. Lačna in žejna sva prišla v Kranjsko goro.«
(Iz sinopsisa predavanja Mire Marko Debelak v klubu Sljeme novembra 1933 v Zagrebu in po pisani beležki Eda Deržaja na mojo željo.)
Smer je ponovila naveza Deržaj-Hudnik od 23. do 24. septembra 1926.
»Špik mi je s svojo severno steno mnogo daroval. To, kar sem si želela vedno: prvovrstnega tovariša alpinista. Zaradi Špika sem se spoznala z Deržajem in od tistih dni sva delila skupaj v Alpah žalost in radost, uspeh in poraz.« Tako je sama podčrtala bilanco tistih svetlih septembrskih dni leta 1926 pod prepadno trikotno zarezano steno Špika. Še enkrat ji je Špik poklonil radosti in zmagoslavja s prvenstveno smerjo po severozahodnem razu. Bilo je leta 1931. Vmes so bile ure, kaj ure, meseci in leta razočaranj.
Zmagoslavju je sledil padec...
Kar ji je podaril Špik, ji je zagrenil Triglav...
Kaj res zagrenil? Kaj ni s Triglavom in čašo pelina, ki jo je izpila v nesojeni smeri desno od Črnega grabna, kot ptič Feniks dozorela človeško in plezalsko, spoznala, kaj je bistvo kulturnega alpinizma? Kaj ni v boli doumela iskrene moči, gorá in prepadov, spoznala ljudi, ki so vredni naveze na vrvi, prave človeške člene na poti k višjim vrednotam življenja?
Mar nista kultura in umetnost skrajno izročilo alpinizma, potem ko človeška moč v steni zatone, ohlapi?
Ali ni že **dr. Jug** v alpinizmu videl nekaj več kot alpinistiko? Ali moramo res šele v življenjskih preizkušnjah spoznavati bistvo alpinizma?
Miri Marko Debelak je triglavska stena odstrla človeške razsežnosti alpinizma ob poskusu plezanja prvenstvene smeri po stebru desno od Črnega grabna. Padec je mojstrsko opisala sama v spisu – mar samo spisu, saj je to kar zgodba, kakor novo življenje dolga – in je bil objavljen na pravem mestu, ker najde svoje razlage v Tumovem Pomenu in razvoju alpinizma. Poznal ga je ves evropski alpinistični svet in vsakdo, kogar zanima globlje bistvo alpinizma.
Zgodbo že poznamo. Okrog pol devete ure zjutraj 5. julija 1927 je Deržaj, ki je plezal prvi, stal kakšne tri raztežaje vrvi nad vstopom na zabitem klinu in skušal doseči oprimek nad seboj. Klin se je prelomil, padel je ter se hudo poškodoval po glavi in plečih. Mira Marko Debelak je nezavestnega tovariša s težavo spravila v lažji teren, na gredino nad vstopom s premagovanjem svojih duševnih in telesnih bolečin. Iz takratnega dnevnega tiska, ki je iz vsake nesreče v gorah koval senzacijo, navedemo nekaj najbolj značilnih odstavkov:

Edo Deržaj in Mira Marko Debelak-Deržaj na Krvavcu za božič leta 1927

»Včeraj je s severne stene padel učitelj Edo Deržaj. Reševalna ekspedicija na delu.« (Jutro, Ljubljana, 5. julija 1926.)
Zaradi govoric, ki so se širile, je Mira Marko Debelak v Slovenskem Narodu pojasnila »Grozne trenutke v Severni steni Triglava.« (Članek sem dobil v Tumovi zapuščini.) Pojasnilu je sledil skrčen opis nesreče, kot je objavljen v Tumovi knjigi. Žal to ni bilo vse. Na njeno pripoved je **A. G.** (iz obzirnosti do sicer uveljavljenega znanstvenika priimka in imena ne navajam s polnim tekstom) v Narodnem dnevniku 22. avgusta 1926 pisno izrazil dvome, kot: »Ali more človek, ki bi padel s stolpca cerkve sv. Jožefa, res ostati živ? Tak izid padca v severni triglavski steni je naravnim potom nemogoč! Če pa imamo v danem primeru posla z legendarnim dogodkom (prim. evangelij sv. Matevža 4), potem pa mislim, da nima nihče pravice govoriti o vašem junaštvu.«
Na očitke javnosti je Debelakova odgovorila 30. avgusta 1927 dobesedno takole: »Moje sporočilo o nesreči v Triglavski steni, ki je izšlo v Slovenskem narodu, je bilo stvarno, gospod A. G. Za dodatke in komentarje gospodu žurnalistu ne odgovarjam. Kljub temu se vam zdi isto pretirano. Vidi se, da o alpinistiki nimate pojma, čeprav se štejete med planince. Točka, s katere je padel g. Deržaj, je vsakomur, ki se potrudi v steno, na vpogled. Z iste točke je padel 10 dni po Deržajevem padcu znani avstrijski plezalec **Szalay**. Padel je 40 metrov in obležal na ozki polici ca 6 metrov nad polico, na katero je udaril Deržaj. G. Szalay je videl na polici sledove krvi in ocenil svoj padec na 40, Deržajev na 50 metrov. Kakor je znano, je g. Deržaj padel na polno in se prevalil preko police še par metrov. Tega g. Szalay ni vedel, temveč je mislil, da je Deržaj obležal na polici.

Kljub temu je ocenil padec na 50 metrov. Iz tega je razvidno, da je padel g. Deržaj preko 50 metrov. To so izjave popolnoma indiferentne osebe, znane v svetovni alpinistiki, kateri boste gotovo bolj zaupali kakor meni, ker sem – ženska. G. Szalay biva v Celovcu in se blagovolite obrniti nanj, ako vam moje izjave ne zadostujejo. Ni običaj v alpinskem svetu slične stvari obravnavati v dnevnikih. g. A. G. Primorali ste me, da odgovorim tem potom – a opozarjam, da je to moj prvi in zadnji odgovor v tem okviru. Ako ima kdo še posebne želje, naj se obrne direktno name. V pouk: Le čevlje sodi naj kopitar!«

O vprašanjih »Plezalstva« in o »Naših potopisih in še kaj« se je razpisal v dnevnem časopisju še **dr. Josip Ciril Oblak**. Z njimi je načenjal sicer druge teme – smisel hoje v gore in pisanja o gorah – seveda tako, kot ga je razumel sam, vendar se je oboje nanašalo na tragični dogodek v steni Triglava in z njim povezano publiciteto. Glede na to, da je bil mož starih popotniških nazorov, ki jih je gojilo Slovensko planinsko društvo, in privrženec estetskega opisovanja gora, ki mu je tuja vsaka senzacija, s katero so takrat še bolj odevali nesreče v gorah, seveda ni mogel iz svoje kože. Če je bilo že zrnce pozitivnega v tej časopisni polemiki, potem je bilo to, da se je pričelo razmišljati o vprašanjih alpinizma in alpinistike, o gorniškem pisanju, o gorniški etiki in podobno v javnosti, kar je bilo dotlej omejeno na ozke, rekli bi samo skalaške kroge. Vlogo alpinistike v družbi so razumeli le redki, še redkejši so jo lahko predstavili tudi v literaturi, kot denimo **dr. Klement Jug** in **dr. Henrik Tuma**. Večina – javnost – pa je sodila precej drugače, kar se ne da danes več presoditi iz Planinskega vestnika, ki je bil konec koncev tudi glasilo alpinistov, čeprav so v Slovenskem planinskem društvu imeli neplezalci ogromno večino.

MALO ALI ČISTO NIČ ZNANE ALBANSKE GORE – 1

PLANINEC BOTANIK NA MAJI E JEZERCËS

TONE WRABER

Planinskemu vestniku
ob njegovem 100. letniku

Črnogorska prijatelja **Vukić** in **Zlatko** sta me 15. julija 2000 iz Podgorice z avtom pripeljala na albansko mejo. Bilo je še zgodaj, saj smo se z Albanci dogovorili, da se dobimo že zjutraj ob sedmih. Na vstop v Jugoslavijo je čakalo kar precej avtomobilov z albansko registracijo, v obratni smeri pa smo bili edini. Na mejnem prehodu Božaj/Hani i Hotit sta nas pričakovala botanika s skadrske univerze; z **Marashem Rakajem**, mlajšim od obeh, se nato nisva ločila ves teden mojega bivanja v Albaniji.

Oblaki so viseli nizko nad našimi glavami in v presledkih je lilo kot iz škafa – počutil sem se kot v Indiji ali Nepalu v monsunskem obdobju. Odpeljali smo se v Skader in odšli tudi na skadrsko trdnjavo. Tako mokrega razgleda menda še nisem doživel: na levi Skadarsko jezero z Bojano, na desni reki Kiri od severa in na široko se razlivajoči Drin od zahoda, nad glavami pa nizki, neusmiljeno vodeni oblaki.

Ob 14. uri sva se z Marashem v razmajanem avtobusu odpeljala proti severu, Prokletijam naproti.

V mestecu Kopliku se cesta odcepi proti severovzhodu in se po kamnitem vršaju polagoma vzdiguje v dolino reke Proni That (th se izgovarja kot v angleški besedi thank), po naše Suhi potok. Pri naselju Dedaj se vršaj zoži, zdaj že izrazita dolina je še vedno prava Suha, saj se struga le občasno napolni z vodo. Približno 15 km za Dedajem se dolina obrne naravnost na sever, ko pa po nekako 8 km zavije na vzhod, se imenuje Boga. Glavno naselje (850 m) nosi isto ime in ga sestavlja precej raztresenih hiš, ki so razdeljene na dva naselka: Preçaj (izgovori prečaj) na zahodu in Kolaj na vzhodu. Ima katoliško cerkev, saj so prebivalci – tako kot mnoga severnoalbanska plemena – katoličani. Naprej po dolini so zadnje hiše, ki jih štejejo za zaselek Okoli, kamnita in marsikje grdo razrita cesta pa se čez 1650 m visoki prelaz Qafa (izgovori ćafa) e Thores prevali v dolino Thethi. To je tudi edina večja cesta v albanskih Prokletijah, zgradili pa so jo Italijani proti koncu tridesetih let.

ZAKAJ SEM SE ODLOČIL ITI V PROKLETIJE

V Bogi težav z nastanitvijo ni bilo, saj sva z Marashem iz avtobusa izstopila kar pred njegovo rojstno hišo, v kateri naju je gostoljubno sprejela njegova mati.

Naslednje jutro sva odšla na ozko škrbino Shtegu e Dhenvet (»Ovčji prelaz«, 1826 m, dh izgovori kot th v angleški besedi that), za tovorna živinčeta nič kaj lahki prehod na nekoč pomembni karavanski poti iz Skadra v Gusinje in Peć (8). O albanskem Ovčjem prelazu bi bilo vredno napisati še kaj več, vendar vem tudi za kraj z istim imenom v Julijskih Alpah; če ga bom kdaj dosegel, bom pisal o obeh. Na Shtegu e Dhenvet sva se odpravila, da bi videla Baldaccijevo vulfenovko (*Wulfenia baldaccii*), ki je endemična v albanskih Prokletijah. Takoj onkraj prehoda, že na vzhodni, proti dolini Thethi obrnjeni strani, je obilno cvetela in tako se je ena od željá, zaradi katerih sem šel v Albanijo, že izpolnila. Druga je bila Maja e Jezercës (2694 m), najvišji vrh Prokletij nasploh. Zaradi enostavnosti in zares samo zato bomo njegovo ime v članku pisal kar kot Jezerski vrh.

Prokletije so mogočno gorovje na jugovzhodnem koncu Dinaridov. V splošnem so malo znane, k temu pa je prispevala njihova lega, nekoč – do konca balkanskih vojn – v turški državi, pozneje na mejnem stičišču Črne Gore, Srbije (Kosovega) in Albanije, ter še pozneje – in tako še danes – Jugoslavije in Albanije. Obiskovalce je

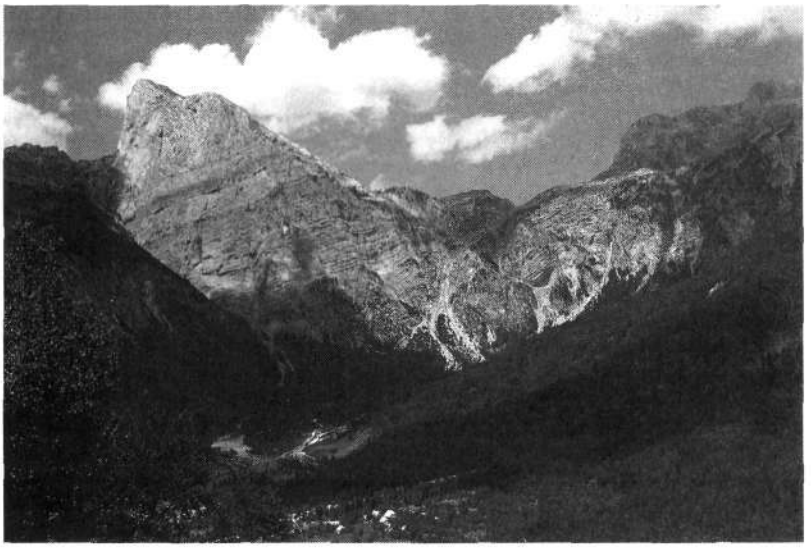

Pogled v severni del doline Thethi. Asimetrično koničasti vrh v zatrepu doline je Maja e *Harapit, desno od njega je plitvo sedlo Qafa e Pejës, čez katerega je do konca turškega gospostva v teh krajih (1913) vodila karavanska pot iz Skadra v Gusinje, Plav in Peć, zdaj pa čezenj vodi najprimernejši pristop na Majo e Jezercës.*

odganjal tudi slab sloves v Prokletijah bivajočih albanskih plemen, ki so si bila med seboj večkrat sovražna, slovela pa so tudi po krvni osveti. Prvo je utegnilo biti za tuje obiskovalce resnična ovira, drugo pa pravzaprav ne. Toda kdor se za Prokletije zanima, bo odkril vrsto člankov in tudi knjig, ki pa jih največkrat ni ravno lahko dobiti. Kar bogat seznam literature je zbral zagrebški geograf **M. Marković** in ga objavil v hrvaških Naših planinah (24) in našem Planinskem vestniku (26).

Prokletije so v zavest evropskega človeka stopile šele na prelomu 19. v 20. stoletje. Tedaj je izšlo nekaj še danes branja vrednost potopisov. Njihovi pisci so bili bodisi pustolovščin željni popotniki (23, 34) bodisi znanstveniki, ki jih je pritegnila bela lisa na evropskem zemljevidu naravoslovne in vsakršne druge vednosti. Pomembna raziskovalca sta bila npr. madžarski geolog **F. Nopcsa** (27, 28, 29) in italijanski, predvsem botanično usmerjeni geograf **A. Baldacci**. Ko je tik pred začetkom prve svetovne vojne bilo treba določiti mejo med Črno Goro in novo nastalo albansko državo, sta skupaj s člani razmejitvene komisije v Prokletije prišla tudi Avstrijca, botanični zbiralec **I. Dörfler** in zoolog **A. Penther**. Le malo pozneje so k biološki vednosti o tem ozemlju mnogo prispevali raziskovalci z Dunaja (med njimi spet Dörfler) in iz Budimpešte, ki so med prvo svetovno vojno na njem delovali v varstvu vojaških oddelkov. Podobno sta balkansko vojno za raziskave Prokletij izkoristila srbska znanstvenika geolog in geograf **J. Cvijić** in botanik **N. Košanin**.

PRVI SLOVENCI V PROKLETIJAH

V pionirskem obdobju so bili opravljeni tudi prvi vzponi na nekatere vrhove, tako leta 1904 na Majo Drenit (2174 m, **Steinmetz**, 34), leta 1907 na 2570 m visoko Majo Radohinës (**F. Nopcsa** z domačinoma **Lekom Currijem** in **Sadrijem Luko**, od katerih je prvi odločilno prispeval k uspešnemu vzponu, 28). Iz nekoliko nejasnega besedila se da razumeti, da je bil na Jezerskem vrhu že leta 1908 avstrijski zdravnik **E. Liebert** (23).

Prava alpinistična zgodovina pa se je začela z letom 1929, ko so v apnenčastih albanskih Prokletijah (njihovo skrilasto območje, ki se razteza predvsem v Črni Gori in na Kosovem, plezalsko ne pomeni dosti) v nekaj letih angleški, avstrijski in nemški ter švicarski alpinisti sistematično osvojili večino vrhov (33; 1, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 30; 19). V skupini Bjelića, ki je v večjem delu na črnogorskih tleh, sta prve plezalne vzpone opravila Slovenca **M. M. Debelakova** in **E. Deržaj** (3), o isti skupini pa je v Planinskem vestniku pomemben članek objavil **B. Gušić** (5). Skoraj čisto neznana je plezalska dejavnost **Andreja O. Župančiča** in **Jože Čopa**, ki sta se kot plezalca leta 1947 pridružila raziskovalni odpravi B. Gušića. Ta v svojem predhodnem poročilu njuno dejavnost sicer omenja, vendar brez natančnejših podatkov o opravljenih vzponih (6). Le v preglednem članku **I. Stojanovića** (35) lahko preberemo, da sta se Čop in Župančič povzpela na vrhove Maja Hekurave, Maja Gryk e Hapt, Maja Zhabores (po prvenstveni smeri čez severozahodno steno), Shkelsen in še nekatere druge, slabo vreme pa jima je onemogočilo vzpon na Jezerski vrh.

Ko sem v letošnjem avgustu telefoniral dr. Andreju O. Župančiču, sem izvedel, da ima zapiske in da je tudi pripravljen napisati članek za Planinski vestnik. Bolje pozno kot nikoli...

Ne smemo tudi prezreti malo znanega, čeprav v člankih tistega časa sicer opaženega delovanja italijanskih kartografov, ki so od leta 1929 naprej prišli na večino vrhov v albanskih Prokletijah, rezultat njihovega dela pa so zemljevidi, ki so v 2. polovici tridesetih let prikazali resnično podobo prokletijskega sveta. Konec tridesetih let je albanske gore in seveda tudi Prokletije obiskal znani italijanski andinec in himalajec **P. Ghiglione** in leta 1941 izdal neke vrste plezalni priročnik z mnogimi odličnimi fotografijami (4).

Baldaccijeva vulfenovka (*Wulfenia baldaccii*), endemična rastlina albanskega dela Prokletij, na vzhodni strani škrbine Shtegu e Dhenvet

Gore med črnogorskima dolinama Ropojani in Grbaja so bile plezalsko odkrite šele po 2. svetovni vojni, pri čemer so si največ prizadevali beograjski alpinisti, ki so tudi zgradili planinsko kočo v Grbaji (17, 18), zelo izčrpno in privlačno pa jih je opisal tudi B. Gušić (7). O rastlinskem svetu tega dela Prokletij sem napisal članek in v njem omenil tudi svoje botanične predhodnike na tem območju (38).

Za slovenskega bralca, ki se želi seznaniti s Prokletijami, so najlaže dosegljivi članki M. Markovića v Planinskem vestniku (26), predvsem pa tisti, ki jih je o svojem dolgoletnem raziskovanju Prokletij za Planinski vestnik in Naše planine napisal zagrebški zdravnik, antropogeograf in planinec **dr. Branimir Gušić** (1901–1975), (5, 7). Posebej naj opozorim na njegova gorniška labodja speva »Po Prokletijama kroz pola stoljeća« (10) in v našem Vestniku objavljeno *reminiscenco »Iz najinega* življenja z gorami« (9). Vredno je povedati, da se je Gušić za gorski svet še pred prvo svetovno vojno navdušil v slovenskih gorah, da je enega od svojih prvih člankov o Prokletijah objavil v Planinskem vestniku in prav v tem glasilu odložil svoje marljivo in kompetentno gorniško pero. Omenjeni spominski zapis je v imenitni antologiji hrvaškega planinskega spisja objavil tudi **dr. Željko Poljak**, hrvaški gornik z razgledanostjo in publicistično produktivnostjo, kakršnega Slovenci nimamo in ga tudi nismo imeli, in tej objavi dodal tudi kratke podatke o Gušićevem življenju in delu (32).

ZAKAJ PREKLETE PLANINE?

Še nekaj besed o imenu Prokletije. Geografi nemškega jezika so uvedli umetno ime Severnoalbanske Alpe. Albanska oznaka je Bjeshkët e Nemuna, kar največkrat, a najbrž napačno prevajajo s »Preklete gore«. Samostalnik bjeshkë (ta ë je skoraj nem) v nedoločni in bjeshka v določni obliki pomeni planinski pašnik/planina, kar mi je potrdil Marash na najini poti, ta pomen pa najdemo tudi v slovarjih, npr. v Albansko-slovenskem *slovarju* **F. Novšaka** (1988). *Domačinom pri poimenovanju* seveda niso bili pred očmi težko dostopni divji vrhovi, temveč svet, na katerem so pasli. Albansko ime se je prvotno nanašalo na pašnike zahodno in vzhodno od prelaza Qafa e Pejës. Na tem ozemlju izvirajo reke Cem (črnogorsko Cijevna), Lim in Valbona; prva in tretja sta del jadranskega, druga pa črnomorskega porečja. Pašniki tega območja so v resnici težko dostopni, zelo skalnati in nemalokrat brez vode, torej prave »preklete planine«.

Ni mi jasno, v kakšni zvezi z albanskim je slovansko *ime Prokletije, ki seveda pomeni isto. Prvotno naj bi* bilo v rabi na severni, črnogorski strani gorovja. Že omenjeni J. Cvijić je s slovanskim in albanskim ljudskim imenom nadomestil ime Severnoalbanske Alpe, njegov obseg pa razširil tudi na skrilaste gore vse do Metohije in Ibra od njegovega izvira do Mitrovice (5, str. 148), katerih planine pa imajo dobro pašo in so bogate z vodo. O tem se zlahka prepričamo npr. na črnogorski planini Popadiji na skrilavi strani Grbaje ali pa na planini Pločice pod Djerovico v metohijskih Prokletijah.

Imenstvo Prokletij je bilo in je najbrž še vedno zelo ne*dognano, zaradi česar v mnogih člankih ni jasno, kje* točno so njihovi avtorji hodili. Naj napišem, da je Gušić (5, str. 149) objavil fotografijo, ki naj bi predstavljala Jezerski vrh. Posneta je bila verjetno na jugoslovansko-albanski meji vzhodno od pregrade, ki albanski »Jezerski dol« loči od črnogorskega Zastana, predstavlja pa vrh, ki ga jugoslovanska specialka 1:100 000 imenuje Maja Kokervhake (2508 m). Podobno tudi na fotografijah, ki sta ju objavila Marković (24, priloga ob str. 224), Poljak (31) in Gušić (9; 10, str. 25), ni Jezerski vrh. Obe sta bili posneti z jugoslovansko-albanske državne *meje, nekako pri mejnem kamnu* B 17 *na že omenjeni* pregradi. Prva kaže ledeniško jezero v »Jezerskem dolu«, v katerega zatrepu vidimo Majo Kokervhake, za njim pa zaobljeni vrh zahodno od Jezerskega vrha, druga pa isti dol ter v ozadju (od leve na desno) zahodno pobočje Maje Kokervhake, zaobljeni vrh zahodno od Jezerskega vrha, slikovito skupino Maje Malisores in vzhodno pobočje Maje Bojes. Pravi Jezerski vrh v vseh treh primerih zakriva (severno) pred njim ležeči masiv Maje Kokervhake. Obratno pa je na sliki, na kateri sicer res vidimo, kot je napisano (26, str. 558), stolpasto Majo Çokishtes, dominantni vrh v ozadju Jezerski vrh.

POT PROTI JEZERSKEMU VRHU

Na poti na Jezerski vrh sva z Marashem morala najprej *v Thethi. Tja se da priti po že omenjeni cesti, v primer-*

javi nekako tako kot po cesti iz Kranjske Gore čez Vršič Na Log v Trenti. Ker pa sva bila obremenjena s herbarijsko opremo, je kazalo pomisliti na avto. Za 40 nemških mark (20 za bencin, 20 za voznika) se je Marash zmenil za polkamion, na katerem pa se nisva peljala sama. Redne zveze med Bogo in Thethijem sploh ni, zato so prebivalci odvisni od priložnostnih voženj, o katerih so dobro obveščeni.

Med potjo so se odpirali lepi pogledi na okoliške gore, na desni na postavno Majo Çardakut (Čardakut, 2250 m) z ostenji, obrnjenimi na sever proti Bogi in na vzhod proti sedlu, na katerega pripelje cesta, na levi pa na vrhove v skupini Maje Radohinës. Bukovje, ki se z naraščajočo višino polagoma uveljavi, je ponekod precej zdelano, saj so gozdne razmere povsem neurejene. Na posekah malo pod sedlom se je množično razrasla ognjica (*Telekia speciosa*) z oranžnimi koški, a že smo prišli na vrh sedla Qafa e Thores, s katerega se odprejo čisto novi pogledi.

Prvič sva jih doživela že dan poprej, vendar je bilo tokrat vreme sončno, da sva se lahko razgledala. Takoj pod sedlom je planina Buni i Thores, s katere se pobočje strmo spušča v dolino Lumi i Shales (izgovori ljumi i šales), Shalske reke. Videla so se obsežna prodišča in reka, ki se je, čisto drugače kot v brezvodni Suhi na zahodni strani sedla, bleščala v soncu. Naravnost proti jugu se dviga dvovrha Maja e Biges z vrhovoma, ki dosegata »komaj« 2232 in 2243 m, a je videti prava velikanka. Od nje se proti jugozahodu kakšnih 20 km daleč razteza skupina Parun z mnogimi le okrog 2000 m ali nekaj več visokimi, a drzno oblikovanimi vrhovi, katerih eden je tudi Maja Çardakut. S sedla vodi cesta položno, a čez izredno strma in deloma travnata pobočja še nekaj kilometrov proti vzhodu, nakar se odločno spusti v dolino Thethi.

Thethi. Dolina, ki jo obdajajo gore. Strmo se dvigajo iz dolinskega dna in vabijo k vrhunskim gorniškim doživetjem. Toliko jih je, da se jih sploh ne da dojeti. Na levi, zahodni strani je pravi zid skupine Maje Radohinës, ki pa ima pohlevno zaobljen vrh (2570 m). Skupina se nadaljuje na sever in na drugi strani albansko-jugoslovanske meje preide v greben, na katerega skrajnem severnem visokem vrhu, Maji Bals (2460 m), sem pred 13 leti in 4 dnevi že bil. Ravno na sever je vrh drzne oblike, Maja e Harapit (2218 m), z gladko južno steno, le malo vzhodno od njega pa je ostenje, čez katero se pride na Qafa e Pejës. Ker sva bila naslednjega dne namenjena prav tja, sem radovedno ugibal, kje so možni prehodi in – uganil. Proti severovzhodu se dviga masivni trikotnik Maje Alis (2471 m), za katero se skriva Maja e Popluqes (izgovori poplućes) (2569 m), za njo pa, še vedno neviden, Jezerski vrh. Na vzhodno stran se gorovje izrazito zniža k prelazu Qafa e Valbones (okrog 1800 m), čez katerega vodi pot iz doline Thethi v dolini Valbono. Visoki vrhovi se od (južnega) Valbonskega sedla proti jugu še kar vrstijo; omembe vredna je zaobljeno plečata Maja Kakish (2360 m).

TURIZEM, KI GA NI VEČ

Bližali smo se dolinskemu dnu, a sem se še vedno oziral na zahod, proti škrbinastemu prelazu Shtegu e Dhenvet, na katerem sva bila dan poprej. S te škrbine se spuščajo zelo strma melišča, tako da si je težko predstavljati, da je čeznje sploh lahko vodila frekventirana tovorna pot. Vozilo se je ustavilo ob prvi hiši, neke vrste gostilni, še kakšnih 100 m nad dolinskim dnom. V njej sva dobila hrano in prenočišče. Popoldne sva posvetila spoznavanju doline, ki je bila zame čisto nova, za Marasha pa ne, saj je v njej nekaj let učiteljeval. Krajevno kompetentnejšega spremljevalca in vodnika si zares ne bi mogel najti. Čeprav je Marash iz plemena Klementov, se je tudi med ljudmi iz plemena Shala, ki bivajo v Thethiju, dobro počutil. Morda plemenske razlike v današnjem času niso toliko pomembne, vsekakor pa so pred sto in manj leti bile.

Lumi i Thethit je bistra, s postrvmi bogata reka, ki me je s svojo živahnostjo spominjala na Sočo. Pri zaselku Nrejaj, v katerem je tudi cerkev (790 m) za vso sosesko Thethi, sem si v spremstvu gospodarice, ki ji v Rimu ni bilo usojeno, da bi postala nuna, je pa tekoče govorila italijansko, ogledal tipično albansko kulo, to je kar trdnjavsko zasnovano hišo, ki je nekoč nudila zavetje pred plemenskimi sovražniki, še posebej pa pred krvno osveto. Povedala mi je, da se vrača v Rim, kjer bo skrbela za ostarele, saj ji doma ni več živeti. Ali bo moža in

Albanska domačinka na poti s planine na ravnici Fusha e Rudnicës v dolino Thethi

ljubkega sinčka pustila kar v prokletijskih gorah, se je nisem upal vprašati. Tudi v Albaniji je vse drugače kot nekoč...

Reka pod Nrejajem skozi pravo tesen zapusti Thethi in priteče v Shalo, kjer dobi ime Lumi i Shales. Izliva se v Drin, ta pa takoj pod Skadrom v Bojano.

Z Marashem sva bila samotna popotnika. Ko sva se vračala v prenočišče, mi je povedal, kako bi še nekaj let poprej srečevala mnogo ljudi, ki so iz obmorske vročine prihajali na oddih v gorsko svežino. Temu je bilo namenjeno zdaj povsem zapuščeno in propadajoče počitniško naselje, zgrajeno v obdobju po 2. svetovni vojni. Dolini Thethi so že pred 2. vojno napovedovali velik pomen za turizem in jo je nekdo imenoval kar albanski Zermatt. Uprava za turizem iz Tirane je konec tridesetih let v njej zgradila planinsko zavetišče, ki je bilo tedaj v albanskih Prokletijah edino, a ga že dolgo ni več. Tako so obiskovalci te doline in gorá nad njo spet redki.

Naslednje jutro je bilo oblačno, a se je nebo polagoma zjasnilo. Kar počez čez travnike in gozdiče sva se napotila proti severu, v zaselek, ki se tudi tukaj, tako kot v Bogi, imenuje Okoli. Pot se je zložno dvigala, vodila mimo močnega izvira z odlično vodo in se čez obsežen hudourniški vršaj, porasel z mladimi munikami (*Pinus heldreichii*), obrnila čez melišča proti bližnjemu ostenju. Na meliščih sem našel, kar sem že pričakoval: dolgocvetni kentrant (*Centranthus longiflorus*), ki sem ga 1987. leta poiskal v ne prav oddaljeni dolini Grbaja nad Gusinjem, našel pa tudi še bližje, v dolini Ropojani nad Vusanjem, obakrat seveda v Črni Gori. Ker me je rastlina zanimala, sem jo leta 1988 šel iskat tudi na Crkvice pod Orjenom, kjer sem jo ponovno videl v letošnjem (2000) juniju, in na pobočja Strmenice na Čvrsnici v Hercegovini. Nahajališče nad Okolijem sem poznal po herbarijskem primerku, ki sem ga dobil iz Bremna (37). Gre za postavno, tudi nad meter visoko sinjezeleno gorsko-sredozemsko rastlino z bogatimi socvetji rožnatih, dolgoostrogastih cvetov.

Nadaljnja pot naju je pripeljala pod navpično, v spodnjem delu previsno steno, ki se imenuje Shpela e Pejës in nekoliko spominja na ostenje nad Ospom. Tu se ponuja počitek, nakar nadaljnja steza čez utrudljivo prisojno skalovje in grušč privede na sedlo Qafa e Pejës (1690 m). Kar nisem si mogel predstavljati, da so trgovske karavane nekoč zmogle v enem dnevu pot od Skadra v Bogo, v drugem ali morda še v tretjem pa najprej čez skrajno težavni prehod Shtegu e Dhenvet v Thethi in nato čez ne mnogo lažjo Qafo e Pejës vse do Gusinja. Ko sva se potila na poti proti sedlu, sva srečala karavano konjičkov, ki so nosili po dva munikina tramova v dolino. Občudoval sem živali, ki so zmogle s težkim bremenom hoditi po razdrapani poti. Kot da bi hodile čez Komarčo, le da je ta večinoma porasla z grmovjem in drevjem in pogled ne drsi tako neusmiljeno v globino.

GOST PRI PLANŠARICI PASKI

Na tem (Pečkem) sedlu se svet izravna v valovito planoto, na kateri se steze razcepijo v različne smeri. Že tukaj bi lahko zavila na vzhod na planino Bjeshka Bukur in naprej na Jezerski vrh, vendar nisva imela nobene predstave o možnosti vzpona nanj. Drzno oblikovani vrh Maja Harapit na levi se je kar ponujal, vendar sva se spustila v kotlinico, v kateri leži zeleno dvodelno jezerce Peçakeqit (izgovori pečakećit). V vodi so bili pupki, blizu jezera pa je cvetel postaven primerek bratinskega košutnika (*Gentiana lutea* subsp. *symphyandra*). Bil je edini na vsej najini poti. Marash je pripomnil, da ga očitno pastirji niso našli, saj je pri domačinih kot zdravilna rastlina zelo cenjen. Šele v Ljubljani sem se spomnil, da je rasel v krajih blizu Skadra, prestolnice ilirskega kralja **Genti(u)sa** iz 2. stol. pred Kr., ki je, kot je pozneje napisal **Plinij Starejši**, poznal njegove zdravilne moči in po katerem se rod sviščev (encijanov) sploh imenuje.

Planota se končuje s pregrado, v katere zavetju še stoji zapuščena vojaška postojanka (okr. 1700 m), v njeni bližini pa je tudi nekaj bunkerjev, katerih strelnice so obrnjene na sever, proti le še nekaj kilometrov oddaljeni jugoslovanski meji. Tukaj je tudi močan izvir, katerega voda sicer kmalu izgine v grušču, pojasni pa krajevno ime Sheu i Bardhe, Bela vodna grapa, in je dejansko eden od izvirov Lima.

Pot se spušča in kmalu sva prišla na dnevni cilj, planino na ravnici Fusha e Rudnicës. Pravzaprav gre za dve travnati ravnici, eno manjšo z močnim izvirom, in drugo, morda 10 m nižjo, ki pa je mnogo večja. Na obeh so dokaj primitivne planšarske koče, ki jim tudi Albanci pravijo stan. Udomila sva se pri planšarici Paski (Velikonočnici) na spodnji ravnici, kjer pa sva imela še dovolj časa, sva odšla do meje z Jugoslavijo. V juliju 1987. leta sva z botaničnim kolegom Milanom prišla iz Gusinja skozi dolino Ropojani do jezera Gështars[1] in do mejnega kamna B 16 (v svojem članku /38/ sem pomotoma zapisal B 15) takoj nad njim. Radoveden sem bil, kaj je na albanski strani, a tega iz tedaj razumljivih razlogov nisem raziskal. Tokrat sva se z Marashem s konca spodnje ravnice in skozi bukovje spustila v jezersko kotanjo. Čez pol ure sva bila spodaj in se sprva ustavila na nekoliko vzvišenem kraju nad jezerom. To je bilo čisto suho, saj so se na njegovem travnatem dnu pasli konji. Da je jezero presihajoče, sem dobro vedel, saj ga ob ponovnem obisku v avgustu 1987 ni bilo niti za kapljico, a tokrat je bila kotanja brez vode že ob času, v katerem sva 13 let poprej še »brezdanje« plavala. Nabral sem nekaj rastlin, na severnem obzorju s pogledom ošinil Visitor nad Plavskim jezerom, nakar sva poiskala mejni kamen. Okrog njega se je zaraslo precej grmovja, vendar je prokletijski klinček (*Dianthus bertisceus*) še vedno cvetel tako kot 13 let poprej, nekaj sprememb pa je bilo opaziti na samem kamnu. Avnojski grb je bil zamenjan z dvoglavim orlom, v akronimu СФРЈ pa črka Ф ni bila več obarvana. A tudi na albanski strani se je v akronimu RP SH isto zgodilo s črko P, kar pomeni, da republika Albanija ni več ljudska

[1] Prijatelj **Marash Rakaj** iz Skadra meni, da bi se jezero moralo imenovati Liqeni i Shtarës, po naše Čmerikino jezero.

(popullore). Seveda tudi zdaj nisva odšla na drugo stran, a sem tokrat vendarle vedel, kaj je na albanski, kaj pa na jugoslovanski strani, skratka, od kamna sem odhajal z zavestjo, da poznam vso Pećko pot od Skadra do Peći.

Premišljevanje o minljivosti vsega (Bila je Avnija, bili smo Avnijci) sem poplaknil z nepričakovano najdbo: v bukovju nad kotanjo jezera Gështars se je na več krajih razraščal volčin, in to kar – Blagayev. Tako mi je bil domač, da niti latinskega imena v oklepaju ne bom pripisal.

Vrnila sva se na planino. Šli smo še po vodo k izviru na zgornji ravnici, potem pa se je zmračilo in Paska je pripravila večerjo. Kljub skromnemu okolju je bila ta prav bogata in okusna, po albanski navadi na nizki mizici in na mnogih krožnikih, s katerih nabadaš kisle kumarice, paradižnik, mehki sir, kuhan ali pečen krompir, ocvrte jajčevce, jajčne rezine in tudi kakšno (ovčje) meso. Posebej sva dobila odlično mineštro, za konec pa še znani albanski madh, v kajmaku in mleku vkuhan koruzni in pšenični zdrob. To je okusna in tudi izdatna jed. Na začetku večerje in tudi med njo se ne moreš izogniti rakiji, vendar je v zdajšnjih časih gostoljubnost manj obvezujoča, saj mi nihče ni zameril, kadar sem jo ob jutranji kavi odklonil. Notranjost stana je kljub preprosti opremi snažna, saj vanj vstopaš le sezut. Tako kot pri nas sem tudi tukaj v stanu videl kakšno sveto podobo, skratka, tam na daljni Fushi e Rudnicës sem se v mislih vrnil v čas pred več kot 40 leti, ko mi je na Planini na Kraju planšarica Franca iz Češnjice kuhala takšne žgance, da sem v knjigo vrh Bogatina napisal »Najboljši so žganci pri planšarici Franci«. Krav na Kraju že dolgo ni več, Franca je med pokojnimi, jaz pa še kar hodim v gore...

Nadaljevanje prihodnjič

SLOVENSKA GEOGRAFA NA HALLASANU, NAJVIŠJEM VRHU JUŽNE KOREJE

GORA, KI SE DOTIKA RIMSKE CESTE

ANDREJ KRANJC

Tudi med slovenskimi planinci so najbrž redki, ki vedo za goro Hallasan, najvišji vrh Južne Koreje. Koliko Slovencev jo je obiskalo, ne vem, najbrž zelo malo, morda celo *še nobeden, zato se mi zdi zanimivo*, da o tem objavim kratek zapis.

Tako kot celoten Korejski polotok je tudi Južna Koreja (Republika Koreja) pretežno hribovita – takega sveta je 70 odstotkov. Vendar najvišji vrh te države ni na kopnem, na azijski celini, ampak na otoku Cheju. Otok obsega 1827 km^2 in leži okoli 150 km od kopnine ter 300 km od Japonske. Je vulkanskega nastanka – vrh otoka je ugasli vulkan, gora Hallasan, ki se dviga 1950 metrov nad morjem. Če pa pomislimo, da je baza tega *vulkana na morskem dnu, približno 3000 metrov globoko*, potem se pokaže, za kako velik vulkanski stožec gre v resnici. Raziskave vulkanskih kamnin kažejo, da je vulkansko delovanje tod potekalo med 1,2 milijona in 25.000 leti pr. n. št. Toliko je torej star tudi otok, kar je z geološkega stališča zelo malo. Zadnji vulkanski izbruhi so bili še v zgodovinskem času, v letih 1002 in 1007 ter v 13. stoletju.

POT PO NARODNEM PARKU

Zato sva bila s kolegom Matejem zelo vesela, ko sva na Mednarodnem geografskem kongresu v Seulu izvedela, da eden izmed strokovnih terenskih ogledov *vključuje tudi obisk gore Halla (san pomeni v korejskem jeziku goro)*.

Na otok Cheju smo prišli v bolj oblačnem vremenu, naslednji dan se je vsake toliko časa ulil dež, ki je bil sicer topel (otok leži na 33°30' severne zemljepisne širine), popoldne in zvečer pa je zdržema močno deževalo. Tudi tretji dan geografskega ogledovanja otoka ni minil

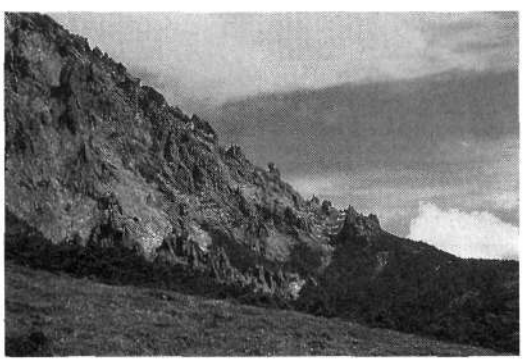

Na okoli 1800 metrih nad morjem je vznožje strmega vulkanskega stožca.

brez ploh. Ob podatku, da ima otrok Cheju v povprečju 2000 mm padavin letno, se mi vzpon na goro ni zdel *preveč uresničljiv. Hallasan je sicer moč videti s katerega*koli dela otoka, toda te dni je bila gora prekrita z nizkimi oblaki ali pa je imela vsaj vrh zavit v meglo in smo jo le redko zagledali.

A jutro tistega dne, 22. avgusta 2000, ki je bil namenjen obisku gore Halla, je bilo lepo – nekaj belih oblakov na modrem nebu, zrak svež in prijetno suh. Z avtobusom smo se odpeljali do parkirišča na zahodni strani gore v višini 970 metrov.

Hallasan je havajski (ščitasti) tip vulkana iz bazaltne *lave in ima temu primerno obliko. Od morja pa do* višine okoli 1000 metrov se svet dviga zelo položno. Tod se pričenjajo bolj strma pobočja sicer položnih slemen, ki se z višine okoli 1800 metrov širijo na vse strani. In na sredini je vulkanski stožec, nastal iz lave, ki se je strdila v kamnino andezit (pri nas je tako kamnino mogoče najti v ovršju Smrekovca nad Zgornjo Sa-

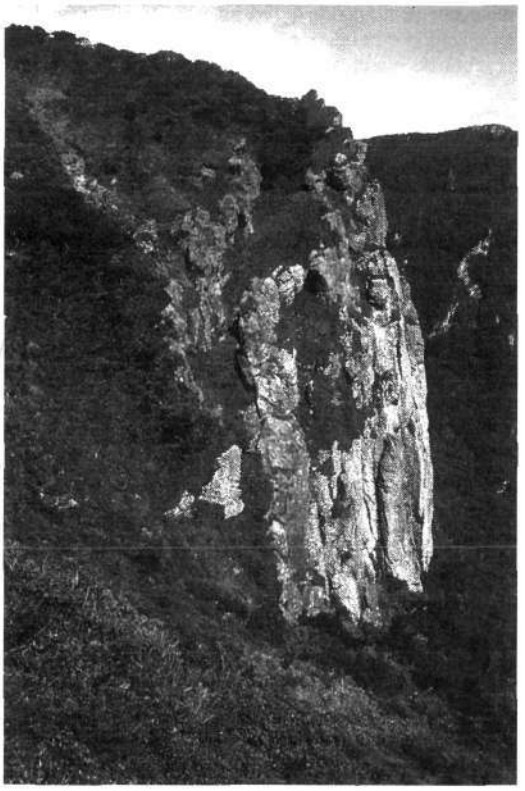

Značilnost južnih predgorij so strmi skoki in bazaltne stene.
Foto: Andrej Kranjc

vinjsko dolino), 100 do 150 metrov relativne višine, s strmim obodom in z okoli 100 metrov globokim kraterjem 1,7 kilometra v obsegu in z jezerom v dnu.

S parkirišča – treba je mimo hišice, kjer čuvaj pregleda, ali imajo vsi vstopnice – pa do višine blizu 1500 metrov vodi lepo urejena pot; pretežno so to lesene stopnice z napetimi vrvmi ob straneh in opozorili, naj obiskovalci ne zapuščajo poti. Osrednji del Hallasana (149 km^2) je že od leta 1970 narodni park in v takih parkih Korejci ne poznajo šale – *celo kaditi je strogo prepovedano na celotnem območju vsakega narodnega parka.* Ta pobočja prerašča hrastov in jesenov gozd, vendar so veliki, stari hrasti zelo redki. Še pred ustanovitvijo parka so večino hrastov posekali in porabili za gojenje gob (ki jih v glavnem izvažajo na Japonsko).

Na slemenu postane pot položnejša, svet se odpre in v plitvih dolinah, kjer je tudi malo več vode, se pojavi korejska jelka, ostalo površino pa prekriva travniško rastlinje. Kjer poteka pot po mehkem terenu in bi človek s hojo povzročil erozijo, je pot speljana nad tlemi, po plohih.

Po tem slemenu smo v dobrih dveh urah prišli do koče na višini 1700 metrov. Koča je skromna, v njej je mogoče kupiti vodo (v plastenkah) in rezance, pred kočo je avtomat za kavo, pod kočo pa vrsta plastičnih hišic – stranišč s kontejnerji. Pred kočo je tudi zelo velik prostor, prekrit s plohi (nam se je zdel ogromno plesišče), kamor po korejski navadi posedejo na tla turisti, ki pridejo do sem. In teh je res veliko; včasih je lesena ploščad nabito polna in je videti, kot da je tam kaka prireditev. Sámo kočo pa oskrbujejo z enotirno zobato železnico: okoli pol metra nad tlemi je ob poti speljana *močna železna letev z zobmi na spodnji strani.* »Lokomotiva« je videti kot motokultivator, ki ima namesto koles zobnik in »jaha« na letvi, za seboj pa vleče vagonček.

NA VRHU PREPOVEDANEGA VULKANA

Od koče proti vrhu je pot že kakih 10 let zaprta, saj je s pohojenih tal voda odnesla prst in zdaj skušajo te »antropogene erozijske rane« zaceliti: po tleh so položene redko tkane vreče s prstjo in vanje posejano ustrezno rastlinje. Rezultati se že kažejo, ponovni množični obisk pa bi te napore hitro izničil. Letno dovolijo po tej

Jezero belega jelena v dnu kraterja na vrhu Hallasana na višini 1900 metrov.

Da obiskovalci ne bi uničili ruše in s tem sprožili erozije, je pot po slemenu marsikje prekrita s plohi.

poti le kakim 100 obiskovalcem, v glavnem v raziskovalne namene. Naša skupina je imela dovoljenje osrednje uprave, na vrh pa sta nas spremljala prof. **Woo-seok Kong**, ki preučuje rastlinstvo gore, in parkovni čuvaj.

V slabe pol ure smo po slemenu prišli do vznožja vulkanskega stožca, okoli 1850 metrov visoko. Pot preko zadnjih 100 metrov višine je bolj planinska: speljana je naravnost navzgor po skalnatem (andezitnem) grebenu, preko nekaj plošč in med skalnimi roglji.

Ponekod so stopnice, drugod v skalo vsekane stopnje, za varovanje so napete vrvi, vrvi z vozli in verige. Strmo ploščo, nekaj 10 metrov dolgo, smo prečili kar med dvema vrvema – za vsako roko je bila ena.
Še ura ni minila, kar smo zapustili kočo, ko smo že stali na vrhu (1950 m) gore, to je na najvišjem delu ozkega grebena, ponekod širokega le dober meter, ki obkroža krater – nekdanje vulkansko žrelo. Ta velik okrogel in enakomerno zakrivljen kotel s premerom 500 metrov je porasel s travo in alpskimi rastlinami (tudi planike – Leontopodium japonicum – so vmes). V dnu je jezerce, ki se imenuje Jezero belega jelena – po barvi vode sodeč bi se mu bolj prilegalo manj slikovito ime Rjava mlaka.

Tako lepo vreme, kot smo ga imeli, je povprečno le vsak deseti dan, najbolj pogosta pa je gosta oblačna plast v višini okoli 700 metrov. Sicer je otok znan po pogostem in močnem vetru in celo poleti je skoraj petina dni z vetrom viharne jakosti. Ta dan je bil tudi glede tega izjemen. Zaradi meglic in tudi nekaj oblakov pod nami se obala ni prav dobro videla, pač pa je bil zelo lep pogled na nižje kope in kraterje »parazitskih« vulkanov, ki jih je okoli 370 raztresenih po vsem otoku.
Obhodili smo pol grebena kraterja, do najnižje zareze na južni strani, in se od tam po precej strmem pobočju spustili na višino okoli 1700 metrov na pot, ki nas je po ovinku spet pripeljala do koče. Od nje smo se spustili po južnem pobočju, kjer je pot slikovito speljana med navpičnimi stopnjami in skoki. V spodnjem delu, spet v lepih listnatih gozdovih, vodi pot ob potoku, kjer je v strugi voda veselo žuborela, najbrž zaradi obilnega dežja v preteklih dneh. Vulkanske kamnine so namreč porozne, voda hitro izgine vanje in zato na otoku Cheju ni stalnih potokov ali rek. Zaradi tega so potočki in potoki, ki pritekajo s Hallasana, toliko bolj dobrodošli. In na višini 980 metrov je parkirišče, kjer nas je čakal avtobus, kar se je po osmih urah hoje kar prileglo.
V lepem vremenu, kakršno je bilo ob našem obisku, vzpon na Hallasan s planinskega vidika ni nobena posebnost. Omembe vredna je predvsem sončna pripeka, saj nad 1500 metri praktično ni več nobene sence. Planinske poti so tudi sicer drugačne od naših: ne samo, da so kažipoti v korejščini (kakšni pa naj bi sicer bili?), ampak tudi poti ne merijo s časom, temveč s kilometri. Zato pa je sama gora Hallasan, predvsem še njen vrh, za nas res nekaj posebnega in vsekakor vredna truda (ter nekaj litrov znoja), da pride človek na njen vrh.

Zdrs v gorah

V zadnjih letih se v gorskem svetu Republike Slovenije zgodi letno okoli 200 gorskih nesreč. Kot enega od vzrokov za nesrečo najbolj pogosto navajajo zdrs. Mediji običajno poročajo takole: »Planinec je zdrsnil in si zlomil nogo«, ali »Planinec je zdrsnil v prepad in obležal mrtev« – in podobno.
Zdrs pa je zelo širok pojem in menim, da si zasluži bolj podrobno obravnavo. Poznavanje vzrokov, načina zdrsa in posledic, ki pri tem nastanejo, pa nam lahko pomaga, da se temu poskušamo izogniti tako, da do zdrsa sploh ne pride.
V osnovi bi lahko zdrs razdelili na
- zdrs brez posledice
- zdrs s posledico

in glede na kraj zdrsa na
- zdrs na planinski stezi ali zavarovani poti
- zdrs na brezpotju.

Pri zdrsu brez posledice se torej ne poškodujemo in lahko brez težav nadaljujemo pot, do nesreče ni prišlo in tudi ni evidentirana.
Pri zdrsu s posledico pride do telesne poškodbe ali celo smrti, poškodovani potrebuje pomoč GRS, izvede se reševalna akcija, ki je evidentirana.
V obeh navedenih primerih zdrsa so vzroki za nastanek in posledice zelo različni. Kot vzrok, da do zdrsa sploh pride, je običajno navedena neprimerna obutev. Drugi vzroki so še nepravilna obremenitev noge, nerodno opravljen korak, nenaden sunek vetra, spotik, hoja brez derez ali cepina, kjer bi bilo to potrebno, in podobno.
V gorah se za primerno obutev šteje visok planinski čevelj, ki objema gleženj in ima grobo rezan podplat (vibram guma). Najpogosteje pride do zdrsa zaradi uporabe različnih športnih copat, drugih za gore neprimernih čevljev, pa tudi visokih čevljev z obrabljenim podplatom ali neprimerno gumo. Vedeti pa je tudi treba, da čevelj s povsem ustrezno gumo na različnih terenih različno prijemlje, zato lahko zdrse razdelimo še na:
- zdrs na z gruščem – drobirjem nasuti skali,
- zdrs na z gruščem – drobirjem nasuti planinski poti,
- zdrs na mokri travi,
- zdrs na suhi travi,
- zdrs na vlažni mastni zemlji,
- zdrs na melišču,
- zdrs na listju,
- zdrs na vlažni veji ali korenini,
- zdrs na spolzki vlažni skali,
- zdrs na gladki suhi skali
- zdrs na podrtem deblu,
- zdrs na pomrznjeni zemlji,
- zdrs na ledu,
- zdrs na snegu,
- zdrs zaradi snežne cokle.

Ker lahko dejansko zdrsnemo kjerkoli in da bi se izognili kateremukoli naštetemu zdrsu, je potrebno uporabljati ustrezno obutev, tudi na krajših nenevarnih gozdnih ali drugih poteh in brezpotjih. Vedno stopamo pazljivo z odločnim korakom in v popolni koncentraciji. Še posebno to velja pri sestopanju. Izbiramo varne poti in se izogibamo vsem oviram na poti. Upoštevamo vremenske razmere. Za hojo uporabljamo pripomočke, kot so pohodne palice, cepin in dereze, na zavarovanih plezalnih poteh pa plezalni pas, samovarovalni komplet in čelado.

Igor Zlodej

DRUGI KRAJI, DRUGI OBIČAJI – MI PA SMO HOTELI VSE OPRAVITI PO SLOVENSKO

V HRIBE PO KANADSKO

MOJCA STRITAR

V Severni Ameriki hodijo v gore popolnoma drugače kot pri nas, kar je logična posledica drugačnih razmer. Pri nas imamo ceste in koče za vsakim ovinkom, zato se lahko zjutraj odločimo, vzamemo lahek nahrbtnik (če imamo večjega, nas že posmehljivo gledajo) in gremo, kamor se nam zljubi. Amerika pa ima bistveno več »praznega« prostora kot mi in tam je divjina: ni cest in ni koč, kar pomeni, da se je treba hribolazenja lotiti s precej več prtljage.

Ampak to seveda ne bi smelo biti prehudo za take »frajerje«, kot je naša družina! Da ne bi začeli preveč velikopotezno, smo se odločili, da gremo le na dvodnevno turo okrog Mount Robsona v Alberti. Imeli smo srečo, da smo to nadvse impozantno goro celo videli, ker je zelo izpostavljena slabemu vremenu. Zato je tudi težko osvojljiva; na leto uspe nanjo povprečno priti le dvajset ljudem.

V državi s tako strogimi predpisi seveda ne smeš spati kjer koli, ampak samo na določenih mestih, ki jih je treba seveda rezervirati in plačati že v dolini. Na srečo vreme ni bilo najlepše (pozor!), tako da smo kljub višku sezone (sredi julija) še dobili prostor.

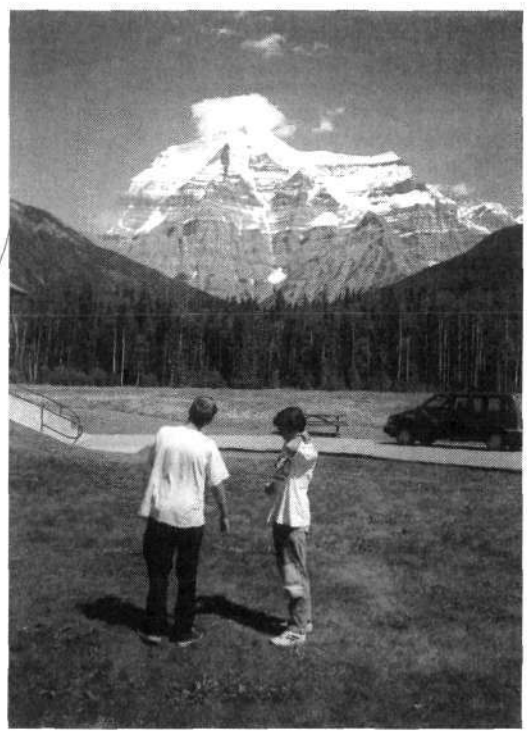

Mlajši del družine Stritar in postavni Mount Robson (skromni oblački so se naslednji dan razrasli čez celo nebo). Naša dvodnevna tura je šla levo okrog njega.

MAJHNE IN VELIKE ZVERI

Večer pred turo je bil zelo živalsko obarvan: v kampu je bilo skoraj nevzdržno zaradi nadvse »prijaznih« komarjev. Čim si stopil iz avta, si dobil spremstvo kakih petdeset simpatičnih bitij, ki so grizla tudi skozi obleko (gole kože itak ne smeš pokazati), in celo posebne kanadske kemikalije niso mogle preprečiti lepih »zapestnic« na naših gležnjih in zapestjih, ki so bili očitno najokusnejši ali pa samo najbolj dosegljivi.

Slikovitejše je bilo bližnje srečanje z drugo veliko nadlogo tukajšnjih izletnikov, z medvedi. Teh imajo v Severni Ameriki čez glavo (in jih tudi zelo uspešno tržijo). Če smo bili v Sloveniji še prepričani, da je vse skupaj brez zveze in da tako ali tako ne bomo nobenega videli (čeprav smo se jih vseeno bali), smo kmalu spoznali, da jih je res ogromno, pa še prav nič se ne bojijo ljudi – medvedka z dvema mladičema je namreč prihlačala v kamp in veselo vohljala okoli šotorov. Krepko oboroženi s številnimi protimedvedjimi nasveti smo seveda vedeli, da je bolje ostati miren, pa tudi, da črni medvedi niso pretirano nevarni, a v takem trenutku vse odpove – kot kure smo skočili v avto in nato vriskali od navdušenja (in od bolečin, komarji se niso usmilili bosih nog). Oči je takoj preizkusil »orožje«, s katerim smo se opremili že doma – predirljivo sireno proti vsiljivcem, ampak »zverine« so stvar popolnoma ignorirale in mirno nadaljevale svoje nabiranje kalorij.

VZPON

Zjutraj smo kljub oblakom in težki otovorjenosti (oprema za šotorjenje se kar pozna pri teži) navdušeno zakorakali po širokem kolovozu v naivnem prepričanju, da je enaindvajset dolžinskih kilometrov in osemsto višinskih metrov do cilja mala malica – saj smo vendar krepko natrenirani! Preračunali smo torej, da bomo hodili kakih pet ur, pa bo konec.

A to ni bila naša edina napaka. S sabo smo vzeli izjemno premalo hrane, kar se nam sicer redko zgodi. Nad ameriško hrano smo se resda (skoraj) vsi bolj ali manj zmrdovali, malo več pa bi se je vseeno prileglo.

Med veselim pocingljavanjem in glasnim govorjenjem (vse to spada v standardno ameriško protimedvedje obnašanje) smo po sedmih kilometrih hoje ob zelo vodnati reki prišli do jezera Kinney in do stojala za kolesa (neverjetno!), saj se je dovoljeno pripeljati le do sem. Tvegali smo in pili iz studenca ob poti – načelno je treba vso vodo prekuhavati ali filtrirati zaradi okuženosti z neprijetno bakterijo, ki povzroči hude prebavne motnje, a tu se nam je zdelo zadosti varno.

Vreme se je vztrajno kvarilo, a smo pač upali na najboljše. Po prečkanju divje reke, čez katero je bil speljan viseč most (kar pa v ameriški divjini sploh ni pravilo in lahko predstavlja veliko težavo), smo prišli v lepo Dolino tisočerih slapov. Naši želodci so vedno bolj

tečnarili, a naše zaloge so bile omejene in prav počasi smo grizljali »slastni« ameriški kruh z okusom po mokrih cunjah. In seveda smo se naučili, da se enaindvajsetih kilometrov s takim nahrbtnikom in tako malo hrane ne da prehoditi v petih urah. Šele po osmih urah smo se mimo očarljivega močvirja privlekli na cilj – Berg Lake, jezero čudovite (seveda neopisne) barve na višini 1600 metrov pod Mount Robsonom. Svoje ime je dobilo zaradi ledeníka, ki pada naravnost vanj, in tako po njem včasih plavajo ledene gore.

V leseni brunarici, ki je neke vrste jedilnica in je v njej seveda prepovedano spati, smo se spravili k večerji. Razočarani smo ugotovili, da s sabo nismo imeli pol *kile, ampak le 30 dekagramov makaronov. Hranjenje* se je torej hitro končalo in ker česa pametnejšega nismo mogli početi, smo se optimistični spravili spat v naša šotora. Zaradi rahlega dežka se nismo pretirano vznemirjali – saj smo že precejkrat kampirali, ko je deževalo!

In ravno po zaslugi vremena sem tu preživela eno od *najhujših noči v svojem življenju. Z bratom sva se optimistična* zleknila v nov šotor, kupljen v Ameriki posebej za to priložnost. In še razmeroma mirno zaspala. A ponoči je deževalo... in deževalo... in deževalo... in ob enih ponoči me je Rok obupano zbudil, ker je ležal v luži. Toliko o novem šotoru (mimogrede: prodam šotor dvojček!). Ni nama preostalo drugega, kot da sva pograbila spalni vreči in odšla v (za spanje prepovedano) zavetišče. Tu je bilo vsaj suho, o kakšem udobju pa

Končno Berg Lake! Žal je kamp na drugi strani... Ledenik v ozadju je kriv za poimenovanje jezera.

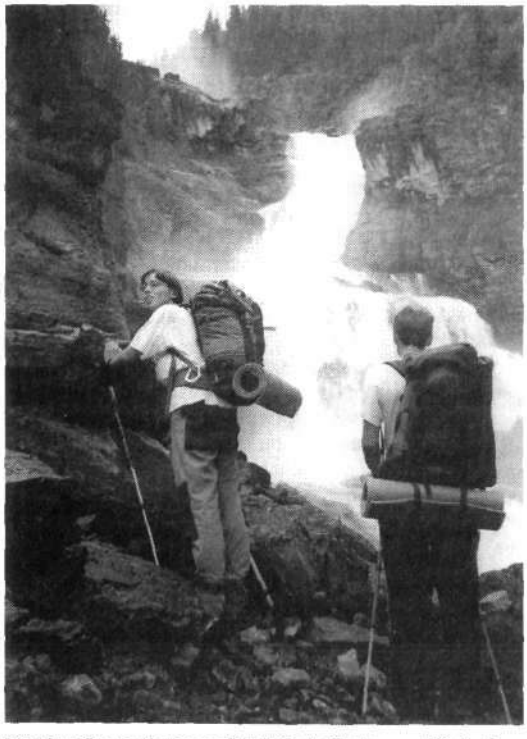

Eden izmed mnogih slapov v Dolini tisočerih slapov – ni jih tisoč, so pa zato toliko bolj vodnati (kot je razvidno tudi s slike). Naši nahrbtniki so v primerjavi s prtljago domačinov pravi pritlikavci.

Tole niso vislice, ampak zaščita pred medvedi. V nekaterih kampih v divjini je treba hrano obešati na tako pripravo, saj sicer spretni požeruhi povsod pridejo do nje.

seveda ne morem govoriti. Moje spanje se je celo poslabšalo, saj se je lesenim tlom pridružila še moja moralistična slaba vest: s tipično »nočno« logiko sem se žrla, ker je tu prepovedano spati. Glavna zabava pa so bile miši, ki so do jutra veselo plezale po vrveh in lezle v vrečke (vsa hrana je bila ravno zaradi tega varno spravljena v posebnih škatlah); neka predrznica je celo tekala med nama.

KONČNO SESTOP

Ob šestih sva le izsilila jutro, z njim pa ni prišlo nič dobrega: dež, veter, megla, mraz... Opustili smo vse upe na kakršno koli razgledovanje po okolici, pospravili mokre cunje in se kot kupi nesreče odpravili proti dolini. Ob našem oblačenju pelerin na najvetrovnejšem delu poti so se morebitni skriti opazovalci verjetno zelo zabavali – nakar je dež seveda ponehal. Ampak naša lakota ni, saj ena vrstica čokolade zelo malo zaleže. Tako je tistih enaindvajset kilometrov trajalo celo večnost in vsi sesuti smo prišli do avta.

Bungalov v Jasperju, turističnem mestu v slogu Kranjske Gore, kamor smo se zatekli pred ponovnim dežjem, se nam je zdel rajski. Med utrujenim valjanjem po posteljah smo občudujoče razmišljali o Američanih, ki z omarami na hrbtih hodijo po celó stokilometrskih poteh! Še danes mi ni jasno, kako to sploh opravijo. Mi smo seveda sklenili tih dogovor, da v hribe po ameriško ne gremo več – na enodnevne ture smo pač bolj navajeni.

MODEREN MEDIJ, NA KATEREM SE PREDSTAVLJA TUDI SLOVENSKO GORNIŠTVO

INTERNET IN PLANINSKA DEJAVNOST – 1

BOJAN ROTOVNIK

Internet je medij, ki se razvija z daleč največjo hitrostjo. Vsak dan ima dostop do interneta več ljudi in vedno več računalnikov je povezanih v ta mega sistem. Kaj je torej internet? V najširšem smislu so to ljudje, računalniki in informacije, ki so elektronsko povezani s skupnimi protokoli za medsebojno komunikacijo. To je strokoven izraz. Splošno bi lahko dejali, da je internet največji informacijski sistem na svetu, ki je razdeljen na več delov. Najpomembnejši deli so vsekakor svetovni splet, elektronska pošta, prenos datotek, novičkarske skupine, internetni telefon, video konference ter neposredno komuniciranje. Vsekakor obstajajo še druge veje interneta, a so večinoma izpeljanke omenjenih sestavin.

SEZNAM NE BO NIKOLI POPOLN

Zgodovina interneta sega v leto 1961, ko je **L. Kleinrock** prvi predstavil koncept »preklapljanja paketov« za prenos podatkov in povezovanje računalnikov, kar je še sedaj osnova interneta. V letih 1970 do 1972 je v ZDA začela delovati in prenašati podatke prva geografsko porazdeljena mreža Arpanet, ki jo je financiralo ameriško obrambno ministrstvo. Tako se je začela zgodovina interneta, ki je v razmeroma kratkem obdobju in s pomočjo tehnološkega razvoja postal glavni vir informacij na našem planetu.

Med ljudmi, ki uporabljajo internet za zabavo, delo, učenje, iskanje informacij in komuniciranje, so tudi takšni, ki zahajajo v hribe. To so planinci, gorniki, alpinisti in še kdo (za lažje pisanje sem vse omenjene ljudi združil pod imenom planinci, njihovo dejavnost pa pod planinstvo). Zato je na internetu veliko informacij in podatkov, ki sodijo na področje planinstva v najširšem smislu besede.

V svetu interneta obstaja mnogo spletnih strani, ki so namenjene nam, planincem. Zelo veliko je strani tujih avtorjev, vendar tudi Slovenci na tem področju ne zaostajamo mnogo za vodilnimi svetovnimi silami. Le reklama nam gre še bolj težko od rok, tako da mnogo strani in informacij ostaja neopaznih in skritih ravno tistim, ki so jim najprej namenjene.

Ravno zato sem se odločil, da pripravim pregled slovenskih spletnih strani, ki neposredno ali posredno vključujejo tudi planinske vsebine. Potrebno je poudariti, da večina spletnih strani ni shranjenih na slovenskih strežnikih (zmogljivi računalniki, povezani v internet), ampak so lokacijsko raztresene po vsem svetu, večina pa je lociranih v Združenih državah Amerike. Vsekakor mi ni uspelo zajeti vsega, kar je objavljeno na internetu, saj je to nemogoče. Zakaj je to nemogoče, vedo tisti, ki vsaj nekaj časa preživijo ob uporabi interneta. Priporočam se za dopolnila napisanega, saj seznam spletnih strani ne bo nikoli popoln, lahko pa zajema velik del dostopnega.

Spletne strani so si zelo različne, a hkrati tudi zelo podobne, tako da je težko vse spraviti v smiselno preglednico, ki bi zadovoljevala mnogim kriterijem. Z izbiro vsebinsko sklenjenih celot sem poskušal zajeti vse, kar je na določenem področju na internetu.

Vsaki spletni strani sem poleg uradnega naziva, ki je v mnogih primerih naslov prve strani ali le plod mojega razmišljanja, dodal tudi internetni naslov (http://) ter kratek nesistematičen opis.

Spletne strani sem iskal s pomočjo najboljših slovenskih spletnih iskalnikov (EON, Mat'kurja in Slowwwenija) ter preko nekaterih planinskih spletnih strani, ki so omenjene na koncu prispevka. Vse navedene strani so bile aktivne v času pisanja prispevka, to je septembra 2000.

Bralec se bo sam odločil, katera stran je zanj zanimiva in vredna njegovega obiska. A vseeno vedite, da večina urednikov oz. administratorjev spletnih strani opravlja svoje delo popolnoma prostovoljno in največja nagrada vsakemu od teh je gotovo množičen obisk njegovega ustvarjanja. Zato si le vzemite čas in po-

glejte, kaj vam s planinskega področja nudi internet. Presenečeni boste, koliko zanimivosti in uporabnih podatkov ter informacij je na tem modernem mediju, ki iz dneva v dan pridobiva nove uporabnike.
Vseh 149 objavljenih povezav je dostopnih na posebni spletni strani **http://mypage.goplay.com/planinske-povezave/**.

SPLOŠNE SPLETNE STRANI

V to skupino sem uvrstil tiste slovenske spletne strani s planinsko vsebino, ki imajo veliko obiskovalcev in hkrati vsebujejo splošno zanimive informacije.

• **Planinska zveza Slovenije (http://www.pzs.si)**: Uradne spletne strani osrednje slovenske planinske organizacije, kjer lahko najdete mnogo aktualnih novic in drugih splošno koristnih informacij, kot so koledar akcij PZS ter seznam planinskih društev z naslovi. Lahko se vključite v razprave o razmerah v gorah in stanju poti ter greste po nakupih v Planinsko založbo (žal ni možen on-line nakup) in izveste marsikaj zanimivega o planinski opremi. Poleg vsega tega so na teh spletnih straneh še samostojne predstavitve planinskih postojank, zavarovanih rastlin in Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Strani za PZS od leta 1995 izgrajuje in ureja podjetje Tris-a d.o.o. iz Ljubljane z administratorjem **Matjažem Wiegeletom** na čelu.

• **Gore... ljudje (http://www.planid.eranova.si/)**: Namenjene planincem, gornikom, alpinistom – vsem, ki jih zanimajo gore in aktivnosti v njih. Dnevno sveže novice, aktivnosti, leksikoni, zgodovina in povezave na sorodne strani. Strani gostujejo na strežniku podjetja Eranova d.o.o. iz Ljubljane, glavni urednik in hkrati duša strani je **Franci Savenc**. V tem času so to najaktualnejše planinske spletne strani v slovenskem jeziku.

• **Večer – rubrika Gore in ljudje (http://bog.czp-vecer.si/vecer99-1/0.asp?kaj=68)**: Slovenski dnevnik Večer celotno vsebino iz tiskanega medija objavlja tudi na svojih internetnih straneh **(http://www.vecer.com)**. Vsak četrtek je v Večeru rubrika Gore in ljudje, ki jo ureja **Urška Šprogar**. Rubrika prinaša veliko zanimivega branja z vseh področij planinstva, saj pri ustvarjanju sodeluje širok krog dopisovalcev.

• **Slovensko športno plezanje (http://www.slo-climbing.com/)**: Strani so center internetnega dogajanja na področju športnega plezanja v Sloveniji. Novice dodajajo dnevno, tako da strani pokrivajo širok del tega športa. Na straneh lahko najdete različne informacije in novice, fotogalerijo, teste opreme, intervjuje, male oglase ipd. Strani ureja **Klemen Demšar**.

• **Vremenska napoved za Julijske Alpe (http://www.rzs-hm.si/napoved/gorski svet.html)**: Poleg običajne vremenske napovedi, ki je na internetu dostopna že kar nekaj časa, od avgusta 2000 dalje pripravlja Hidrometeorološki zavod Slovenije še posebno vremensko napoved za Julijske Alpe. Vremensko napoved dnevno osvežujejo in je v veliko pomoč pri načrtovanju obiska gorá na severozahodu Slovenije.

• **Slovenske planinske koče (http://www.pzs.si/pzs/koce.nsf)**: Čeprav so vse slovenske planinske koče predstavljene na internetu kot del spletnih strani PZS, je te strani vsekakor potrebno omeniti, saj je predstavi-

Plaz odnesel smučarja v jezero

Gore vsako leto po vsem svetu zahtevajo med gorniki smrtni davek, zimske gore ga velik del odnesejo s plazovi. Pogosto gre za nesreče, ki jih ni mogoče predvideti ali ki se jim je komajda mogoče izogniti, pogosteje pa so take nesreče rezultat premajhne pazljivosti.
Smrt **Michela Trudeauja** na jezeru Kokanne v Britanski Kolumbiji je treba pripisati nenavadnim okoliščinam in je zato redkost tako glede vzrokov kot posledic.
Bilo je 13. novembra 1998, snega še ni bilo veliko in zato trije mladi smučarji pri dvajsetih letih najverjetneje niso niti pomislili, da bi jih lahko ogrožali snežni plazovi. Vendar se je zgodilo prav to. Ko so mimo jezera sestopali z gore, jih je zajel plaz, ki jih je vrgel v jezero. Dva od njih sta bila čisto na jezerskem bregu in jima je uspelo odplavati na kopno, Michela, ki je imel na nogah smuči, poleg tega pa na ramenih še težak in do vrha poln nahrbtnik, pa je vrglo v globljo vodo. Na nesrečo je to jezero zelo globoko, na njegovi površini pa se je že začela delati zimska ledena skorja. Michel se je nekaj časa poskušal obdržati na površini, svoja tovariša je klical na pomoč, vendar se tako opremljen dolgo ni mogel upirati mrzli vodi in je potonil.
Ker je jezero v divjih in redko obiskovanih predelih, je pomoč prišla prepozno, jezero pa je bilo takrat že precej na debelo zamrznjeno. Morda zaradi teže ali pa zaradi smuči na nogah in zaradi globine Michelovega trupla niso našli niti takrat niti naslednjo pomlad, ko se je led stalil. Potapljači so lahko Trudeaujeve samo obvestili, da trupla pač niso našli.
Primer je bil v Kanadi dolgo časa v središču pozornosti tamkajšnje javnosti, kajti Michele je bil najmlajši sin **Pierra Eliota Trudeauja**, ki je bil ugleden in izredno priljubljen kanadski politik in dvajset let predsednik kanadske vlade. V nesreči, ki je zadela družino Trudeau, so njeni člani prosili medije in javnost, naj ne raznašajo alarmantnih vesti in pišejo senzacionalnih komentarjev.
Letos so starši in bratje Michela Trudeauja sprožili akcijo, da bi zbrali 900.000 kanadskih dolarjev prostovoljnih prispevkov in ob jezeru Kokanne zgradili planinsko kočo v spomin na umrlega planinca in turnega smučarja. S tem denarjem naj bi hkrati obnovili bivak, v katerem je Michele s svojima tovarišema preživel nekaj dni, preden je odsmučal v smrt.

Ratimir Stefanovič, Kanada

tev narejena kot samostojna celota. Mnogo povezav z drugih spletnih strani je izdelanih direktno za predstavitve planinskih koč. Eden izmed najbolj obiskanih slovenskih portalov (EON) ima povezavo na te strani direktno s svoje prve strani.

• **Slovenske gore (http://www.rzs-hm.si/people/Metod.Kozelj/mount/)**: To so prve spletne strani s planinsko tematiko v slovenskem jeziku. Čeprav te strani niso več množično obiskane, si kot prve na svojem področju vsekakor zaslužijo uvrstitev v to skupino. Strani ureja **Metod Koželj**.

SPLETNE STRANI PLANINSKIH DRUŠTEV

Planinska društva so dokaj skromno predstavljena na internetu, saj jih ima manj kot 10 odstotkov svoje spletne strani. A stanje na tem področju se močno izboljšuje, saj se povečuje tudi potreba po celovitejšem informiranju članstva in druge planinske javnosti. Mnoga društva novice o svojih aktivnostih posredujejo na INDOK PZS, ta pa jih redno objavlja na spletnih straneh PZS, kar povečuje informiranost društvenih članov.

Strani so razvrščene po abecedi, saj je zelo težko priti do podatkov, kdaj je nastala kakšna spletna stran. Najstarejše med njimi so spletne strani PD Gornja Radgona, PD Tržič in PD Novo mesto.

Spletne strani slovenskih PD

• **Akademsko planinsko društvo Kozjak Maribor (http://tomcat.izum.si/~apdkoz/)**: Lepo oblikovane spletne strani, kjer lahko najdete informacije o društvu, novice, podatke o odpravah in zanimivosti iz dela društva.

• **Obalno planinsko društvo in Planinsko društvo Alpemar (http://www.myfreehost.com/yurko/)**: *Tudi na obali smo planinci* – tako se začne predstavitev aktivnosti teh dveh planinskih društev. Poleg novic in podatkov o obeh društvih je možno priti še do informacij o Slavniku in o planinskih poteh v okolici Obale.

• **Planinsko društvo Celje (http://www.planinsko-drustvo-celje.si/)**: Edine spletne strani planinskih društev z lastno domeno oz. spletnim naslovom! Strani so zelo lepo in profesionalno oblikovane in vsebina je predstavljena na preprost in pregleden način. Po moji osebni oceni so to trenutno najboljše spletne strani v tej skupini.

• **Planinsko društvo Cerkno (http: members.xoom.com/-XOOM/pdcerkno/index.htm)**: Zelo neposredne spletne strani, ki nudijo osnovne informacije o aktivnosti društva ter predstavitev njihovih planinskih koč.

• **Planinsko društvo dr. Goran Zavrnik (http://www2.mf.uni-lj.si/~gore/index.html)**: To društvo deluje v okviru Medicinske fakultete v Ljubljani. Na vpogled je dostopen program dela, pregled organov ter različna druga obvestila.

• **Planinsko društvo Gornja Radgona (http://www2.arnes.si/~ssdjutro/)**: Ene izmed prvih spletnih strani PD, ki pa je sedaj žal ne osvežujejo več. Strani vsebujejo opis zgodovine PD in Pomurske planinske poti, program dela in aktivnosti mladinskega odseka.

• **Planinsko društvo Jezersko (http://www.planid.org/PD/Jezersko/)**: Relativno nove spletne strani, ki so skoraj v celoti posvečene 100-letnici Češke koče ter odpravi Dava Karničarja na Everest.

• **Planinsko društvo Komenda (http://www2.arnes.si/~jursic/index.html)**: Spletne strani v nastajanju, ki vsebujejo program dela za leto 2000.

• **Planinsko društvo Lendava (http://www.geocities.com/Yosemite/Rapids/6767/)**: Strani, obogatene z dobrimi fotografijami naših gora, vsebujejo nekaj podatkov o društveni dejavnosti in krajši opis Pomurske planinske poti.

• **Planinsko društvo Ljubljana-Matica (http://www.planid.org./PD/Lj-Ma/Lj-Ma.htm)**: Predstavitev tega društva je izdelana po njegovih odsekih, s svojimi aktivnostmi se predstavljajo odsek za varstvo narave, gospodarski odsek, mladinski odsek in vodniški odsek.

• ***Planinsko društvo Novo mesto (http://www.infotehna.si/pd-novomesto/)***: Grafično preprosto, a zelo lepo izdelane spletne strani, kjer lahko najdete nekaj podatkov o društveni aktivnosti, Gorjancih, Trdinovi poti in predstavitev Doma na Gorjancih.

• **Planinsko društvo Prevalje (http://www.homestead.com/ lionking lionking/PD-Prevalje.html)**: Strani z dinamičnimi dodatki, ki nevsiljivo popestrijo ogled. Vsebina: informacije o društveni dejavnosti, navodila za včlanitev, nekaj fotografij ter zanimivosti o Uršlji gori. S te strani lahko na svoj računalnik prenesete tudi ozadje za svoj monitor, seveda z utrinki z Uršlje gore.

• **Planinsko društvo Saturnus (http://www.saturnus-oro.si/pds/)**: Skromne spletne strani, ki ponujajo naslove nekaj kontaknih oseb ter naslov društva.

• **Planinsko društvo Šempeter v Savinjski dolini (http://pdsempeter.8m.com/)**: Strani v izdelavi, ki vsebujejo program aktivnosti društva.

• **Planinsko društvo Šoštanj (http://redrival.com/pdinsostanj/):** Novejše spletne strani, ki vsebujejo predstavitvi Trške poti okoli Šoštanja in društvenega časopisa Planinski popotnik. Prav tako lahko najdemo zgodovino ter pravila društva, aktivnosti v tekočem letu, kontakne osebe in možnost včlanitve v društvo.

• **Planinsko društvo Trebnje (http://pdtrebnje.4mg.com/)**: Objavljen je program izletov za leto 2000 z opisi posameznih izletov. Poleg tega je objavljenih še nekaj fotografij v galeriji ter informacije o Domu *Vrhtrebnje*.

• **Planinsko društvo Tržič (http://www.acom-sp.si/acom/pdtrzic.html)**: Poleg osnovnih informacij o društvu je večji del spletnih strani namenjen predstavitvi planinskih domov v oskrbi PD Tržič ter opisu akcije Sto vrhov.

• **Planinsko društvo Žiri (http://www.geocities.com/Colosseum/6706/)**: Zelo natančni podatki o društvu, saj lahko izvemo skoraj vse, kar bi si povprečni obiskovalec želel zvedeti o organizacijskem delovanju planinskega društva.

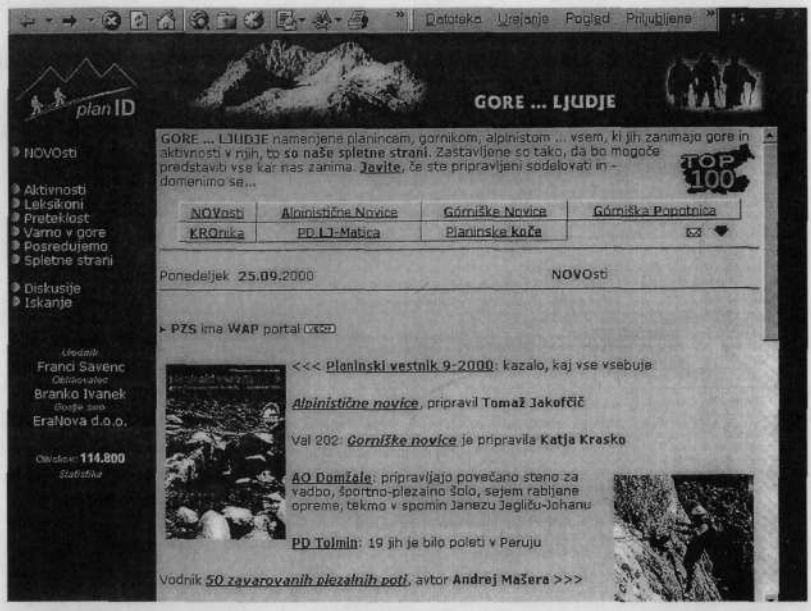

Spletna stran Gore... ljudje

Spletne strani slovenskih planinskih društev v tujini:

• **Slovensko planinsko društvo Triglav (http://www.-nevtron.si/firbc/zvone/spd.htm)**: Društvo, ki deluje od leta 1971 v Švici, združuje tam živeče Slovence. Skoraj 400-člansko društvo ima kar nekaj aktivnosti, o katerih več preberete na spletnih straneh.

Spletne strani sekcij planinskih društev:

• **Planinska sekcija podjetja Apros NM (http://www.-infotehna.si/apros/Hribi/Planinska sekcija. htm)**: Opisi izletov s fotografijami te sekcije.

• **Planinska sekcija podjetja Elektro Ptuj (http:// home.amis.net/fralog/planinskup.html)**: Bolj skromne spletne strani, ki so še v izdelavi. Predstavljajo svoj izlet na Grossglockner in Mangart.

SPLETNE STRANI MLADINSKIH ODSEKOV

Mladi člani planinskih društev so že dokaj zgodaj začeli predstavljali svoje aktivnosti na internetu. Ledino na tem področju je oral MO PD Nova Gorica, ki je s svojim delom spodbudil tudi druge k aktivnejši vlogi na internetu. Spletne strani so razvrščene po datumu nastanka.

• **Mladinski odsek PD Nova Gorica (http://come.to/ krn)**: Prve spletne strani MO v Sloveniji, ki jih, žal, že nekaj časa niso obnovili. Strani ponujajo opis programa dela (izlete, tabore ipd.) in predstavitev tekmovanja Mladina in gore 1998. Strani ureja **Vladimir Bensa**.

• **Mladinski odsek PD Šoštanj (http://mypage.go-play.com/mopd-sostanj/)**: Od začetka 1999. leta delujoče spletne strani ponujajo informacije s področja zgodovine MO, tekočih aktivnostih, orientacijske dejavnosti, prav tako je najti kontaktne osebe ter rubriko Planinske novice, ki jo objavljajo v lokalnem časopisu. Strani osvežujejo vsakih 14 dni in jih ureja **Bojan Rotovnik**.

• **Mladinski odsek PD Klinček Laško (http://www.geocities.com/moklincek/)**: Mladi planinci iz Laškega so zanimivo predstavili svoje aktivnosti od taborov in izletov do planinskih orientacijskih tekmovanj in foto reportaže. Strani občasno osvežujejo in jih ureja **Branko Kovač**.

• **Mladinski odsek PD Velenje (http://www.geocities.com/mopdmaster/)**: Strani ponujajo aktualne novice, opise taborov in izletov, orientacijsko dejavnost ter mnogo drugih zanimivih informacij. Strani ureja **Marko Meža** in jih občasno osvežuje.

• **Mladinski odsek PD Radovljica (http://www.geocities.com/Baja/Trails/4142/)**: Obnavljanje teh strani, ki vsebujejo podatke o mentorjih in vodnikih v društvu ter opise svojih aktivnosti, ni ravno pogosto. Strani ureja **Primož Zorko**.

• **Mladinski odsek PD Ljubljana Matica (http:// www.geocities.com/mo pd ljmatica/)**: Vsebino strani predstavljajo osnovni podatki o odseku, program dela in novice za člane in vodnike. Administrator strani je **Blaž Lesnik**.

• **Mladinski odsek PD Žalec (http://come.to/mopd)**: Strani so še v izdelavi in ponujajo seznam vodnikov, ki delujejo v MO, program izletov ter opis planinskega tabora iz leta 1999. Administrator strani je **Marko Bobinac**.

• **Planinski krožek OŠ Lucija – Mladi orli (http://hot-yellow98.com/orli)**: Eden izmed prvih poskusov take predstavitve dejavnosti mladih planincev v Sloveniji.

SPLETNE STRANI ALPINISTIČNIH ODSEKOV

Alpinisti so – podobno kot mladi planinci – že zelo zgodaj začeli predstavljati svoje podvige na internetu. Večina teh spletnih strani je vsebinsko bogatih in jih tudi kolikor toliko redno osvežujejo, tako da so razmeroma aktualne. Med temi spletnimi stranmi po kakovo-

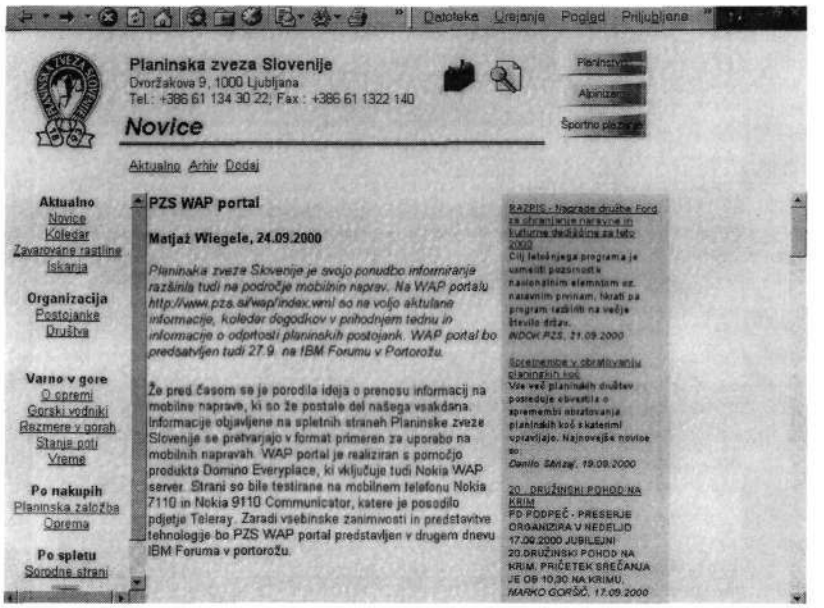

Spletna stran Planinske zveze Slovenije

sti izstopajo strani AO Rašica in AO TAM. Tukaj navedene strani so razvrščene po abecedi.

• **Akademski alpinistični odsek (http://www.kabi.si/si21/aao/)**: Novosti o uspehih in dejavnostih članov odseka so na tej strani. Poleg tega je kar nekaj koristnih povezav ter fotografij članov odseka.

• **Alpinistični odsek Slovenska Bistrica (http://www.aobistrica.clic2site.com/)**: Podatki o odseku in njegovi dejavnosti (zgodovina, športno plezanje, odprave, alpinizem ipd.).

• **Alpinistični odsek Cerkno (http://www.geocities.com/SunsetStrip/Pit/5052/ao/)**: Predstavitev odseka in njegovih članov, aktualne novice ter predstavitev domačega plezališča Lutne skale.

• **Alpinistični odsek Nova Gorica (http://www.arctur.si/pdng/)**: Ene izmed prvih spletnih strani v tej skupini, a žal že dolgo niso bile obnovljene.

• **Alpinistični odsek Novo mesto (http://www.infotehna.si/pd-novomesto/ao-novomesto/)**: Poleg zgodovine odseka in seznama članov predstavljajo tudi program dela za tekoče leto ter pogoje za včlanitev.

• **Alpinistični odsek Rašica (http://aorasica.virtualave.net/)**: Spletne strani so zelo celostno in pregledno oblikovane ter vsebinsko zelo bogate. Na straneh najdemo res skoraj vse, kar je tako ali drugače povezano z dejavnostjo tega odseka. Po mojem mnenju so to trenutno najboljše spletne strani v tej skupini.

• **Alpinistični odsek TAM (http://www.geocities.com/aotam/)**: Celostne spletne strani o dejavnosti odseka z bogato vsebinsko in grafično zasnovo ter mnogimi koristnimi podatki. Strani so redno vzdrževane in tako stalno zanimive.

• **Plezalni klub Rifnik Šentjur (http://lhotse.siol.net/index1.htm)**: Kratka in jedrnata predstavitev tega kluba.

• **Posavski alpinistični klub (http://www.dln-krsko.si/pak/)**: Predstavljena je dejavnost odseka z mnogimi podatki. Žal strani že nekaj časa niso bile obnovljene, tako da jim manjka aktualnih novic, ki jih v tem odseku zagotovo ni malo.

• **Soški alpinistični odsek (http://www2.arnes.si/~ssdtsorl/)**: Grafično zelo bogato oblikovane spletne strani, ki ponujajo mnoge koristne informacije, kot na primer »domača« plezališča, seznam članov (brez dodatnih podatkov) ter nekaj zanimivih povezav. Žal so strani še v delu in ko bodo dokončane, bodo ene izmed najboljših v tej skupini.

SPLETNE STRANI ALPINISTIČNIH ODPRAV

V okvir alpinističnih spletnih strani vsekakor sodijo tudi spletne strani slovenskih alpinističnih odprav. Nekatere so se že končale, nekatere še potekajo oz. so še v načrtu, Najboljši strani v tej skupini sta vsekakor Dhaulagiri 1999 in Ski Everest 2000. Spletne strani so tukaj razvrščene po abecedi.

• **Anapurna III – 1994 (http://tomcat.izum.si/~apdkoz/docs/odprave/anapurna.html)**: Celostna predstavitev prve mariborske himalajske odprave.

• **Anapurna III – 2000 (http://ww.izum.si/anapurna3)**: Odprava mariborskih alpinistov na Anapurno III jeseni leta 2000.

• **Andi 2000 (http://www.geocities.com/marjan kovac/andi2000.htm)**: Odprava treh slovenskih alpinistov v Cordillero Huayhuash in Cordillero Blanco.

• **Avstralija 2000 (http://avstr.tripod.com/)**: Športno plezalna odprava večinoma štajerskih plezalcev v Avstralijo.

• **Cho Oju 8201 m – 1999 (http://www.dln-krsko.si/pak/cho/index.htm)**: Celostna predstavitev prve posavske alpinistične odprave.

• **Damavand 5671 m – 1996 (http://www.sk-branik.si/dusan/iran/dusan.html)**: Prvenstveni turni

smuk v zimskih razmerah z najvišje gore Irana, ki so ga opravili člani AO Kozjak Maribor.

• **Dhaulagiri 1999 (http://www.humar.com/dhaulexp/indexnew/slonewfr.htm)**: Spletne strani z vsemi podatki in fotografijami z znamenitega vzpona **Tomaža Humarja**. Strani so izdelane na visoki profesionalni ravni.

• **Dorje Lakpa 2000 (http://www.dorjelakpa.com/)**: Zelo dobra predstavitev himalajske odprave tako z vsebinskega kot z grafičnega vidika. Spletne strani imajo svojo domeno, kar ni v navadi za slovenske alpinistične odprave.

• **Kilimanjaro 1987 (http://www2.arnes.si/~surazero/kilim.htm)**: V letu 1998 je skupina planincev iz Ljubljane in okolice odpotovala v Afriko na safari in osvajanje najvišjega vrha te celine. Mnogo koristnih podatkov o tej gori. To ni bila klasična alpinistična odprava, a zaradi zasnove in vsebine sodi v to skupino.

• **Lhotse 2000 (http://lhotse.siol.net/)**: Slovenska himalajska odprava v organizaciji PK Rifnik Šentjur.

• **Shisha Pangma 1997 (http://www.geocities.com/aotam/shishapangma97.htm)**: Celostna predstavitev slovenske himalajske odprave.

• **Ski Everest 2000 (http://www.everest.simobil.si/)**: Do sedaj najdražja slovenska alpinistična odprava ima temu primerne tudi profesionalno izdelane spletne strani. Veliko informacij o odpravi, ažurne novice in tudi splošni podatki o Nepalu.

ŠPORTNO PLEZANJE

Športno plezanje se je zelo razvilo v Sloveniji, še posebno v drugi polovici devetdesetih let. Ta aktualni šport je kaj kmalu zašel tudi na internet in plezalske strani so med grafično najboljšimi med vsemi planinskimi spletnimi stranmi. Te strani sem poskušal razvrstiti po pomembnosti, a ne vem, če mi je to najbolje uspelo.

• **Slovensko športno plezanje (http://www.slo-climbing.com/)**: Strani so že opisane v poglavju *Splošne spletne strani*.

• **Komisija za športno plezanje PZS (http://surf.to/ksp)**: Moderno zasnovane spletne strani z ažurnimi novicami in podatki o športnem plezanju v Sloveniji.

• ***Prosto plezanje v Sloveniji* (http://come.to/freeclimbing si)**: Kratki opisi slovenskih plezališč in nekaj novic s tega področja.

• **Športno plezanje (http://www.psdsi.com/plezanje)**: Nekaj raznovrstnih novic in podatkov o športnem plezanju na Štajerskem.

• **Plezanje v Slovenski Bistrici (http://www.kiss.uni-lj.si/~k4fc0057/plezanje/index.htm1)**: Opisi plezališč v okolici Slovenske Bistrice.

• **Plezališča v okolici Črne na Koroškem (http://www.koroska.net/crna/plezanje.htm)**: Podrobni opisi plezališč v zahodnem delu Koroške.

• **Plezalni klub Plezoholik (http://www.klub-plezoholik.si/)**: Splošni podatki o klubu in njegovih aktivnostih.

• **Športno plezalni odsek Tržič (http://www2.arnes.si/~ztrude/)**: Predstavitev dejavnosti tega odseka.

Nadaljevanje prihodnjič

Ljubezen moja

OLGA KOLENC

Vse življenje sem te iskala,
ljubezen moja,
v vrvežu mest,
na samotnih gorskih poteh.
Plezala sem na goro,
jezdila oblake,
jezdila iluzije,
ti pa si bila tako blizu,
ljubezen moja,
da te nisem videla.

Skoz' tih večer zvonenje s Kuma čujem

VINKO HROVATIČ

Skoz' tih večer zvonenje s Kuma čujem,
se zdi mi, kot da mi pozdrav prinaša,
ki me po dolgem času spet povpraša,
mar kmalu spet obisk mu načrtujem.

Oja, roké si bova spet podala
in tvoje naju bo sprejelo vznožje,
kot lani bova pela pesmi božje
v priprošnji, da ljubezen bi ostala.

In spet bo sonce šlo tja za obzorje,
ko midva bova srečna in objeta
občutila, da človek božji stvor je.

Spet v vetru bukovje bo šelestelo
in kos večerno pesem bo odpeval –
po čem, po čem srce bo hrepenelo?

Klic gora

VERONIKA VILTUŽNIK

Poletni veter piha skozi veje
in toplo sonce žarke meče po dobravah,
daleč v skalovju sliši padajoči slap se,
njegove vode glasno tam šumijo.

Pogled uprt je v vrhove, v silne skale,
ki kot zidovi sivi dvigajo se kvišku
in kot magnetna sila vabijo me k sebi.

Vprašanj se sto rodi mi ob pogledu nanje:
le kaj me v gore vleče, le kaj rinem vanje –
je morda to lepota, mir, ljubezen ali sanje,
ali le klic je, da pač stopim nanje.

ČASI SE SPREMINJAJO IN MI SE SPREMINJAMO Z NJIMI

JA, KAKŠEN PLANIN'C PA SI!

DUŠAN ŠKODIČ

Imel sem točno tak neprijeten občutek, kot da bi se ponoči priteple barabe na moj vrt in mi posekale najljubšo hruško, viljamovko! Pa ni bilo nič drugega kot le konec soparnega poletja. In takole sredi septembra včasih nanese, da se človek zaloti, kako se ga polašča strah zaradi tiste neprijetne zmuzljivosti časa, kar doseže največje razsežnosti ravno v letih brez prave poletne sezone. To so poletja, ki v juliju ometavajo nikoli ometane stene gorá z babjim pšenom in točo, ki jo še drugi dan po nevihti začudeni planinci zalotijo v napolnjenih kotanjah pod plaznicami. Vremenske napovedi od junija do septembra so diplomatske; zmerno do pretežno nejasne in vedno jim sledi biovremenska napoved. Za koga le! Mladih ne zanima in jo gladko preslišijo, medtem ko mojo mamo trga v gležnju že takrat, ko sega ciklon šele do Pirenejev.

Pa me prime še za eno »ta poletno«. Toda célo pot skozi Vrata uliva, da gručica zmedenih turistov vedri kar pod naravnim napuščem Peričnika, ker nekako ne vedo, kaj bi. Prepričujem se v pozitivno razmišljanje: če pozitivno razmišljaš o neki še tako slabi stvari, ta ne more biti tako zanič – vse je za nekaj dobro in v vsaki stvari je menda nekaj lepega. Bolj po domače bi zvenelo, da hudič ni tako črn, kot ga slikajo.

Ampak vseeno mora biti majhna umetnost, če se uspešno prisiliš v nekaj neprijetnega. Dežnik mi gnezdi na dnu nahrbtnika; če bi ga dal na vrh, to ne bi bilo več pozitivno razmišljanje. Od avta do vhodnih vrat Aljaževega doma me poškropi siten dež in natakarica za šankom bi lahko slišala moje kletvice, ker sem se šel tako daleč od doma požegnat, vendar me ne more.

Slabo vreme po kočah dviguje glasno razpoloženje, ljudje so ujeti v majhen prostor, čas teče in smeh se spreminja v režanje, ta pa v krohot, saj jutri morda ne bo treba naprej – »no, pa ga dajmo, madonca!«

Mrak prihaja počasi kot tat; zaradi oblakov se je prikradel prezgodaj, zato ne zmore hitrejšega tempa. Dež se ustali v nežno drobljenje po strehi, pri šanku pa se Štajerci in Ljubljančani pravkar prepirajo, ali je laško boljše od uniona oziroma katerega kasneje odtočiš, potem ko ga spiješ. Če ni razlike v ceni, mi ni jasno, čemu ta spor, delovalo je na obe moštvi enako. Skrajni čas je, da se odpravim dalje, sicer se jim lahko še pridružim.

Prva številka prihodnjega letnika bo za Planinski vestnik prelomna.
Opozorite na to planinske prijatelje, ki našega glasila še ne prebirajo in nanj še niso naročeni!

Luknja, naravni barometer, nekoliko bolj preseva svetlobo – ali pa se samo slepim. Vsaj toliko svetlo je še, da mi ni treba v roke jemati baterije, ko s kratko ponteroško marelo jadram po poti skozi labirinte ruševja še naprej od križišča za Sovatno, pa vseeno ne navzgor na Luknjo. Bivak bo menda prazen, tudi počitnic je že konec, zato me tam verjetno ne bo grdo gledalo za dva avtobusa kakšnih Čehov. Morda pa se tam le najde sorodna duša.

Ko je človek takole sam, ima na pretek časa za razmišljanje in se lahko vrne malo nazaj. Kako smo včasih hodili po hribih, kako smo imeli neka svoja prepričanja, ki danes ne dá nihče več nič manje, pa vendar smo jih nekoč zagovarjali. Nekaj sem se jih pravkar spomnil.

MARELA

Bilo je konec avgusta še v časih, ko so se proti Triglavu v trumah zgrinjale procesije sindikalnih izletov. Samo da se je šlo – prvih sto let je malo težje, potem pa se žival navadi, so se nekateri radi pridušali. »Do vrha se bomo menda že pretolkli, a smo, al' nismo!?« je bil takratni slogan, pa še na vreme se niso dosti ozirali, a žal se včasih tudi vreme ni nanje. A kaj bi to, še bolje, če se je očaka osvajalo v napol himalajskih razmerah, je bil še bolj zaslužen. Nahrbtniki na hrbtih so bili večinoma trebušaste lovske oblike, navadno sposojeni za tako priložnost, in z neverjetno prostornimi zadnjimi žepi, iz vsaj enega od njih pa je moral moleti vrat zelenke.

V enem od takih dni, ko je kazalo, da se je nad Julijci zasidral monsunski oblak, sem moral s Pokljuke do Vodnikovega doma nad Velim poljem. Na pokljuško stran naj bi sestopili mlajši člani planinskega tabora, ki smo ga postavili v Bohinju, dva starejša mladinca pa sta jih pred dvema dnevoma mimo Sedmerih jezer in Doliča peljala na vrh. Zmenjeni smo bili na Rudnem polju, kjer naj bi jih pobral Jože s kombijem.

Jože, ki je bil naš nabavni, se je odpeljal na Pokljuko z razmajano zastavo 850, ki jo je na prošnjo mladinskega odseka velikodušno posodila naša osnovna šola pod pogojem, da z njo upravlja le Jože, sicer zaposlen kot šolski ekonom. Potem pa se je čez noč vreme na hitro poslabšalo in kakor smo bili do tedaj zadovoljni, ker je bil v taboru mir pred »tamalimi«, se je nekaterim malo začela oglašati vest, ko smo v največjem kuhinjskem šotoru metali karte. Resnici na ljubo sem bil ravno jaz malo preveč glasen – tedaj je namreč še veljala miselnost, da je prav primerno, če se *»naša zlata mladina jekleni v duhu izročila«*.

»Ja, pa pejd', če se ti smil'jo,« mi je skozi karte rekel Lojze, najstarejši od nas srednješolcev, edini, ki je že imel svoj lastni avto, staro stoenko. Zmeraj bolj je letela, starejša ko je bila, se pravi, z leti je pridobivala na ceni tako kot buteljka, kot jo je rad pohvalil. Sklepal sem, da zaradi zmanjšanja teže, ki jo je vsako leto

požrla rja. Pa kadil je kar naprej in kozji fiks si je pustil, da bi bil videti starejši.

»Nimaš pojma, koliko lahko taka mularija zdrži! Zvečer jim bom malo šnopca cepnil v čaj, boš videl, do fruštka bodo spali kot polhi!«

To, da je bil med njimi tudi njegov precej mlajši brat, ga *ni niti najmanj vznemirjalo. Jaz pa tudi nisem več vedel*, kaj bi, a ker sem se prej silil, sem se nato le pridružil Jožetu. Našemu ekonomu seveda niti na misel ni prišlo, da bi se šel z mano predhodnico in da bi zapustil bližino svojega vozila, kot se dandanašnji dogaja celo tistim protokolarnega ali vojaškega pomena. Z eno roko je odvil vse ovinke od Bohinja do Rudnega polja, na široko je obrnil in parkiral pod nekdanjo in sedanjo *vojašnico ter mi dal čisto jasno vedeti, kje naj ga* kasneje iščemo. Vojaška kantina je bila tedaj pol cenejša od vsake vaške štacune.

Suhe cunje, ki sem jih imel zavite v veliko polivinilasto vrečo, niso bile težke, le nahrbtnik je dajal velik vtis. Nebo je bilo dolgočasno sivo, brez vetra, grmenja in podobnih neprijetnosti, le enakomerno močno je ulivalo brez predaha. Tudi hladno ni bilo. Odprl sem dežnik, ki je od pamtiveka sodil v bohinjsko nošo – kajti tam vemo, da ima dež mlade – in jo oblečen v pulover in kratke hlače ter obut v gojzarje jadrno urezal proti Vodniku.

Ko sem se že vzpenjal v strmino na Studorski preval, s Pokljuke je le slabo poldrugo uro do sem, se je s prevala navzdol začela spuščati četica kakih trideset triglavskih osvajalcev. Se še spomnimo, kakšni so bili videti? Ošiljeni Kekčevi klobučki, ozaljšani s primernim številom raznovrstnih značk, so počivali na glavah, nekateri so kvarili videz s čepicami, ki pa niso bile kot današnje »bejzbolke«, ampak nekoliko ponesrečena oblika delavske čepice s plastičnim ščitnikom. Rdeči in modri anoraki in kakšna siva kolesarska pelerina se je tudi znašla med njimi so se mokro svetili, ko so mi po blatni poti pricmokali naproti. Vodnik spredaj je bil visok štiridesetletnik, trudil se je ohranjati moralo skupine na nivoju, pa mu morda ni najbolje uspevalo. Tisti anoraki, ki smo jih takrat lahko kupili v trgovinah, so bili predvsem ali celo zgolj vetrovke in pred vetrom so tudi res varovali. Kar pa se mokrote tiče: cenovna razlika tistih nekaj jurjev med dražjimi (boljšimi) in cenejšimi (slabšimi) ni znašala več kot le nekaj minut hoje po dežju. Roke so jim prosto visele ob telesih, da se v komolčnem pregibu ni delal akvarij in je voda lahko neovirano odtekala skozi rokave, nekaj pa tudi po hrbtu in potem po rebrastem žametu pumparic in po golih kolenih naravnost v čevlje, ki so veselo cmokali, kot bi z gumijastim zvonom čistil zamašen odtok. Kot vse nepremočljive stvari, ki so se kot take dale kupiti, so imele isto »tovarniško napako«, enako kot slaba ura: voda je z lahkoto prišla noter, ven pa zlepa ne.

Možak na čelu je imel že hudo razredčeno frizuro; videlo se je, da je običajno nosil nadčesko, se pravi, da si je na strani puščal precej dolge lase, ki jih je pazljivo česal preko gole lobanje in z njimi prikrival simbol moške inteligence. S suhimi lasmi je še šlo, sedaj pa mu je polovica mokrih špagetov padala na stran, druga pa se je krotovičila po glavi. Niti kape ni imel, verjetno je s tem dokazoval svojo neomajno odločnost, da – *nas nič ne sme presenetiti.*

Šli smo si torej takole naproti, ko me je opazil, se je na hitro napasel s pogledom po meni in pretirano glasno, da je lahko slišala vsaj polovica kolone, s posmehom vzkliknil:

»Ja, kakšen planin'c pa si z marelo!?«

»Suh!« sem mu pobalinsko serviral. »Kakšen si pa ti?«

Odgovora ni bilo, le dva ali trije zadaj so se zarežali. Zadnji v vrsti pa so me že z nevoščljivostjo gledali.

Še bolj smo se kasneje režali mi, ko sem ob kakšni priložnosti v planinski družbi razlagal ta besedni šah – *mat v dveh stavkih.*

Ampak po tistem dogodku sem tudi na poteh izven bohinjskega kotla v nahrbtniku vedno našel prostor za dežnik. Saj kdor hodi vse leto v hribe in ne le enkrat v sezoni »po zajlah« na Triglav, veliko večino poti ne hodi le po izpostavljenih grebenih, kjer bi strele že komaj čakale, da obračunajo s »ponteroškimi« dežnički.

VIDEZ PLANINCA

V tistih letih, ko smo se mulci pridružili članskim izletom, so menda veljala neka nenapisana pravila glede splošnega videza planinske skupine. Danes se temu le še nasmejim, tedaj pa je lahko padla tudi marsikatera pikra na ta račun. Toda mladina se tako skoraj nikoli ne meni za stare. Če bi se, nihče nikoli ne bi imel revme, saj stari vedno trobijo mlajšim, naj se preoblačijo in naj *ne sedijo na mrzlih tleh, ker jih bo na stara leta revma* trgala. In to se ponavlja iz roda v rod.

Toda nazaj k videzu! Prva stvar, ki nam »anarhistom« ni bila po volji, so bile pumparice, skoraj svéti del planinske oprave. Prav to da so idealne hlače za v hribe, da niso prevroče, da omogočajo širok razkorak in da so obenem dovolj dolge, da skupaj z debelimi dokolenkami tvorijo neko celoto.

Pa se nam, *vsega presiti mulariji,* ni zdelo, da so tako praktičen kos garderobe. Že zato, ker sem jih tudi sam že v letu ali dveh prerasel, potem pa smo na zimskih pohodih na Snežnik, Stol, Porezen in še kje veselo molili kolena v zimski mraz. Poleti pa so bile itak prevroče in se je bilo bolje preobleči v kratke hlače. Skratka: ne tič ne miš. In smo se jih počasi začeli izogibati, nadomestili so jih spodnji deli adidasovih trenirk in kratke hlače v nahrbtniku. Kratke majice smo imeli namesto srajc, ker jih je bilo moč lažje in hitreje preobleči, in poleti lahke gojzarje, ki so se dali nositi tudi s tanjšimi nogavicami.

Tako je bilo tudi na nekem izletu v konici sezone, ko smo po ustaljenem običaju šli na Očaka. Za cel avtobus nas je paradiralo proti dva dni oddaljenemu vrhu in že na samem štartu je nam, malo izstopajočim, veljal kak mračen pogled. Seveda, vsa skupina je bila vzorno opravljena v kariraste srajce iz flanele, rjave žametne pumparice in debele rdeče dokolenke, med to častno četo pa je bilo nekaj zgub, ki so kvarile celoten videz. Iz grdih pogledov na začetku so se po izdatnem počitku in

»okrepčilu« v eni od koč razvili tudi pravi očitki, da taki, v barabe napravljeni, ne sodimo v lepo urejeno planinsko skupino.
Potem so se nam planinska pota čedalje redkeje križala in kot odpadniki smo hodili sebi in njim v zadovoljstvo vsak po svojih izletih: mladi v glavnem skupaj, stari spet zase.
No, ja, ko se danes kje v visokogorju še srečamo s katero od starih grč iz društva, pa me je včasih kar nekoliko sram, če me zaloti v zguljenih hlačah. Nekdanji največji zagovorniki danes namesto pumparic nosijo pisane pohodne hlače, čez kratke majice navlečejo super lahke termovelurje in troslojne gore-texove anorake, gojzarji pa so dandanašnji tako in tako dvakrat lažji od baletnih copatk.
Je že tako, kot pravi izrek v latinščini: *Tempora mutantur et nos mutamur in ilis*, ali po domače: Časi se spreminjajo in mi se spreminjamo skupaj z njimi!«

PALICE

Tisto zimo, preden so me klicali na služenje jugovojske na nemirno Kosovo, sem končal tečaj za mladinske planinske vodnike v zimskih razmerah. Tedaj smo po zasneženih hribih še standardno pešačili, tudi pri turni smuki. Dilce smo zgoraj zvezali s prusikovimi vrvicami in jih posadili na nahrbtnik ter pritrdili z jermenčki, ki so v ta namen bingljali ob straneh vsake planinske gredence, kot smo zaradi aluminijastega ogrodja in kvadraste oblike imenovali tedanje nahrbtnike. Tudi vlačenje na vrvici ni prišlo vedno v poštev, preveč rade so se ob pristopu prevračale po bočnih strmalih in se zatikale v ruševje in drevje. »Pse« za hojo v hrib pa smo spoznali zgolj pokazno, kot bi se reklo v takratnem žargonu, kot neko sicer uporabno, a drago in težko dosegljivo zahodno opremo, brez katere bomo brez težav preživeli. To se je kasneje korenito spremenilo, brez psov domala nihče več ne zganja turne smuke.
Na tečaju sem si tedaj zapomnil nekaj glede palic, ki spadajo k smučarski opremi. Inštruktor jim je izkazal priznanje, da omogočajo lažjo hojo po snegu in predvsem lažje dihanje, ker se lahko prsni koš bolj neovirano širi.
S to mislijo sem se poleti iz Kamniške Bistrice spravil na Grintovec, s palicami seveda. Na vso moč sem se poganjal proti Kokrskemu sedlu, da bi teorijo preveril še poleti. Že spodaj pri Žagani peči so me nekateri debelo gledali in eden me je celo pobaral, če je zgoraj slalomska tekma. To sem nekako še požrl.
Ko pa sem prisopihal na sámo sedlo, me je na klopci pred kočo pričakal starejši ata s pivom v roki, še eden mlajši pa mu je delal družbo. Kot da bi slišal ne vem kakšen vic, se je začel krohotati in kar hlipal je od smeha, da sva samo jaz in njegova psica, ki je mirno ležala v senci pod klopco, prišla danes na sedlo po štirih. Oni mlajši pa je hitro ugotovil, da me po številu okončin niti ona ne dohaja. Kakšen štos je bil to! Pol šnopca, ki ga je držal v roki, je polil, ko se je takrat režal, jaz pa sem nato za nekaj let opustil ta štirinožni šport kljub temu, da navsezadnje verjetno niti nisem bil edini, ki so ga takrat poleti videli s palicami cingljati po hribih. A osemnajstletnemu mulcu res ni do tega, da bi se pred ljudmi kdo delal norca iz njega.
Danes pa... Če kdo od »dvonožnih« na izletu potoži, ker težko sledi skupini ali pa mu kolena pri sestopu povzročajo težave, ga vprašajo, čemu je prišel na izlet brez palic...

KRUH IN ŠPEH

Glede prehrane v gorah je bilo zelo veliko napisanega. Na višinah naj bi bila hrana lahka, predvsem malo maščob in več tekočine. V redkejšem zraku je namreč z maščobami križ, ker jih telo z veliko težavo presnavlja. Še marsikaj lahko človek prebere in si zapomni, a po mojem je vsakemu njegov želodec najboljši učitelj.

Vsaj za tiste, ki se ne spravljamo na sedem- in osemtisočake. Ko smo se pred leti šli treking po južnoameriških Andih, smo se vzpenjali tudi krepko čez pet tisoč metrov in se polni teoretičnega znanja in znanstvenih izsledkov zavestno davili z različnimi žitnimi poslasticami in müsliji, ki jih brez velikih količin vode niti z ošiljenim kolom nisi spravil po grlu. Voda pa je na velikih višinah vedno problem; kdor jo je že talil nad majhnim kuhalnikom na bombico, ta ve, *kako veliko časa preteče, da se malo vode v lonček nateče!* Ali pa si jo nôsi za nekaj dni skupaj! Liter ima tudi v teh višinah še vedno célo kilo!
V skupini se je znašel tudi star alpinistični maček, največje ambicije med nami je imel in tudi najvišje je potem prilezel od vseh. Ta, ki je moral najbolje med vsemi vedeti, kaj je treba jesti tam zgoraj, je zvečer v majhnem zavetišču na gôri potegnil ven kos mesnate prekajene slanine in si jo s kot britev ostrim nožem rezal na prosojno tenke lističe, ki so mu skupaj s črnim kruhom kar sami polzeli po grlu. Nam pa so se neusmiljeno cedile sline. Smo vsaj svoje lažje požrli. Tudi teorija, da človek na višini izgubi tek po taki hrani, v tem primeru ni zdržala.
Meni pa je prišlo na misel, kako smo si nekoč pri tabornem ognju prepevali eno od tistih prikrojenih *V hribe šel je dragi moj, kruh pa špeh je vzel s seboj...*

* * *

Ali sem kasneje v bivaku srečal sorodno dušo? Niti ne, bivak je bil prazen in vlažen, da bi lahko notri gobe rasle. Le kdo bi se še v takem otepal z mokrim ruševjem! Kot nalašč je bilo za tákole sanjarjenje ob starih spominih.
Zmračilo se je že, ko se je nekje zgoraj od Luknje začelo razlegati vpitje. Ni se mi dalo vstajati iz tople vreče in lesti dol po lestvi, pa ni bilo druge. Z baterijo v roki sem stopil na plan in po kakšnih dvajsetih minutah zvočno-svetlobne komunikacije jima je le uspelo, da sta se vsa mokra in malo opraskana brez kakršnekoli svetilke preko tistega rušnatega morja prebila do bivaka – dva Čeha, študentski parček iz Brna. Prav zgovorna sta postala, ko sta ždela pod varno streho in še potem, ko sem jima zagotovil, da tu ni medvedov; dekle je namreč vneto trdilo, da sta zgoraj slišala neke čudne glasove.

Že v temi sta izstopila iz zadnjih previsnih klinov poti na Plemenice. Na Luknji pa sta nemočno obstala brez

luči, dokler nista po krajšem klicanju zagledala svetlobe iz bivaka.
»Pa vaju je bilo kaj strah?« me je zanimalo. Da ne, sta rekla. Saj nista vedela, kako bo, v najhujši strmini pa se itak ni nič več videlo. O hribih sta imela pač neko svojo miselnost.
Le dekle je hotelo še nekaj vedeti, kar pa nam je vzelo nekaj več časa, ker nisem dojel, za kakšne pripovedi v naših hribih se zanima. Pa smo se končno le sporazumeli. V enem od najožjih delov te najbolj zahtevne zavarovane poti na Triglav, tudi Bambergova ji še rečejo starejši planinci, so nekoč markacisti z rdečo barvo hudomušno napisali na skalo: Za slone prepovedano!

In potem smo se vsi smejali. Pri sebi sem pomislil, da je v tem napisu tudi precej resnice: le kam bi prišli, če bi se poleg toliko »teličkov« še sloni prerivali po zelo zahtevnih poteh. In kdo bi jih kasneje vlekel iz zagate? Gorska reševalna prav gotovo ne. Mogoče vlečna služba, če bi uspeli po Zlatorogovih policah speljati cesto.

Toda saj skozi slavno steno Eigerja tudi vozi vlak, mar ne!

odmevi

Spominska plošča za 40-letnico

(Pojasnilo na pisanje **Boža Jordana** v prejšnji številki.)
Aprila 1998 je bila na Gori Oljki nad planinskim domom s kamnitega podstavka odstranjena kovinska plošča s posvetilom ob 40-letnici pokrajinske konference SKOJ-a. Prazen podstavek so nekateri želeli podreti. Polzelski planinci smo na seji UO, NO in ČS sklenili povprašati borce NOB, če nam dovolijo vzidati ploščo ob naši 40-letnici. To so naložili meni.
Takratni predsednik Združenja ZB NOB Spodnje Savinjske doline tovariš **Janko Cvikl** mi je po dogovoru z njihovim odborom dal ustno privolitev in rekel, da pisna sledi. Žal je med tem časom umrl.
Gospoda **Rada Cilenška**, sedanjega predsednika ZB, cenim kot pametnega in preudarnega človeka. Zato me preseneča, da se ni posvetoval z nami, ampak nas je skoraj po dveh letih očrnil. Tisti, ki Boža Jordana poznamo, vemo, zakaj je za osnovo svojega pisanja vzel članek Rada Cilenška in ni iskal informacij pri nas, pri društvu, katerega član je.

Vili Vybihal

društvene novice

Marija (Dali) Puc (14. 3. 1913–14. 4. 2000)

Dne 19. aprila letos smo se poslovili od preminule **Marije (Dali) Puc**, ki

je bila vrsto let zavzeta članica Planinskega društva Tolmin.
Po diplomi iz predmetov prirodopisne skupine na Visoki pedagoški šoli v Zagrebu (1940) se je z začetno brezposelnostjo začela zrelejša plat njenega življenja, v katerem ji ni bilo z ničemer prizanešeno. Mlada diplomantka se je že kmalu znašla v vrvežu druge svetovne vojne in okusila leto in pol internacije, med drugim tudi v zloglasnem nacističnem taborišču v Ravensbrücku. Taboriščno življenje je sprejela kot dragoceno izkušnjo preživetja v krutih življenjskih pogojih. V obliki koristnih naukov – in ne kot samohvalo ali jadikovanje – jo je velikokrat prenašala na mlajše.
Po vrnitvi v domovino je službovala v različnih krajih Slovenije, dokler je niso z odlokom premestili na tolminsko učiteljišče. Na njem in na kasnejši gimnaziji je od leta 1952 poučevala biologijo in kemijo. Po upokojitvi leta 1971 se je nerada poslovila od šole in mladine. Živela je naprej s krajem, obiskovala knjižnico, hodila v naravo in se do zadnjega udeleževala gledaliških, glasbenih in drugih prireditev.
Ni imela in ni si ustvarila lastne družine, zato se je popolnoma predajala svojemu učnemu in vzgojnemu poslanstvu med mladimi. Vodila jih je na številne ekskurzije po Sloveniji in Jugoslaviji, pa tudi v tujino. Kasneje je kot upokojenka redno obiskovala srečanja nekdanjih dijakov ob obletnicah mature in se živo zanimala za njihove življenjske poti. Tudi bežna srečanja s svojimi dijaki na ulici je vedno izkoristila za vprašanja o njihovi službi, družini ipd.
Kmalu po svojem prihodu iz Idrije na učiteljišče v Tolminu je postala članica Upravnega odbora PD Tolmin. Vanj je bila izvoljena še naslednje leto in v obdobju od 1974. do 1976. leta. Dve daljši razdobji je bila tudi članica častnega razsodišča, in sicer v letih od 1966 do 1973 in od 1981 pa do svoje smrti. Na občnem zboru PD Tolmin 17. 3. 1984 je bila za izredne zasluge pri delu v organih društva imenovana za častno članico. Njeno področje zanimanja in dela v planinski organizaciji je bilo varstvo narave. To so bili časi, ko taki nazori še niso bili zelo razširjeni. Kot ljubiteljica gorá, *narave in planinskega cvetja se je* ukvarjala tudi s fotografijo in je zanjo navduševala mladino. Kot častni član je stalno sledila delu planinskega društva. V spominu nam bo ostalo njeno zadnje srečanje z nami planinci na občnem zboru 24. marca letos, ki je minilo v vedrem razpoloženju in obujanju spominov.

Ožjemu družinskemu krogu se je ob slovesu na ljubljanskih Žalah pridružila manjša delegacija iz Tolmina, v njej tudi predstavniki Planin-

skega društva Tolmin. V imenu vseh Tolmincev je spregovoril njen stanovski kolega, profesor **Janez Dolenc**, ki se je pokojni Mariji Puc za njeno vsestransko delo v Tolminu prisrčno zahvalil in izrekel svojcem iskreno sožalje. Znana ljudska žalostinka *»Pomlad že prišla bo, ko tebe na svet' ne bo«* je bila kot nalašč za uvod v njegovo razmišljanje. Življenje je pač polno naključij. Marija Puc se je poslovila od nas ravno v prihajajoči pomladi, v času brstenja prvih poganjkov in vonja cvetlic, ki jih je – vselej privržena botaniki – tako ljubila. Tudi v tem zadnjem dejanju njene življenjske poti je nekaj simbolike.

Žarko Rovšček

Planinskemu tovarišu Slavku Rajhu v slovo

Tiho in nepričakovano si nas zapustil! Smrt, ta vsakdanja spremljevalka našega življenja, je včasih kruta in boleča, vendar neizbežna. Zapustil si nas kot oče, prijatelj in predvsem kot čudovit planinski tovariš. Zato trenutna bolečina ne izvira samo iz nehanja obstoja, temveč mnogokrat iz nedokončanega ustvarjalnega dela, kateremu si posvetil vse svoje moči in ideale.

Kar petindvajset let si, dragi **Slavko Rajh,** vodil naše planinsko društvo Kamnik, kar je bilo dopolnilo in smisel tvojega življenja, tvoje skromnosti, za katero se je skrivalo srce velikega moža. Tvoja mladost ni bila lahka. Preživljal si vso krutost in nesmisel vojne, doživel nemalo poniževanja, pa vendarle si jo preživel in se srečno vrnil domov. Ustvaril si družino in se z vso vnemo vrgel na delo. Rad si delal, delal si vestno in odgovorno. Poleg rednega dela bi danes težko ločili tvoje aktivnosti, ki si jim bil vdan, saj so se med seboj prepletale in dopolnjevale.

Predvsem so ti gore pomenile veliko. V njih si našel moč in smisel življenja. Vedno si našel čas za pohode in vzpone na bližnje in daljne vrhove. Tvoje delo v društvu je imelo poseben pomen. Kot odličen organizator si znal povezovati posamezne dejavnosti, ki so bile tako značilne pri izgradnji naših postojank in objektov. Pod tvojim vodstvom od leta 1975 do 2000 je društvo postalo tihi dejavnik turističnega in planinskega razvoja pod Grintovci in v Kamniških planinah. Pri svojem plemenitem delu se nisi nikoli utrujal, delo v društvu ti je postalo vsakdanjik.

Kot vsakemu človeku je bilo tudi tebi dano življenje prazno; od tebe je bilo odvisno, kako ga izpolniš in kam ga usmeriš. Odločil si se za gore in življenje z naravo, kar ti je vračalo moč in usposabljanje za uspešno delo. Delal si do zadnjega dne, uspešno in z velikim veseljem.

Danes vemo, da vsak izmed nas, ko zadosti svoji obveznosti do družine in družbe, svobodno odloča o svojem udejstvovanju. Biti pravi človek pomeni vse svoje sile usmeriti k izoblikovanju življenjskega sloga, ki je prilagojen pogojem življenja v neposrednem stiku z naravo. Ljubezen do narave je splošno človeško čustvo, ki človeka navdaja s strastjo odkrivanja skrivnosti in lepote do prirode. Stik z naravo uči človeka naravnega življenja. Obvaruje ga, da bi postal izrojen, zna opazovati svojo okolico tudi tam, kjer se konča meja gozdov in rušja, kjer se zdi, da ni več življenja, pa vendar kipi življenje iz vsake skale in grušča. Šele na svojih pohodih se človek zave, da si ravno tu pod ostenji vrhov življenje in smrt podajata roko. V sodobnem življenju je človek premalo močan za pretežko breme in velikokrat nevrotičen samo zato, ker ne živi naravno. Stik z naravo plemeniti in daje smisel življenja.

Svoje življenje si, Slavko, posvetil goram. Še zadnja želja je bila, da bi se povzpel na Kokrsko sedlo. Žal so ti moči opešale, le od daleč si še opazoval vrhove Skute, Brane, Planjave in Ojstrice. Morda so ti misli tedaj uhajale v lepe trenutke, ki si jih preživel med gorskimi vrhovi, tam, kjer ostaja vse lepo, bolečina, grenkoba in razočaranje pa gredo v pozabo in se porazgubijo za vselej. Če bi te takrat vprašali, kje bi najraje spal svoj poslednji sen, bi verjetno brez pomisleka odgovoril: »Med belimi skalami Grintovcev, med podrtimi viharniki in pod mehko odejo gorskega rušja.

»Dragi Slavko! Za svoje plemenito delo si prejel mnogo priznanj in planinskih odličij, med njimi zlato planinsko odličje in najvišje priznanje, Svečano listino PZ Slovenije, na zadnjem občnem zboru društva pa so ti planinci z navdušenjem podelili naslov častnega predsednika planinskega društva Kamnik. Zahvaljujemo se ti za vse tvoje bogato delo in trud. Bil si nam iskren prijatelj in planinski tovariš. Ne bomo te pozabili.

A. S.,
Planinsko društvo Kamnik

Milan Gombač: »Gradil sem nov svet!«

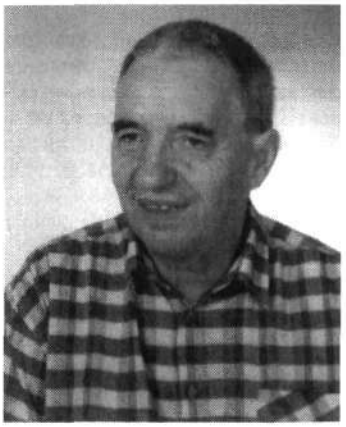

Srečevala sva se dolga tri desetletja, bežno, mimogrede, na različnih krajih: na osnovni šoli Frana Kranjca na Polulah, kjer je bil dolga leta ravnatelj, v hribih, kjer je s svojo dobro voljo in duhovitostjo radoživo razveseljeval vnete planince in jih

kot »glavni« planinske sekcije Društva upokojencev Dolgo polje *še danes, na dolgih in napornih* pohodih po nekdanji skupni domovini in seveda Sloveniji, na partizanskih poteh, od bolnice Franje do Osankarice, Matajurja in Arihove peči.

Videvala sva se v mestu. Celjani so ga že zdavnaj priznali za svojega – in mnogo, mnogo njih mu je ob sedemdesetletnici v zadnjem poletnem mesecu iskreno čestitalo. Kar na ulici. Njegovi planinci, nekdanji učenci, pohodniki, pa seveda tudi tisti, ki cenijo njegov uporni duh, resnicoljubnost, zlasti takrat, ko je treba z vso pokončnostjo, znanjem in užaljeno trmo zagovarjati partizanski boj, nedavno zgodovino sploh... Poznajo ga številni bralci prav tako številnih časopisov, ko brez dlake na jeziku in nikoli boječ se zamere razodeva ihtavo in odrezavo, toda nikoli neargumentirano svojo resnico.

In večno hiti in večno se mu mudi. »Tole sem kupil za žival,« reče in s košaro odvihra. Bogvedi za katero žival. Kar nekaj jih ima sedaj, ko je v pokoju. Rad ima živali, ljudi, *pokrajino, spomine, zgodovino, rodni* jezik... O vsem tem lahko govori ure in ure.

»Pri pokojnem prof. **Jožetu Tomažiču** sem napisal prvi spis v slovenščini. Moj oče je pobegnil po prvi svetovni vojni iz rojstnega Trsta pred **Mussolinijem**, med vojno so me v celjski meščanski šoli nemški učitelji pretepali, če sem govoril slovensko, danes mi bije v ušesa angleščina. Na vsakem koraku. To boli...

Po številnih peripetijah sem se v prvem povojnem letu vpisal na mariborsko učiteljišče,« je vihrajoč stresel kot iz rokava. S strani se je z živahnimi gestami bližal znanec, kdove kateri ta dan. Za kanček pogovora, za dobre želje, za boljši jutri.

Vem, da je kot mladenič v cape oblečen čistil zbombandirani Maribor. Da je praznih žepov obiral savinjski hmelj. Za ljubi kruhek, preživetje. Gradil progo v Bolgariji, reguliral Pesnico. Ko se je vračal domov, je skočil k sestri na obisk. Takšen pač, kakršen je bil in kakršnega so naredile razmere: ves trličast, se pravi suh, reven in *raztrgan, a poln zanosa: gradil je* – nov svet! A ta novi svet mu je sklestil s kosti dvajset kilogramov.

Vem, da je bil konec štiridesetih komandant delovne brigade Alfonza Šarha pri Novski, vmes še vojak v mostarskih, hercegovskih bregačah, nori vročini in hudi revščini.

In ko se je vrnil od tam, kjer je pač bil ali kjer je pač moral ali hotel biti, je zakorakal med šolske klopi. V Vojniku, Vitanju, Ljubnem ob Savinji in Zrečah – do celjskih Polul. Spet se je zgodilo nekaj vmes. **Milanu Gombaču** se je nenehno dogajalo nekaj – vmes. Torej, vmes je opravil Višjo pedagoško v Ljubljani, predmetno skupino za nemški in slovenski jezik. Takrat se je, rad poreče, toliko stvari dogajalo vmes in ne na ravnih cestah in poteh.

Pravijo: imel je občutek za ljudi in znal jih je zbobnati skupaj. Bodisi v gledališki ansambel, kaj vem kje vse, od Zreč do Ljubnega, bodisi na Graško goro ali Paški Kozjak. Tam sem ga nekoč srečal, vsega prešernega, vihravo zadovoljnega, gostobesedno nemirnega. Pa kaj, vselej je bil tak: sešteva – samo na Polulah je z drobiži dvestokrat obiskal gore, prizorišča partizanskih bojev, izlete v znane kraje je imel rad, morda še raje spominske pohode.

»Ne dovolite, bognedaj, da bi se pozabilo! Nekateri si to vendarle tako vroče želijo. A to je, kot da pozabljamo nase, na svoj rod, korenine – in to je veliki smisel!« je navrgel.

Rekli so mi: videvali smo ga na Stolu, Snežniku, Poreznu, srečevali smo ga na poteh po stopinjah borcev Štirinajste, kajpak, leto za letom, Pohorskega bataljona, Kozjanskega odreda. Če ga ni bilo, je bil bolan.

A zdaj pohode ukinjajo in ukinjajo zgodovino, potoži – in piše pisma bralcev. Spreminjajo imena ulic in – goljufajo to isto zgodovino. In zarentači v časopisu. Trgajo srce naravi in preganjajo divjad – in stavki zatopotajo kot pobesneli konji!

Dobro je – in to velja ob njegovi sedemdesetletnici podčrtano zapisati – da je Milan Gombač tako zelo drugačen. V tej drugačnosti ga celjska srenja vsrkava vase. Nepogrešljiv je.

Milenko Strašek

Izpopolnjevanje vodnikov

Področno izpopolnjevanje vodnikov PZS kategorije A, B, C za kopne razmere je bilo v MDO Gorenjske v soboto, 27. maja 2000, s pričetkom ob 7. uri v planinski koči v Vojah.

Prvotno je bilo načrtovano dvodnevno izpopolnjevanje (razpis je že izšel), vendar smo se s tehničnim vodjem **Marjanom Jerovškom** in predsednikom MDO **Jožetom Stanonikom** odločili za enodnevno, predvsem zaradi previsokih finančnih stroškov.

Na razpis se je prijavilo 53 vodnikov A, B, C kategorije. Deset vodnikov, ki imajo registracijo podaljšano do konca leta 2001, smo zavrnili, šest prijavljenih vodnikov se izpopolnjevanja ni udeležilo. Skupaj je bilo na izpopolnjevanju 37 vodnikov.

Za sodelovanje inštruktorjev je bilo kar nekaj težav, čeprav sem jih o tej akciji obveščal že od začetka aprila. Kljub temu se je na koncu vse dobro izteklo. V zadnjem trenutku je prišlo do zamenjave vodje teme Orientacija – **Romana Robasa** je zamenjal gorski vodnik **Janez Levec**. O tem je bil obveščen tudi predsednik KO **Bojan Pollak**.

Izpopolnjevanje je potekalo po programu. Predavanje **dr. Ande Perdan** in **Damjana Gantarja** je bilo kvalitetno in zanimivo. Prav tako zaslužijo pohvalo vodniki, ki so aktivno sodelovali na obeh predavanjih. Zelo kvalitetno je bilo predavanje in demonstracija Janeza Levca o orientaciji.

Po predavanju so vodniki opravili tri naloge v prostoru, sledilo je delo na terenu.

Tehnični vodja **Vasja Jerovšek** je predavanje in demonstracijo iz teme Prečenje rek opravil na terenu. Sledile so praktične vaje vodnikov.

Na koncu smo imeli analizo ob temi Orientacija in Prečenje rek. Najprej sta vodja posameznih tem v kratkem nagovoru opozorila vodnike na glavne in bistvene stvari, ki so bile prikazane. Vodniki so bili izredno zadovoljni z inštruktorji in njihovim

posredovanjem tako teoretičnega znanja kot praktičnega prikaza na terenu. Prav tako so bili tudi inštruktorji zadovoljni z znanjem vodnikov, ki so ga pokazali na izpopolnjevanju (izrečena je bila javna pohvala). Vsi so se zelo pohvalno izrazili o organizaciji izpopolnjevanja. Pohvaliti moram tudi oskrbnico koče **Francko Novak**, ki je vzorno skrbela za vse udeležence. Izpopolnjevanje je bilo končano ob 19. uri.

Jože Varl

Naravovarstveni dan na Kališču

PD Kranj že skoraj dve desetletji junija organizira t. i. naravovarstveni dan, ki ga obeleži s strokovno naravovarstvenimi predavanji, razpravami, botaničnimi urami, pohodi in podobnim. V letošnjem juniju je bil v planinski skupini Preddvor, tematika pa je bila naravovarstveno nadzorništvo. Osnovni informativni del je posredovala strokovna skupina Ministrstva za okolje in prostor – glavni inšpektor za OP **Vekoslav Rajh**, njegov pomočnik **Matej Magajna** in območna inšpektorica **Tatjana Bernik**. Pri tej tematiki na Kališču je bilo več kot 80 udeležencev, med njimi tudi večji skupini s Koprskega in Štajerskega. Udeležencem tega srečanja je poslal pozdravno sporočilo in opravičilo, da se srečanja ne more udeležiti, minister **Andrej Umek**, ki poudarja, kako pomembne so take oblike naravovarstva in še posebej te, ki so organizirane prav v osrčju gorá in v najbolj občutljivem alpskem okolju. Minister je kasneje tudi sprejel delegacijo PZS in se z njo pogovarjal o tej tematiki. Na tej naravovarstveni učni uri so bili poleg predstavnikov PD prisotni tudi člani pašnih in agrarnih skupnosti, Zavoda za gozdove in gorske straže, žal pa ni bilo predstavnikov lovskih organizacij in inštitucij, ki bi morali imeti pri naravovarstvu še kako pomembno vlogo.

Osnovna tematika pogovora je bila, kako priti do učinkovitega naravovarstvenega nadzorništva v preventivnem, vzgojnem in informativnem pomenu. Inšpekcije se namreč vključujejo in aktivirajo šele po že izvedenem dogodku, nekdanji profil aktivne gorske straže pa je že povsem obledel. Gorska krajina, še posebej njena flora in favna, pa v slovenskem prostoru zanesljivo potrebuje večjo pozornost, zanesljivost in stalne aktivnosti. V pogovoru je bilo posebej poudarjeno, da bi bili za naravovarstveno nadzorništvo še kako učinkoviti naravovarstveni entuziasti-volonterji, saj so praktično prav ti največkrat v alpskem svetu in v osrčju gora, kjer je to varovanje najbolj potrebno.

Na posvetu so še predvsem predstavniki pašne skupnosti zastavili vprašanja, kako more biti voda skoraj pod vrhovi gorá onesnažena, kje so čistilne naprave in kako so uporabne, kako urediti pašništvo drobnice, zakaj se morajo zaraščati pašne površine, kar je posledica zmanjšanja prehrambenih površin za divjad, kako je z nadelavami gozdnih poti in vlak, ki so po krajšem času zapuščene in se spreminjajo v hudourniške struge. Dane so bile tudi pobude za razmišljanje, da bi varovalni gozd in svet nad gozdno mejo postal javno dobro. Posebej pa so udeleženci predlagali, naj bi šolski izobraževalni programi, osnovni in srednješolski, vsebovali tudi odnos do naravovarstva in do ohranjanja alpskega prostora, ki je naravna dediščina. Omenjena je bila tudi vloga inštitucij spomeniškega in naravnega varstva, ki bi morala biti pri varovanju alpskega prostora bolj razpoznavna in strokovno prisotna.

Franc Ekar

Gregorčičeva in naša gora

»Tu rod je moj,
tu moj je kraj,
tu živel rad bi vekomaj...«

Tako je zapel Šimen pod svojo goro. Na planini so se spočele pesmi Zakrivljeno palico v roki, Nazaj v planinski raj in veliko podobnih, ki smo jih vzeli za svoje. Za svoje smo vzeli njegove pesmi in tudi njegovo goro.

Ob besedi Krn se spomnimo pesnika in Julijskih vrhov od Triglava do Škrlatice in Jalovca, v katerih je narava preizkusila trdnost kamenja. Narava je poskrbela še za to, da je tudi volja nas starejših mirnskih planinskih zanesenjakov dovolj trdna, da se pritisnemo ob njihova nedra, ki nas dvigujejo do vrhov. Najbolj čislan pogled na Krn je s severa. Obris gore kaže podobo ležečega leva z modrino visokogorskega jezera pod seboj. To je eden od najlepših biserov vseh Julijskih Alp.

Poslastico zaužijemo na koncu, zato smo se odločili, da se vzpnemo po južnem pobočju. Iz Kobarida smo se popeljali skozi pesnikovo rojstno vas Vrsno, vas Krn, do planine Kuhinja in bližnjih planin. Od tod je pogled na vrh in na Gomiščkovo zavetišče vsega spoštovanja vreden, pa tudi optimističen. Kaj kmalu pa spoznamo, da nas navidezna bližina vrha vleče za nos. Pot nad planinami je dokaj strma. Ko se pobočje postavi pokonci, se nam koča pod vrhom nekajkrat skrije, ko pa se zopet prikaže, je

Lepo je bilo na Gregorčičevi in naši gori.

vsakokrat bolj odmaknjena. Sprejmemo to igro, a sredi popoldneva zmagamo.

Po kratkem počitku v zavetišču smo se napotili na sam vrh z višino 2245 metrov. Pogled od tod je veličasten. Lepo je videti vrhove Julijcev z Jalovcem in Triglavom, Karavanke s Stolom, Kamniške Alpe, Škofjeloško pogorje, Snežnik, Furlansko nižino, Dolomite, Visoke Ture z Grossglocknerjem – in seveda je tam spodaj *»krasna hči planin...«*. Vrh je odmaknjen od drugih vršacov, zato si ne morem kaj, da razgleda z njega ne primerjam z bogatim razgledom s Stola. Oba sta si podobna tudi po tem, ker sta nekoč ob vsej lepoti doživela nešteto ran. Krvavela sta v svetovnih morijah, še posebej Krn: *»In ti mi boš krvava tekla...«*. Koliko trpljenja je bilo sredi te nepozabne lepote!

Postajalo je sveže, sonce je pozlatilo vrhove in počasi zdrsnilo nekam v Furlanijo. Posedli smo ob mizah in precej glasno kramljanje se je slišalo tudi iz sosednjega prostora. Dom je bil poln živžava. Počasi je vse utihnilo. Oči so se zazrle nekam daleč – ali pa prav blizu v drugi obraz. Roka je počasi iskala dlan, ki je bila blizu. Prostore je napolnila tiha ubrana pesem. Zapela so naša dekleta in škoda je le, da ni bil v tem raju celoten naš zbor. Pesem je sledila pesmi in pogledi so se združevali v eni sami misli o sreči, ki je na tej gori – ali pa kje daleč.

Zunaj je bila tema, Sočo so obdajali svetleči se biseri, ki ji je bilo tukaj manj in tam zopet za polno pest. Pesem je utihnila in z vseh strani so prihajale pohvale za melodije, ki so polepšale ta večer.

Zjutraj smo se podali čez prelaz v dolino Krnskih jezer. Jutranji pogled od jezera nazaj proti ožarjenemu levu je bil enkraten. Po postanku ob koči pri jezerih smo se spustili v dolino Lepene. Od tod smo se odpeljali čez Vršič in po postanku ob Zelencih proti domu.

Kmalu bo zima, a ko bo zopet pomlad in vas bodo pestile poletne vročine, pojdite z nami tja gor, kjer nam bo toplo pri srcu in nam bodo prijetne sapice hladile čelo.

Tone Pivec z Okroga

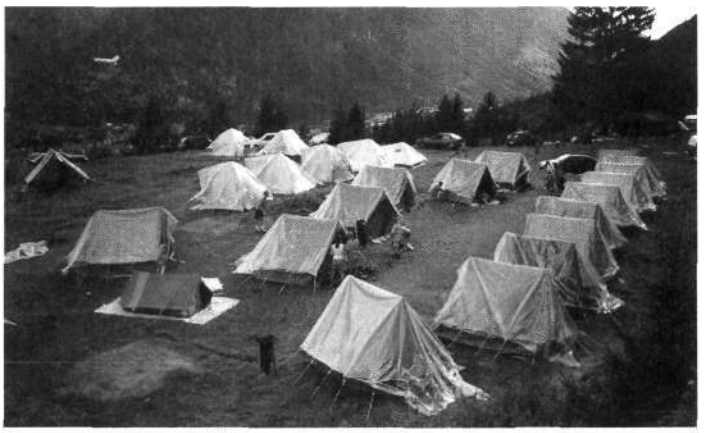

Naš letošnji tabor nad Dovjem pri Mojstrani

Foto: Irma Božič

Planinski tabor Dovje 2000

Leto je naokrog in tako je bil tu že 16. osnovnošolski planinski tabor Planinskega društva Podnanos. Letos je bil postavljen v kraju našega znanega planinskega delavca, skladatelja, pesnika in župnika **Jakoba Aljaža,** nad Dovjem pri Mojstrani, kjer nam je pogled vedno segal na našo mogočno goro, Triglav.

Otroci, ki jih je bilo kar 54, so bili razdeljeni glede na starost in njihove telesne sposobnosti v štiri skupine, ki so jih vodili izkušeni vodniki, zanje pa so skrbeli še pomočniki vodje skupin, medicinsko osebje in pripravniki. V taboru so za dobro počutje skrbele štiri odlične kuharice, ekonom, tehnični vodja, vodja tabora in njegov pomočnik.

Dobro poznanstvo s tamkajšnjimi člani GRS nam je omogočilo ogled filma o GRS, kjer je bilo prikazano reševanje v Triglavskem narodnem parku, in v živo prikaz reševanja v steni. Poleg tega so se skupine povzpele še na vrhove in planinske točke: na Jerebikovec, Sleme, do Dovške Babe, na Rožco, pa tudi do slapa Peričnik in do Martuljških slapov in Luknje. Najmočnejša skupina je odšla še na dvodnevni izlet, kjer so se povzpeli do Stenarja in Križa, do Kriških podov, z Razorja na Bovški Gamsovec, do Luknje in v Vrata. Poleg vsega tega smo imeli tudi dva športna dneva, na katerih so udeleženci igrali nogomet, med dvema ognjema in organizirali orientacijski tek. Žal pa smo zadnji večer ostali brez tabornega ognja, saj nam je glave močil dež, vendar je bil večerni program, na katerem so se predstavile vse štiri skupine in na katerem so bili krščeni nova vodnika A kategorije, eden B kategorije in dve mentorici, vseeno speljan. Prav tako nam jo je zagodel dež zadnji dan, a smo se vseeno vrnili domov z navdušenjem in novimi upi za naslednje leto.

Maja Koritnik

Planinski tabor MO OPD Koper »Trenta 2000«

V tednu od 29. julija do 5. avgusta 2000 je bil v organizaciji mladinskega odseka Planinskega društva Koper mladinski planinski tabor Trenta 2000. Prvi dan je minil v vožnji z avtobusom in pripravi ležišč ter pospravljanju prtljage, naslednji dan je bil v znamenju pohoda na bližnjo Veverico ter popoldne ogled muzeja Na Logu in filma o gorah.

V ponedeljek smo se odpravili na pohod iz Zadnjice čez Luknjo na Bovški Gamsovec. Vreme je bilo lepo in sončno. Imeli smo krasen razgled. Potem smo se spustili do bližnjega Pogačnikovega doma na Kriških podih. Spali smo v zimski sobi na skupnih ležiščih. Po dolgem spanju smo vstali ob 5. uri in pol. Vzpeli smo se na Razor (2601 m). Do sedla smo potrebovali eno uro, do vrha pa še eno uro. Sestop je bil lažji. Nekaj časa smo še ostali pri Pogačnikovem domu, potem pa se-

stopili v dolino Zadnjice. Zvečer smo bili ob tabornem ognju.
V sredo zjutraj smo imeli plezalni vrtec, kjer smo se učili osnov plezalne tehnike, popoldne pa smo se spuščali preko potoka z vrvjo in škripcem. Zvečer smo si ogledali siranno in postopek izdelave sira.
V četrtek smo ob 8. uri z avtobusom odšli na Vršič. Po Hanzovi poti smo se povzpeli na Malo Mojstrovko. Spust po melišču je bil zelo zabaven. Za vzpon smo potrebovali vso plezalno opremo. Na vrhu smo se fotografirali in odšli nazaj, kjer je bil zvečer taborni ogenj.
Petek je bil »narobe dan«, ki ga je pokvaril dež. Organizirali smo orientacijski pohod. Zadnji večer se je kljub dežju prijetno iztekel. Imeli smo »poroke« in »krst«. Vsi novi znanci so dobili svoje planinsko ime. Zjutraj je bilo nekaj vznemirjenja zaradi izgube čevljev, vendar se je vse uredilo.
Tabor je bil zelo dobro organiziran in je potekal v prijetnem vzdušju. Zahvaljujemo se vsem vodnikom, vodji Tomažu in našima kuharicama.

Žiga Gostinčar

Uspel planinski tabor »Završnica 2000«

S 65 otroki iz občin G. Radgona, Radenci, Sveti Jurij ob Ščavnici in Lendava smo se 31. julija letos odpravili na planinski tabor. Pridno smo hodili na kar zahtevne ture in pohode na bližnje hribe v okolici tabora in živeli taborniško življenje pod vojaškimi šotori. To pomeni, da smo bili v naravi, daleč od mestnega vrveža in smoga. Zato pa smo si bili blizu drug z drugim in vsi skupaj, saj nismo imeli televizije in računalnika. Imeli smo veliko časa za odkrit pogovor, petje in tudi šaljivih igric ni manjkalo.
Spoznali smo zopet veliko novih gora, saj smo obiskali Smokuško planino, Peči, Stol, Valvasorjev dom, obiskali smo tudi rojstno hišo **F. Saleškega Finžgarja**. Z zanimanjem smo poslušali vse o njegovem delu in življenju. Slabo vreme pa nam je prekrižalo pohod na Begunjščico, a vseeno smo bili zadovoljni, saj smo veliko hodili in videli, ko nam je bilo vreme naklonjeno. Življenje v taboru smo izkoristili tudi za pridobitev znanj planinske šole: govorili smo o liku planinca, načinu in pravilni hoji v gorah, osebni in tehnični planinski opremi, o pravilni prehrani, vrvni tehniki, preizkusili smo plezalni vrtec, spoznali, kako nuditi prvo pomoč, se pogovarjali o družini... Veliko dela smo imeli v likovni delavnici, kjer so otroci uživali ob risanju in slikanju, še najbolj pa v ustvarjanju predmetov iz gline. Novost letošnjega tabora je bila tema »zasvojenost«. Tudi ta je bila po starostnih skupinah v obliki delavnice. V teh delavnicah smo želeli v otrocih zbuditi pomen kvalitete življenja, ljubezen do samega sebe in skrbi za lastno zdravje, da si ga ne uničujemo s cigaretami, alkoholom in drugimi drogami, ki nas pahnejo v pogubo.
Lahko se pohvalimo, da smo vsak dan skrbeli za svoje zdravje, saj smo se veliko gibali, telovadili, jedli dobro in zdravo hrano, skrbeli za pozitivne medsebojne odnose, tudi ob igri »moj skriti prijatelj«, to pa utrjevali s pogovori o družini, prijateljih, zaupanju, sreči, denarju...
Veseli smo, da se otroci radi pridružijo taborjenju, da hodijo z nami, spoznavajo, opazujejo dobro in lepo.
Kljub temu, da smo tabor preživeli v starostno mešani družbi, smo postali prijatelji, ki si znajo zapeti ob tabornem ognju in se nasmejati šalam. Svoja lepa doživetja smo odnesli v svoje družinsko okolje in si na koncu rekli »na svidenje prihodje leto«! Vmes pa bodo živeli spomini.

Verica Fartek,
mentorica planinske vzgoje

Moja hoja na Triglav

Ob mnogih obletnicah se tudi meni katera primeri. Bliža se mi nič manj kot zlata obletnica – 50 let od mojega vzpona na Triglav. No, majčkeno še manjka, a za leto sem ali tja se tudi lahko pogleda skozi prste.
Pošten Slovenec pač mora na Triglav. Vendar vsem usoda ni naklonjena in morajo leta in leta

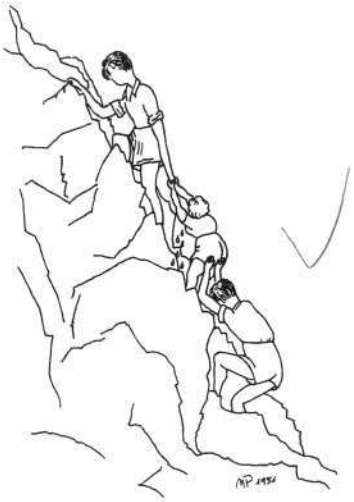

MOJA HOJA NA TRIGLAV

Tista leta so imeli pri nas redki fotografski aparat, sama ga nisem imela in sem ta prvenstveni vzpon ovekovečila z risbo.

gledati Triglav le od daleč. Meni se je zgodilo prav to. Sama sebi sem se zdela že čisto odrasla, nekaj šol je bilo že za mano, le na Triglavu še nisem bila. Sredi nekega poletja, natančno leta 1951, se mi je vzpon na Triglav le dogodil. Seveda s prijatelji, res zelo dobrimi prijatelji.
Še zdaj se vidim, kako sva se s Triglavom od blizu spoznavala. Razkazoval mi je svoje kraljestvo trdih, nasekanih, strmo navpik postavljenih skal. Vse se je bleščalo v soncu, niti kaplje dežja, vendar je z mene kar curljalo. Pri vsakem koraku je bilo treba dvigniti vse kilograme, kar sem jih imela pod kožo. Ni jih bilo ravno malo. Skupaj s prijatelji smo vso to težo nekako spravili gor do Aljaževega stolpa, Triglavu v čast in nam v ponos.
Počitek na vrhu je bil več kot potreben, a treba je bilo dati prostor še drugim planincem. A kako priti spet dol? Pod geslom »vsi za enega« so me prijatelji nazadnje varno spravili v dolino. Srečanje s Triglavom je bilo opravljeno. Ker pa hodijo nanj vsako leto velike množice ljudi, sem ponovitve vzpona prepustila drugim, bolj vitkim planincem, ki zavzemajo na vrhu manj prostora. A vsaj enkrat je pa le treba na zmenek s Triglavom!

Marija Prelec

Mirna gora brez markacij

Razpisan je bil izlet na Mirno goro v vsakem vremenu in razdeljen na tri možnosti: gozdna učna pot – peš ali z avtobusom do vrha po gozdni cesti ali pot po novi planinski karti Dolenjska, Gorjanci, Kočevski Rog (1:50 000, 1997), ki ima vrisano rdečo črto iz Brezovice pri Črmošnjicah (538 m). Tu naj bi bila smerna tabla, ki naj bi označevala začetek poti. Mi je nismo našli. Na koncu naselja smo našli eno samo staro markacijo. Za vasjo je bil nekakšen kolovoz (po Atlasu in karti) in dalje steza, ki naj bi popotnika pripeljala do Škrilja. Informacija v vasi je bila taka, da nekateri tod hodijo, o markacijah pa nismo nič zvedeli.

Ker je avtobus že odpeljal, nam ni preostalo drugega kot vzeti pot pod noge. Razcepa poti pri Starem taboru, ki je označen na karti, nismo našli. Bil je lep dan in zato smo šli po stečinah ali morda stezah in prišli na vlako, ki drži na Bele stene. Dosegli smo jo pri »5 km« in po njej šli navzdol do križišča, ki je malo za »4 km«. Smerokazi so pokazali smer za Gače in Mirno goro, prišli pa smo iz smeri za Bele stene. Naslednje križišče je dalo točnejše podatke: Mirna gora 5 km, Gače 2 km in Štale 5 km. Pa še ena tabla je bila.

Lepo smo hodili po gozdni cesti in sonce je pripekalo. Prišli smo na odcep »Gače 30'« in do spominskega obeležja Kočevarjev. Tu so se pojavile stare in nove oznake TV poti. Sredi travnate ravnice je bil smerokaz s pripisom »Mirna gora tudi peš«. Pa nad cesto je skromen senik. Ko smo spet stopili v gozd, je bil tam smerokaz »Mirna gora« odbit in če bi ga pritrdili na žeblje, bi kazal nazaj. Nekdo pa je na deblo narisal rdečo puščico za obe smeri.

Tu se nas je polastil dvom: na karti je zgradba, biti bi moral le prazen pravokotnik. »Reambulacija« je torej zarasla razvaline in senožet. Tu bi moralo biti razpotje, toda pozneje sem zvedel od dveh prijaznih novomeških planincev, ki včasih gresta tod, da je zelo slabo označeno, res pa je, da so modrorumene markacije izginile. Pri nas v savinjskem koncu sta na vseh razpotjih pribiti vsaj dve smerni tabli TV! Bilo je še eno razpotje gozdnih vlak s sumljivimi oznakami. Menda bi bilo kar v redu, le na začetku ni bilo videti Knafelčevih očesc. Upoštevali smo smerokaz »Mirna gora 2,9 km«, prebrali oznako »Škrilj«, oznake za navzdol za Brezovico pa ni bilo.

Prišli smo na Planino in po učni poti do doma, čeprav ni bilo niti enega smerokaza rdeče barve z belimi črkami, kot ga zahteva gradivo za izpit markacista. Spomnil sem se zapisa, ki ga je dobila tik pred ustanovitvijo Savinjska podružnica od SPD: »Prosimo Vas prav vljudno, zaznamenujte vse pote, kateri se Vam vidijo potrebni, in sicer tako, da ne bode ob razpotjih nihče dvomil, kam pot drži.«

Ali je gozdna cesta ali steza, ki je le označena s planinsko markacijo, javna pot? Označena je lahko le z dovoljenjem in soglasjem lastnika. PD ima pravico in dolžnost skrbeti za markacije, kažipote in smerne table – tako piše v aktu PZS. Ali ima tudi obveznost rednega vzdrževanja?

Če sem prav prebral, je dobro, da smo šli čez Planino, saj je tod od leta 1922 do 1929 poučeval učitelj in ravnatelj **Ivan Zagažen** iz Vojnika. Ob 70-letnici ustanovitve Belokranjske podružnice SPD (4. 8. 1928) so tu njemu v spomin poimenovali in označili »Žagažnovo skalo«. Bil je prvi načelnik podružnice in je sodeloval pri postavitvi prvega doma, ki so ga gradili tri leta in odprli 18. avgusta 1929.

Gozdarji so izdali vodič po učni poti. Žal pa Založniški odbor PZS še ni izdal priročnika za to območje. Če bi bil, bi prišli povsem drugače in prej k domu. Nekaj o tem je zapisano v vodniku po Poti kurirjev in vezistov, verjetno tudi v opisu Trdinove poti. Toda kdaj sva jo z ženo že prehodila, PD Šempeter še ni bilo ustanovljeno! Na Mirno goro me veže tudi spomin na srečanje planinskih vodnikov Dolenjske, ki je bilo pri domu, toda tudi karte takrat še ni bilo in ne nove ceste.

Vseeno smo šempetrski planinci preživeli lep in sončen dan na Mirni gori. Eni smo spoznali več, kot bi ob markacijah, ki jih je leta 1922 uvedel »ata Knafelc«, ki se je rodil blizu Novega mesta.

B. J.

Pohod po Haloški poti

Ptujsko planinsko društvo je leta 1983 z otvoritvijo Haloške planinske poti počastilo trideseto obletnico svojega delovanja.

Haloze so vinorodno območje, ki slovi po pridelavi najboljših belih sortnih vin. Turistom, planincem in ljudem, ki ne živijo na tem območju, so vse do odprtja haloške poti predstavljale še neodkrit, nekoliko odročen, v resnici pa čudovit svet, vreden raziskovanja, za katerega si je treba vzeti čas in posluh. Prav zato je zanimivo speljana Haloška planinska pot, ki poteka od gradu Borl do Donačke gore. Vzponi iz dolinic preko vinorodnih gričkov in gozdov na vrhove ter prekrasni razgledi z njih pohodniku ponudijo popolno doživetje neokrnjene narave, sprostitev in pristen stik s prijaznimi domačimi, ki vsakemu obiskovalcu radi postrežejo z najrazličnejšimi domačimi dobrotami. Pot se je med domačini tako priljubila, da v Planinskem društvu Ptuj že od leta 1992 vsako leto organiziramo tradicionalni pohod po eni izmed etap Haloške poti.

Zadnjo letošnjo majsko soboto smo se prebudili v sončno in vroče jutro. Skorajda prava poletna vročina že ob osmih zjutraj je napovedovala dan, kakršnega se splača izkoristiti le za izlet v naravo ali lenarjenje v senci z osvežujočo hladno pijačo. In seveda smo ga izkoristili, in to kar se da aktivno, kajti več kot petstoglava množica ljudi se je 27. maja zbrala na 9. tradicionalnem pohodu po Haloški planinski poti, na letošnji etapi od Borla do Cirkulan, ki predstavlja prvo etapo celotne poti.

Že na ptujski avtobusni postaji, od koder so pohodnike na start pohoda vozili brezplačni avtobusi, se je pokazalo, da bo druščina prav pestra in zanimiva. Kaže, da je prav lepo vreme, morda pa tudi malo reklame v medijih privabilo na pohod množico, v kateri je bilo moč

najti vse, od pravih planincev do nedeljskih izletnikov, ki so si na poseben način želeli popestriti vroč dan. Z veseljam smo pozdravili goste oziroma planince iz ptujske in okoliških občin, pohodniki pa so prišli tudi iz bolj oddaljenih koncev Slovenije, iz Ljubljane, Velenja, Maribora, Krškega, Lendave, Oplotnice, Poljčan, Dramelj ter celo iz sosednje Hrvaške.

Štartali smo na gradu Borl, kjer smo se opremili s kontrolnimi kartončki, razglednicami in dnevniki Haloške poti, vsekakor pa ni manjkala tekoča osvežitev za lažji začetek. Po slabe pol ure prijetne in nenaporne hoje, kakršna je bila večji del poti, smo že zvonili pri cerkvici sv. Ane nad Cirkulanami, nato pa zavili direktno v vinsko klet. V njej smo se, resnici na ljubo, zadržali kar nekaj časa, kajti pokušini odlične haloške kapljice se pač ne da kar tako upreti. Zraven smo se okrepčali še s kruhom in zaseko – nato pa pot pod noge proti Švabovemu. Po dobri uri hoje smo preko najvišjega vrha vzhodnih Haloz, 412 metrov visokega Vrbanjška in domačije Vuzmovih, kjer hranijo žig Haloške poti, prišli do Švabovega. Tukaj nas je čakal čudovit razgled po bližnji in daljni okolici ter nepogrešljiva haloška gibanica. Zato je temu sledil ustrezno dolg počitek – prav nikomur se ni mudilo naprej. A naše poti je vendarle bilo še kar nekaj, zato je vseeno bilo treba vstati in se ponovno podati na pot. Naš naslednji cilj je bil Gorenjski vrh, kjer pridelujejo znano vino turčan. Vmes smo se naužili najrazličnejših haloških dobrot, s katerimi vsako leto gostoljubno postrežejo prijazni domačini, in se počasi bližali cilju letošnjega pohoda, ki je bil v gostišču Krona v Cirkulanah.

Pohodniki smo se dobro in veselo razpoloženi, kar je vsekakor bilo mogoče pričakovati po uspešnem in prijetnem pohodu ter številnih dobrotah ob poti, spustili v dolino, kjer pa nas, kot kaže, še zdaleč niso pričakovali v tako velikem številu. Sonce je vroče pripekalo, vsi smo iskali zatočišče pred vročino in prav težko je bilo spraviti več kot petsto pohodnikov pod senčnike na terasi gostišča. Tisti najbolj odporni, ki jim niti vročina ne more do živega, pa so na vročem soncu ob prijetnih zvokih žive glasbe celo zaplesali. Šele ob sončnem zahodu, okoli osmih zvečer, ko bi moral odpeljati zadnji avtobus proti domu, se je plesišče prav razživelo. Tako ni bilo govora o kakršnemkoli odhodu domov. Veselje in ples sta se podaljšala skorajda v noč, prijeten zaključek dneva pa smo sklenili z lepo mislijo na že naslednji pohod v prihodnjem letu, za katerega upamo, da bo vsaj tako dober in malo manj vroč kot je bil letošnji.

Tadeja Radek

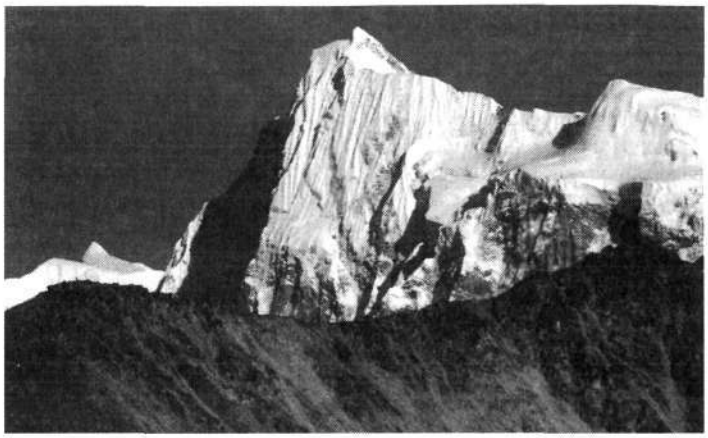

Take fotografije, seveda v barvah, so na koledarju.

Koledar Prelesti 2001 – Dotik tišine

Za leto 2001 je **dr. Iztok Tomazin** s sodelavci pripravil sedaj že tradicionalni koledar Prelesti, tokat s podnaslovom Dotik tišine, ki ponazarja globljo vsebino koledarja.

Na dvodelnem 12-listnem koledarju odprtega formata 40 X 61 cm je 36 *barvnih fotografij narave, predvsem* gorskega sveta od domačih Karavank, Julijcev in Kamniških Alp do severnoameriškega Skalnega gorovja, Himalaje in Tibeta.

Koledar bogatijo misli velikih svetovnih modrecov. Odlikuje ga tudi pregleden datumski del z oznakami domačih in tujih praznikov, časa luninih men, sončnih vzhodov in zahodov. Seveda je na njem tudi standarden prostor za dotisk po želji naročnika.

Koledar Prelesti 2001 – Dotik tišine je na voljo po ceni 770 SIT + DDV (8%). Hkrati s koledarjem je možno naročiti tudi dotisk npr. logotipa firme ali česar koli drugega. Za večja naročila založnik nudi popust po dogovoru, na voljo je tudi brezplačen prospekt.

Za vse, ki cenijo delo Gorske reševalne službe Slovenije, je pomemben podatek, da je del prihodka od prodaje koledarjev namenjen Skladu Okrešelj za pomoč družinam ponesrečenih gorskih reševalcev.

Informacije in naročila na naslovu: Medium d.o.o., Zabreznica 53c, 4274 Žirovnica, tel.: 04/580 20, fax: 04 580 10 65.

Email: medium@medium.si

Kontaktni osebi: **Miran Dolar** in **Rolanda Ravnihar**.

Informacije in naročila so možna tudi pri avtorju: Iztok Tomazin, Pot na Močila 21, 4294 Križe, GSM: 041/710 701, tel/fax: 04/595 56 33.

Vabilo na Kilimandžaro

Tone Golnar organizira februarja prihodnje leto potovanje po Tanzaniji, ki vključuje vzpon na Kilimandžaro, obisk dveh narodnih parkov in krajši oddih na otoku Zanzibar.

Podrobnejše informacije in program potovanja lahko dobite v popoldanskem času na tel. štev. 041/814-970.

Tone Golnar

POGLEJTE OBE FOTOGRAFIJI!

Ali Planinski vestnik ne bi bil lepši v barvah?

Doslej smo na straneh Planinskega vestnika gledali take fotografije, kot je na desni.

Ali ne bi bil Planinski vestnik še pestrejši, če bi bile na prav vseh straneh natisnjene fotografije, kakršna je zgornja?

Foto: Ang Dordži

POZOR: OPREMA VAM LAHKO REŠI ŽIVLJENJE

MAMMUT

Vrvi, plezalni čevlji, pasovi, oblačila, nahrbtniki.
Za katalog in dodatne informacije pokličite:
T.E.R.R.A., Slovenska 17, 2000 Maribor, telefon: +386 02 2500 966, fax: +386 02 2500 967
E-mail: terraclimb@siol.net
www.promel.si/terra
www.mammut.ch